

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 25 · 28. november
Sesjonen 2024–2025

Møte torsdag den 28. november 2024 kl. 10

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 25):

1. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anna Molberg, Henrik Asheim, Aleksander Stokkebø, Mudassar Kapur, Kari-Anne Jønnes og Erlend Svardal Bøe om å la unge jobbe mer og skatte mindre
(Innst. 52 S (2024–2025), jf. Dokument 8:178 S (2023–2024))
2. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn
(Innst. 55 S (2024–2025), jf. Meld. St. 34 (2023–2024))
3. Næringsministerens handelspolitiske redegjørelse
4. Interpellasjon fra representanten Sveinung Rotevatn til arbeids- og inkluderingsministeren:
«I Nasjonalbudsjettet for 2025 kjem det fram at ved utgangen av 2023 var over 18 pst. av nordmenn mellom 18 og 66 år mottakarar av ei helse relatert trygdeyting. Det er om lag to prosentpoeng fleire enn i 2019, noko som vil seie at i løpet av fire år har det vorte 80 000 fleire mottakarar av sjukepengar, AAP og uføretrygd. Dette tilsvarar folketalet i Tromsø by. Særleg veksten i sjukepengar – som for dei fleste er inngangsporten til dei andre ordningane – gir grunn til uro.
Når vil regjeringa ta grep for å redusere sjukefråværet?»
5. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentanten Christian Tybring-Gjedde om å utvide den økonomiske støtten til Ukraina, ut over regjeringens varslede økning, med 100 mrd. kr fordelt på 2025 og 2026
(Innst. 45 S (2024–2025), jf. Dokument 8:1 S (2024–2025))
6. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Ingrid Fiskaa, Haitham El-noush, Kari Elisabeth Kaski og Marian Hussein om å avslutta alle norske bidrag til Israels krigsbrottsverk og okkupasjon av Palestina og Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes, Marie Sneve Martinussen og Hege Bae Nyholt om å hindre at Israel gjør Libanon til et nytt Gaza
(Innst. 54 S (2024–2025), jf. Dokument 8:5 S (2024–2025) og Dokument 8:9 S (2024–2025))
7. Interpellasjon fra representanten Erlend Wiborg til kommunal- og distriktsministeren:

«Etter Hamas sitt terrorangrep 7. oktober 2023 har man sett en betydelig økning i antisemittisme i Norge. Regjeringen la nylig frem en ny handlingsplan mot antisemittisme. I evaluering av innsatsen mot antisemittisme anbefaler Proba samfunnsanalyse at man bør vurdere mer målrettede tiltak rettet mot definerte miljøer hvor antisemittiske holdninger er mer utbredt.

Hvordan vil regjeringen følge opp anbefalingen fra Proba samfunnsanalyse, og vil man sette i gang målrettede tiltak rettet mot definerte miljøer hvor antisemittiske holdninger er mer utbredt?»

8. Referat

*Minnetale over tidligere stortingsrepresentant
Helga Rødal Haugen*

Presidenten [10:00:11]: Ærede medrepresentanter!

Tidligere stortingsrepresentant Helga Rødal Haugen er død. Hun ble 91 år gammel.

Helga Rødal Haugen gjorde sitt inntog i rikspolitikken i forholdsvis moden alder. Gjennom to perioder for Kristelig Folkeparti på Stortinget satte hun seg i respekt som en dyktig, kunnskapsrik og allsidig politiker.

Før hun ble stortingsrepresentant, var hun kommunepolitiker i 18 år, først åtte år i Fjære kommunestyre og deretter ti år i Grimstad kommunestyre, der hun også satt i formannskapet.

I 1981 ble hun vararepresentant til Stortinget fra Aust-Agder fylke, og i 1985 ble hun fast representant. Siden 2008 har hun vært æresmedlem av Aust-Agder KrF.

Helga Rødal Haugen var stortingsrepresentant i to perioder, og i begge perioder var hun i det som da het energi- og industrikomiteen. Her markerte hun seg som en stødig industripolitiker. Hun var kjent som en som ikke var redd for å stå for det hun mente, og det har vært en inspirasjon for mange, særlig unge, som har møtt henne i ulike partisammenhenger.

Bak Helgas vennlige framtreten var det et menneske med klare meninger, med mot til å stå for dem og med vilje til å slåss for det hun mente var riktig. Selv da hun passerte 90 år, fulgte hun godt med i samfunnsdebatten og i nyhetene og hadde klare meninger om tingenes tilstand.

Vi minnes Helga Rødal Haugen med stor respekt og takk, og vi lyser fred over hennes gode minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten [10:02:28]: Fra Høyres stortingsgruppe foreligger søknad om at den innvilgede permisjonen for representanten Ingjerd Schie Schou i tiden fra og med 27. til og med 29. november gjøres om til velferdspermi-

sjon i samme tidsrom. Denne søknad foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Videre foreligger det fem permisjonssøknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Lise *Christoffersen* i tiden fra og med 2. til og med 4. desember for å delta i møter i Europarådets parlamentarikerforsamling i Tirana i Albania
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Runar *Sjåstad* i tiden fra og med 3. til og med 5. desember
- fra Senterpartiets stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Nils T. *Bjørke* mandag 2. desember
- fra Senterpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Willfred *Nordlund* tirsdag 3. desember for å delta på Arctic Futures Symposium og bilaterale møter om arktisk politikk i Brussel i Belgia
- fra Høyres stortingsgruppe om permisjon for representanten Linda Hofstad *Hellelandi* dagene 3. og 4. desember for å delta i møter med Europarådets parlamentarikerforsamling i Paris i Frankrike

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden slik:

For Buskerud: Solveig *Vesten* for 3.–4. desember

For Finnmark: Agnete Masternes *Hanssen* 3.–5. desember

For Hordaland: Sara Hamre *Sekkingstad* 2. desember

For Nordland: Hans Gunnar *Holand* 3. desember

For Sør-Trøndelag: Guro Angell *Gimse* 3.–4. desember

Presidenten [10:03:55]: Representanten Kjell Ingolf Ropstad vil framsette et representantforslag.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [10:04:06]: På vegne av representantene Dag-Inge Ulstein, Olaug Vervik Bollestad og meg selv har jeg gleden av å sette fram et forslag om at alle elever skal få tilbud om å delta på skolegudstjenester.

Presidenten [10:04:19]: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:04:28]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anna Mol-

berg, Henrik Asheim, Aleksander Stokkebø, Mudassar Kapur, Kari-Anne Jønnes og Erlend Svardal Bøe om å la unge jobbe mer og skatte mindre (Innst. 52 S (2024–2025), jf. Dokument 8:178 S (2023–2024))

Presidenten [10:04:48]: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Tor Inge Eidesen (Sp) [10:05:13] (ordfører for saken): I dette representantforslaget fra Høyre er det seks forslag under tittelen om å la unge jobbe mer og skatte mindre. Forslagene innebærer endringer i arbeidsmiljøloven som tillater ungdom å arbeide fram til midnatt og mer enn to timer på skoledager, og endringer i alkoholloven som tillater personer under 20 år å selge, utlevere og skjenke alkoholgruppe 3. Det foreslås endringer som innebærer avvikling av statsforvalterens godkjenningsordning for turistkommuner, som avgjør hvorvidt det skal være tillatt med søndagsåpne butikker, og det er forslag om å innføre forsøk med jobbskattefradrag og tiltak som kan øke organisasjonsgraden blant unge.

Jeg vil takke komiteen for et godt samarbeid.

En samlet komité mener det er positivt at unge mennesker får arbeidserfaring og lærer seg å tjene egne penger. Tidlig arbeidserfaring gir muligheter til å knytte kontakter, bygge CV og utvikle selvtillit og ferdigheter i arbeidslivet. En deltids- eller sommerjobb for ungdom kan derfor legge grunnlaget for en mer stabil tilknytning til arbeidsmarkedet senere i livet.

Samtidig har unge et særskilt behov for beskyttelse i arbeidsmiljøloven og må derfor sikres lønns- og arbeidsbetingelser som er tilpasset deres alder. Et tidlig møte med arbeidslivet skal ikke gjøre at deres helse, sikkerhet, utvikling og skolegang blir skadelidende.

Komiteen har bedt om statsrådets vurdering av forslaget, og det har kommet inn tre skriftlige innspill til saken. Statsrådets svar og komiteens flertall, alle unntatt Høyre og Fremskrittspartiet, mener det er gode grunner for at de reguleringsene som i dag gjelder for ungdom og arbeid, skal stå. Det samme gjelder alkohollovgivningen.

Til forslag nr. 5, om jobbskattefradrag, vil jeg vise til at det i regjeringens forslag til neste års statsbudsjett ligger inne en betydelig økning av frikortgrensen, fra 70 000 til 100 000 kr. Regjeringen utreder også muligheten for en forsøksordning med et arbeidsfradrag for unge.

Alle partiene, med unntak av Fremskrittspartiet, er opptatt av å legge til rette for et godt organisert arbeidsliv der arbeidstakernes rettigheter ivaretas, og der de unge får en god start på yrkeskarrieren. Å øke de unges kunnskap om rettigheter, plikter og trepartssamarbeidet er viktig.

Ulike mindretall i komiteen har fremmet i alt åtte forslag. Tilrådingen fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Der ber vi altså regjeringen foreslå tiltak som kan øke organisasjonsgraden blant unge, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Bjørnar Skjæran (A) [10:08:20]: Jeg er helt enig med forslagsstillerne i at det er viktig å legge til rette for at flere unge kommer i arbeid. I tillegg mener jeg det er like viktig å gi unge en god start i arbeidslivet, og der ser det dessverre ut til at vi skiller lag.

Unge som kommer i arbeid, skal gis mulighet til å leve ut sine drømmer og klare seg selv, og de skal bidra i arbeidslivet og samfunnet i mange, mange år. Vi må sikre at de møter et godt og ryddig arbeidsliv fra første dag.

Fem av forslagene vi behandler i dag, vil ikke bidra til en god start på arbeidslivet, tvert imot. De viser, sånn jeg ser det, hvordan Høyre ser på arbeidsfolk. Høyre ser ut til å tro at vern om arbeidsfolk er et hinder for sysselsetting, at det kommer flere i arbeid om vi gjør det lettere å ansette på deltid, at det kommer flere i arbeid om folk arbeider mer overtid uten ekstra betaling, at det kommer flere i arbeid om vi erstatter fast arbeid med innleie, og at det kommer flere i arbeid om vi lar ungdommen selge sprit og arbeide mer på skoledager, om natten og i helgene. Den politikken får ikke flere i arbeid. Den gjør bare livet dårligere for arbeidsfolk på gulvet.

Det er helt andre tiltak som trengs for å få flere i arbeid. Vi må sørge for at flere unge klarer å fullføre utdanningen sin. En mer praktisk skole der læreren er sjef i klasserommet, vil gjøre en forskjell. Et kraftfullt ungdomsprogram der flere av dem som står utenfor, får støtte til å komme seg i arbeid, vil gjøre en forskjell. En opptrapping av arbeidsmarkedstiltakene med større fleksibilitet vil gjøre en forskjell. Det samme vil økt bruk av lønnstilskudd.

Det sjettede forslaget fra Høyre er jeg enig i. Det som er veldig spesielt, er at Høyre i går avklarte at de er uenig i det selv. Mens vi i dag kommer til å vedta Høyres forslag om å be regjeringen foreslå tiltak som kan øke organisasjonsgraden, la Høyre i går fram budsjettet sitt, der de kutter i fagforeningsfradraget, det viktigste virkemiddelet Stortinget har. De kutter det til 2013-nivået – 2013 er året da Obama ble tatt i ed og pave Frans ble valgt. Høyre er ikke bare uenig med seg selv; det er gamle ideer og dårlige løsninger de fremmer her.

Anna Molberg (H) [10:11:06]: Høyre har kommet med en rekke forslag som i en eller annen form skal bidra til at unge mennesker kan få mer ut av det å jobbe. Det handler om noen grunnleggende holdninger vi har, om at arbeid er veien til økt velferd og selvrealisering. Vi mener et tidlig møte med arbeidslivet gir verdifull arbeidserfaring som kommer godt med når de unge senere skal søke på en fulltidsjobb. Arbeidserfaring er også med på å bygge selvtillit, robusthet og nye ferdigheter.

Så vil selvfølgelig venstresiden, som alltid, rette en velkjent pekefinger mot denne typen forslag og anklage Høyre for å bedrive såkalt brutalisering av arbeidslivet, eller som komiteens medlemmer fra SV og Rødt skriver i innstillingen: «Høyre [har] gjennom hele sin historie motsatt seg lover og regler som beskytter vanlige folk mot utnyttning og utbytting i arbeidslivet.»

Jeg kan forsikre visse sosialistiske partier om at også Høyre mener det er viktig at ungdommer har ekstra beskyttelse i arbeidsmiljøloven. Det skal selvsagt være krav til både hvile og fritid, og følgelig bør arbeidstiden også være godt regulert. Vi mener selvsagt også at unge arbeidstakere bør være godt kjent med sine rettigheter og i større grad være organiserte.

Likevel: Ser vi forbi ideologiske skylapper og inn i det virkelige liv, er det rom for å gjøre noen forbedringer i regelverket. Vi ser at arbeidstidsbestemmelsene for unge i dag gir noen merkelige utslag. For eksempel har en ungdom med jobb på restaurant lov til å jobbe i oppvasken fram til midnatt, men han eller hun har ikke lov til å jobbe som servitør til midnatt. Videre er det ikke lov til å jobbe mer enn to timer på skoledager selv om en skoledag kan variere mye i lengde og noen dager kan være så korte som noen få timer. Et helt konkret eksempel på det er Geitmyras kokkeskole for unge, som er pålagt å sende engasjerte småkokker hjem før pizzadeigen i det hele tatt er hevet ferdig. Alkoholloven forbyr for øvrig også myndige 18-åringer å servere en drink på restauranten de jobber på.

Høyre blir beskyldt for det ene og det andre når vi fremmer forslag som dette. Heldigvis skjønner de fleste der ute, tror jeg, at dette verken er brutalisering eller veldig kontroversielt. Det ser vi på alle de positive tilbakemeldingene vi har fått etter at vi fremmet disse forslagene.

Med dette tar jeg opp de forslagene Høyre er med på.

Presidenten [10:13:58]: Representanten Anna Molberg har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [10:14:14]: Vi er vel tverrpolitisk enige om at det er for mange unge som står utenfor arbeidslivet, og det har blitt flere med år-

ene. Forslaget som Høyre har lagt fram, ser vi i Fremskrittspartiet på som en inngang til å prøve å få flere unge ut i arbeidslivet.

Vi som begynner å dra på årene, vet at det er hensiktsmessig å komme inn i arbeidslivet på et tidlig tidspunkt. Hvis man ser tilbake i historien, ser man at det var mye enklere for ungdom å ha sommerjobb og en deltidsstilling i en butikk enn det er i dag. Man opplever at næringslivet kvier seg for å ta inn ungdom fordi det er for mange kompliserte regelverk som skal etterleves. Det er dette vi prøver å tegne et bilde av og gjøre noe med. Det å tilpasse regelverket slik at ungdom kan jobbe selv om de er i en skolesituasjon, gjør at de faktisk også kan få en praktisk tilnærming til noe av det de utdanner seg til.

Fremskrittspartiet er åpen for flere av de forslagene som Høyre har lagt fram i denne saken, og vi stiller oss bak dem, men vi har også noen egne forslag. Vi definerer egentlig ikke noen klokkeslett, vi ber bare om at arbeidsmiljøloven tilpasses mer til tiden vi er i. Vi fremmer også et forslag som går ut på at næringslivet selv må få lov til å bestemme åpningstidene, og ikke en statsforvalter eller kommune. Vi opplever til tider at turistkommuner søker om å få utvidet åpningstid, og så sier statsforvalteren nei til det. Mange ganger er kommunene enige om dette, men statsforvalteren sier nei. Fra vår side mener vi at dette ene og alene må være opp til næringslivet.

Når det gjelder organisasjonsgraden, er ikke Fremskrittspartiet mot at folk er organisert, men det må være helt fritt og opp til den enkelte arbeidstaker å organisere seg.

Med dette regner jeg Fremskrittspartiets egne forslag som tatt opp.

Presidenten [10:16:30]: Representanten Dagfinn Henrik Olsen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Freddy André Øvstegård (SV) [10:16:49]: Det er fristende å følge opp Anna Molbergs innlegg. Det kunne vært fristende å si at det kan virke som det går noen historiske linjer i Høyres politikk mellom nåtiden og 1800-tallet hva angår dem under 18 år i arbeidslivet, men det skal jeg ikke si.

Derimot er det verdt å si at det er overraskende at Høyre går løs på beskyttelsen av barn og unge, bl.a. en lov om å beskytte barn mot nattarbeid, som vi har hatt siden 1892. Det er det gode grunner til, for forskningen viser at ungdom under 20 år er mer utsatt for skader på jobb om natten. Sannsynligheten for skade på nattskift er tre til fem ganger høyere blant ungdommene enn blant de voksne. For meg viser virkelig Høyre sitt sanne ideologiske ansikt her. De er prinsipielt opptatt av å fjerne grenser for regler som holder arbeidsgiverne og sjefene i ørene, og som beskytter arbeidsfolk på jobb.

Heldigvis vet de fleste i Norge at når Høyre snakker om å myke opp og gjøre arbeidslivet mer fleksibelt, betyr det mer fleksibilitet for sjefene og ikke for de ansatte. Det er de ansatte som da må føye seg enda mer og får svakere rettigheter, og desto tydeligere blir det skjeve maktforholdet når det er snakk om folk under 18 år, altså barn. Heldigvis blir disse forslagene nedstemt. Det blir ikke flere jobber av mer midlertidighet. Det blir mer midlertidighet.

Det komiteen derimot er skjønt enig om, er at enda flere unge skal organisere seg, og det er helt supert. Stortingsflertallet har allerede vedtatt mange tiltak for det, som innskjerping av innleieregelverket og økt fagforeningsfradrag på skatten, som Høyre riktignok har vært imot hver eneste gang, men det får vi bare registrere. Jeg er glad for at Høyre nå vil ha flere slike tiltak. Det skal vi nok få til.

Presidenten [10:19:02]: Neste taler er Mímir Kristjánsson – Har du vært på joggetur, Kristjánsson? Jeg tror ikke du jogger, men det ser ut som joggesko. Vær så god!

Mímir Kristjánsson (R) [10:19:14]: Nei, det er ikke på grunn av jogging at jeg går med joggesko!

Dette er forslag som tilsynelatende kan virke uskyl-dige nok. Når man hører representanten Molberg, er det nettopp et forsøk på å si at dette bare er noen svært forsiktige oppmykninger, en form for å øke fleksibiliteten i arbeidslivet bare bitte litt, men disse forslagene må settes inn i flere sammenhenger.

For det første må de settes inn i en historisk sammenheng. Det har aldri vært den norske eller nordiske modellen å få flere i jobb gjennom å myke opp, gjennom å gjøre det mer fleksibelt for arbeidsgivere, gjennom å kompromisse på rettighetene til arbeidsfolk. De landene i verden som har flest unge i arbeid, er de landene som har størst beskyttelse av unge arbeidstakere, de som har minst fleksibelt arbeidsliv. Det er Norge, det er Danmark, det er Sverige, det er Island. Det er i disse landene, der det ikke er frislipp for arbeidsgivere til å gjøre som de vil, at det er flest unge som jobber. Disse forslagene er et brudd med det som har vært den norske og nordiske suksessoppskriften.

Disse forslagene må også settes i en ideologisk sammenheng. Det er ikke – slik representanten Molberg antyder – bare venstresiden i dette landet som har ideologi. Ideologi har vi nok alle sammen i denne salen, og det er gjennomgående høyresidens ideologi å la arbeidsgivere få lov til å ta seg større friheter på bekostning av arbeidstakere. Dette er et spørsmål om hvem det er som skal ha frihet i arbeidslivet, hvem det er som skal ha trygghet i arbeidslivet. Er man mer opptatt av arbeidsgiverens frihet, eller er man mer opptatt av arbeidstake-

rens frihet? Ikke overraskende er Rødts svar – i likhet med flertallet i denne salen – at vi er mer opptatt av arbeidstakerens frihet.

Disse forslagene må også settes i sammenheng med alt det andre Høyre og de borgerlige partiene for tiden foreslår på arbeidslivets felt. Her skal man altså åpne for fritt fram for søndagsarbeid, man skal gjøre det lettere for unge å jobbe kveld, lettere for unge å skjenke sprit, lettere for barn å arbeide, kombinert med at man åpner låvedøren for midlertidighet og innleie, og at man kompromisser på viktige velferdsrettigheter, som bl.a. sykelønn. Ser man alle disse forslagene i sammenheng, begynner det å bli rimelig å snakke om en brutalisering av arbeidslivet som går ut over den enkelte. Det er fordi vi ser disse sammenhengene at vi er så negative til de forslagene som blir stilt i dag. Sammen er dette en dødelig cocktail for det norske arbeidslivet.

Jeg tar opp Rødts forslag.

Presidenten [10:22:04]: Representanten Mimir Kristjánsson har tatt opp det forslaget han refererte til.

Sveinung Rotevatn (V) [10:22:23]: Sidan Venstre ikkje er representert i komiteen, får eg ta ei stemmeforklaring først. Vi kjem til å støtte forslaga nr. 1–7, frå Høgre og/eller Framstegspartiet, samt fleirtalsinnstillinga.

Eg trur ikkje det er noko av dette som ligg på bordet i dag, som er frykteleg viktige forslag, som rokkar ved nokon norsk modell, eller som betyr enormt mykje frå eller til. Difor er det også veldig spesielt å høyre den retorikken som vert teken i bruk på denne talarstolen frå venstresida, i breitt. Det vert på ein måte snakka om den norske modellen, det vert snakka om «dødelig cocktail», ein dreg linjene tilbake til 1800-talet. Kva er dette? Er det slik at den norske arbeidslivsmodellen står og fell på kor vidt ein 19-åring som er servitør på ein restaurant, og det er julebord, skal få lov til å skjenke vin, men ikkje akevitt? Er det den norske modellen står og fell på? Er dette så frykteleg viktig å ha ein samla front mot at ein ikkje eingong kan vurdere å sjå på om det kanskje kan vere rom for å gjere nokre små justeringar? Eg seier ikkje at dette er enormt viktige ting, frå eller til, men det er noko med denne høgspente retorikken i kvar debatt som eg trur forklarar kvifor mange ser ei venstreside som er så rigid, som ikkje klarar å ta inn over seg at verda er i forandring, og at av og til kan også nokon andre ha nokre gode idear.

Så vert det sagt frå representanten Bjørnar Skjæran at han ikkje trur det er dette som skal til for å få opp graden av sysselsetjing og arbeidsdeltaking i norsk arbeidsliv. Nei, det trur ikkje eg heller. Eg trur ikkje dette er det aller viktigaste ein gjer. Det vi snakkar om – for dei fleste forslaga her sin del – er jo ikkje arbeidstakarar der alternativet er å jobbe frå åtte til fire i fast jobb. Dette er folk

som har deltidsjobbar, som kan jobbe litt kveld, som kan jobbe litt helg, ja, til og med på søndagar, fordi dei elles er under utdanning, og det bør dei vere. Då vil det openbert vere slik at viss dei får anledning til å jobbe litt meir, med litt fleire arbeidsoppgåver, vil dei gjere nettopp det, fordi alternativet ikkje er å jobbe, i alle fall ikkje jobbe så mykje.

Eg trur vi alle skjønar at ein må ha nokre særlege vern rundt særleg dei som er under 18 år. Eg oppfattar ikkje at noko av dette vil rokke ved det på ein alvorleg måte, og mange av forslaga er jo til og med utforma slik at her må ein greie ut ting grundig og sjå på handlingsrommet.

Eg ønskjer ikkje å seie at eg er overraska over at dette vert stemt ned en bloc av det noverande fleirtalet, det er vel eigentleg å forvente, men eg trur ikkje så veldig mange utanfor denne salen kjenner seg igjen i den krasse retorikken som vert teken i bruk, og det er det ein veldig god grunn til.

Statsråd Tonje Brenna [10:25:26]: Jobben er viktig for folk – selvfølgelig for hver enkelt av oss, men også for bedriftene og for samfunnet. Det er vi alle enig i. Jeg er bekymret for andelen unge som står utenfor arbeidslivet, og regjeringen fører en aktiv politikk for å forsterke arbeidslinja og få flere i jobb. Jeg er glad for at vi får denne debatten, for det er viktig at unge mennesker får tidlig arbeidserfaring. En deltids- eller sommerjobb kan gi verdifulle muligheter til å knytte kontakter, bygge cv, utvikle selvtillit og ferdigheter og legge grunnlaget for en stabil tilknytning til arbeidslivet senere. Bare for å ha det sagt: Norge har en klart høyere andel sysselsatte blant unge enn gjennomsnittet i Europa. Gjennomsnittet for Europa i alderen 15–24 år er på 35 pst. Norge ligger svært mye høyere, på over 58 pst., og det skal vi være stolte av.

Samtidig har barn og unge også et særskilt behov for vern og beskyttelse og må sikres arbeidsbetingelser som er tilpasset deres alder. Det er viktig at møtet med arbeidslivet ikke skader unges helse, sikkerhet, utvikling og skolegang eller, for den saks skyld, går på bekostning av synet og forholdet til nettopp det å være i jobb. I så fall vil arbeidserfaringen virke mot sin hensikt, og våre barn må også få tid til å være nettopp barn. Jeg mener derfor at vi bør være forsiktige med å åpne for lengre arbeidsdager, arbeid til ugunstige tider og belastende arbeidsoppgaver. Når det gjelder arbeidstidsreglene, vil jeg også trekke fram at vårt regelverk følger et EU-direktiv gitt nettopp for å beskytte unge mot arbeid som kan være skadelig.

Skattepolitikken er et viktig virkemiddel for å få flere i jobb og beholde folk i jobb. Derfor har regjeringen i statsbudsjettet foreslått å øke frikortgrensen betraktelig, og opp til 200 000 kr betaler man kun trygdeavgift. Det

vil motivere flere unge til å ta seg en deltidsjobb. Vi er også i gang med å utrede muligheten for å gjennomføre en forsøksordning med arbeidsfradrag for unge.

Det er positivt at det er bred enighet om høy organisasjonsgrad blant unge. Høy organisasjonsgrad er kjernen i den norske arbeidslivsmodellen. Selv om det er organisasjonene selv som har ansvaret for rekruttering, bidrar regjeringen til å legge til rette for dette, nettopp ved at vi har et skattefradrag for fagforeningskontingenten, som vi har mer enn doblet i vår periode. Sammen med partene jobber vi på flere områder for å øke organisasjonsgraden og for et velfungerende partssamarbeid. Spesielt i de bransjene som er særlig utsatt, må vi jobbe tettere og enda mer intenst sammen. Det kommer regjeringen til å følge opp, og vi vil følge opp forslaget fra flertallet som blir vedtatt i dag, om å se på enda flere muligheter for å øke organisasjonsgraden blant unge.

Presidenten [10:28:23]: Ingen har bedt om replikk. – Jo, det er det likevel noen som har, og det blir replikkordskifte.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [10:28:35]: Det er slik at hvis du som ungdom velger å ta deg sommerjobb på en fiskebåt, blir du i mange tilfeller tilbudt en stilling som kalles halvlott. Det betyr at du får halv lott av det de andre fiskerne om bord får. Det er også slik at du må gjøre den samme jobben som de andre fiskerne. Det medfører at du faktisk må jobbe på den tiden av døgnet du blir satt opp på vakt, og antallet timer også. Med bakgrunn i det, og at jeg har vært i den situasjonen hvor jeg har hatt slike halvlottinger i arbeid, tenker jeg at de gjør en fullgod jobb, som alle de andre.

Er det ikke slik at det vil være naturlig å se på samme ordning innenfor andre yrker – at man kan få lov til å strekke arbeidsdagen når det ligger til rette for at man faktisk kan få arbeidserfaring?

Statsråd Tonje Brenna [10:29:24]: Takk for replikken. Jeg ble et øyeblikk urolig for at det skulle være full tilslutning til undertegnede innlegg, så jeg er glad for at representanten var våken.

For å begynne et annet sted: Jeg har ikke noe behov for å karikere denne debatten. Jeg mener det er reelt viktig å diskutere om det er grep vi kan ta for å gjøre det enklere for unge mennesker å jobbe. Samtidig mener jeg at det er viktig å holde fast ved at arbeidsmiljøloven er en vernelov for arbeidsfolk, og den skal beskytte kanskje særlig barn og unge mot å jobbe så mye at det går utover livet for øvrig, og sørge for at unge har arbeidsoppgaver som ikke er skadelige for dem. Derfor mener jeg at det er bra at vi har andre regler for unge mellom 15 år og 18 år enn det vi har for resten av oss, og at det også finnes noen særskilte regler for 18–20-åringene.

Jeg tror ikke vi skal undervurdere hvor viktig et godt første møte med arbeidslivet er for unge menneskers holdning til arbeid senere i livet, og derfor mener jeg det er bra at vi har noen særskilte regler for unge.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [10:30:28]: Jeg tror kanskje statsråden er enig med undertegnede i at det å gi dem muligheten til å bruke noen ekstra timer på jobb, kontra at de sitter hjemme og flipper på tv-en og ser på en serie eller spiller spill, vil være bedre for dem det gjelder. Vi vet at det er utenforskap, og at det sitter mye ungdom hjemme og nettopp sysler med det som jeg sa. Er ikke statsråden enig i at det ville være bedre om de faktisk fikk lov til å delta i yrkeslivet, enn å sitte inne, som jeg nettopp beskrev?

Statsråd Tonje Brenna [10:31:03]: La oss ikke skape et inntrykk av at unge mennesker i Norge ikke jobber. Vi ligger nesten dobbelt så høyt i andel som det resten av Europa gjør. Det mener jeg vi skal være glade for, og ta godt vare på. Det er viktig for unge folk å ha et godt møte med arbeidslivet, og som er så tidlig at man får en god holdning til arbeid tidlig i livet.

Samtidig mener jeg at det viktige skillet her er at ingen lovregulering har pålagt – eller forbudt – unge mennesker f.eks. å bruke tiden sin på å spille dataspill, mens det vi nå diskuterer, er hvordan vi skal regulere arbeidslivet vårt på en måte som gjør at den enkelte arbeidstaker, særlig de unge, er godt beskyttet mens man er på jobb. Det er et viktig skille. Vi regulerer ikke hvordan folk bruker fritiden sin i dette landet. Det formoder jeg at heller ikke Fremskrittspartiets representant mener vi skal gjøre. Det ville i så fall vært både interessant og oppsiktsvekkende. Derfor mener jeg det er to litt ulike spørsmål vi nå diskuterer; dette handler om det vernet unge arbeidstakere særskilt skal ha, og det mener jeg vi skal holde fast ved at er viktig.

Presidenten [10:31:58]: Replikkordskiftet er avsluttet.

Kari-Anne Jønnes (H) [10:32:18]: Det er ingen her som ikke ønsker at unge skal ha et særskilt vern. Høyres hjertesak nummer én er muligheter for alle, og jeg mener det ikke er å karikere debatten når representanten Dagfinn Henrik Olsen trekker inn halvlottinger og sjøfolk. Det har tross alt skjedd et par ting siden 1892, og det har skjedd mye siden 2013 også, faktisk.

For meg er det et paradoks at selv om ordet «inkludering» blir brukt veldig mange ganger daglig fra denne talerstolen, og selv om vi jobber for å få en mer praktisk og inkluderende skolehverdag, så skal vi når det gjelder arbeidslivet, som bidrar til at veldig mange unge føler mestring, blir inkludert og finner framtidige veier, mot-

arbeide det. For veldig mange unge forhindres utenfor-skap gjennom arbeid.

På bygda, der jeg bor, er det fryktelig mange barn og unge som deltar i arbeid fra de kan gå. De blir tatt vare på, og de blir inkludert. Dette forslaget går ikke ut på at barn skal arbeide fra første skoledag, men det legger til rette for at ungdom kan jobbe mer innimellom – i tillegg til skole – når de er motivert for det, og når de har tid til det, tilpas-set dagens samfunn. For meg er det et paradoks at unge som har korte skoledager, ikke skal få lov til å jobbe mer enn to timer. Kanskje er det det arbeidet som gjør at de får motivasjon til å gå på skolen dagen etter. Vi diskuterer sløydbenker fra denne talerstolen, istedenfor å gi de unge som ønsker å jobbe litt mer, muligheten til det.

Vi trenger også arbeidskraft her til lands. Det å la fle-re unge få lov til å bli inkludert i arbeidslivet tidligere og gi dem mestring, innpass og kunnskap, tror jeg vi som land tjener på. Jeg tror de unge tjener på det også. Derfor er det veldig pussig at de som skal være med på å inklu-dere ungdommen, både i skole og arbeidsliv, motarbei-der et forslag som egentlig bare handler om å tilpasse lovverket til dagens samfunn, og til dagens ungdom, sånn at alle kan få muligheten til mestring og innpass i arbeidslivet. Det er godt for norsk ungdom, og det ville være godt for Norge.

Tor Inge Eidesen (Sp) [10:35:15]: Den norske ar-beidslivsmodellen blir ofte nevnt som et viktig konkur-ransefortrinn for Norge. Treparsamarbeidet, selvsten-dige og ansvarlige ansatte og liten avstand fra dem som jobber på gulvet, til ledelsen er alle elementer som vi er veldig stolte av. Arbeidsmiljøloven er en av hoved-strukturene som regulerer forholdene i arbeidslivet. Klare regler er viktig. Samtidig har loven fleksibilitet, en fleksibilitet som er knyttet til dialogen mellom partene i arbeidslivet, men hele tiden innenfor noen overord-nede rammer som er gitt av oss på Stortinget.

Jeg er ikke imot at vi går igjennom og vurderer hen-siktsmessigheten av disse reglene, men i så fall må det skje på en grundig måte, og en må ta det opp under en samlet vurdering. Det vi ser her, er forslag fra Høyre som er plukket ut som en slags smørbrøddliste. Dette passer veldig godt inn i et mønster som vi ser. Vi så det under Solberg-regjeringen, hvordan en bit for bit rev ned vik-tige pilarer i den norske modellen. Jeg tenker f.eks. på inn-leiereglene, der en på Høyres vakt prøvde å normalisere midlertidighet og ansettelser i bemanningsforetak, til erstatning for faste stillinger i topartsforhold.

De endringene i arbeidsmiljøloven som Høyre fore-slår, er kanskje ikke så dramatiske hver for seg, men jeg tror ærlig talt ikke det er disse begrensningene som er problemet når vi snakker om ungdom som faller uten-for arbeidslivet. Jeg må også minne om at vi har bundet

oss til enkelte av disse reglene gjennom internasjonale avtaler.

Jeg er bekymret over Høyres bit for bit-taktikk, der en gradvis svekker arbeidslivsmodellen vår. Derfor er det viktig for Senterpartiet å stå imot disse endringene. For Senterpartiet er det også viktig å ta vare på søndagen som en annerledes dag. Gjeldende regler for mindre dagligvarebutikker og typiske turiststeder trenger iall-fall ikke en oppmykning.

Jeg synes det er fint at Høyre peker på viktigheten av et organisert arbeidsliv, men hvor dypt stikker egentlig dette standpunktet? For Senterpartiet og regjeringen har ett av mange tiltak i så måte vært å mer enn doble skattefradraget for fagforeningskontingenten. Så mer-ker jeg meg med interesse at Høyre foreslår å redusere dette skattefradraget i sitt alternative budsjett.

Det snakkes mye om en praktisk og variert skole. Det er jeg selvfølgelig utrolig enig i, men det å – på en måte – introdusere barnearbeid som et supplement til en mer praktisk og variert skole, er ikke løsningen. De elevene som er lei av å sitte på skolebenken, bør introdu-seres for arbeidslivet på en annen måte.

Mudassar Kapur (H) [10:38:26]: Jeg hører ord som «barnearbeid», «brutalisering», «rive ned», «uthule» osv. Det trekkes tidslinjer tilbake til 1800-tallet. Jeg vil bare minne om at dette er et representantforslag som hand-ler om hvordan vi kan legge til rette for å få litt mer flek-sibilitet i arbeidslivet for de unge, om å få flere unge inn i arbeid slik at de kan møte et godt arbeidsliv. Men aller mest handler dette forslaget om tillit. Det handler om å ha tillit til at de unge – barn i dette tilfellet – deres for-eldre, arbeidsstedet og de rundt kan finne gode løsning-er som funker for dem. Det handler også om tilliten til at kommunene selv vet hvilke åpningstider som kan fungere best hos dem. Hvis det skulle være en søndag, må de få lov til det.

Det som ofte blir litt avslørende med sånne debatter – særlig for venstresiden – er den sterke fornærmelsen som kommer veldig fort når noen andre partier enn de-res egne begår det som nærmest er en majestetsfornær-melse mot denne venstresiden, og foreslår noen konkre-te tiltak for å få flere inn i arbeidslivet. Det er på en måte ikke lov for noen andre å gjøre det. Da blir det slik at man drar fram den hardeste retorikken og de største an-grepene på en egentlig helt fair og normal sak. Hvis det hadde vært noen unge til stede i salen i dag og hørt de angrepene som kommer mot forslaget, hadde de kan-skje lurt på om de var på vei til å gjøre noe kriminelt hvis de skulle gjøre den store tabben i livet og finne seg et ar-beid i ungdomstiden.

Jeg tror det er på sin plass at venstresiden roer ned retorikken noen hakk i denne saken. Det er ikke alltid –

på autopilot – like lurt å komme med de samme talepunktene, uansett hvilken sak det gjelder. Dette er en ganske enkel og grei sak. Det er snakk om å utrede ting og å ta det gradvis. Det er viktig å ha tillit til at foreldre, barn, arbeidsplasser og kommuner kan finne gode løsninger. Jeg tror at de aller fleste unge ville ha sett på dette som gode forslag.

Høyre foreslår også å styrke organisasjonsgraden for de unge og vil derigjennom bidra til at uansett hvordan man gjør dette framover, skal det gjøres i ordnede former.

Min lille appell til slutt er at man roer ned retorikken noen hakk og ser hva dette kan bidra til for innbyggerne og kommunene.

Trine Lise Sundnes (A) [10:41:33]: Jeg registrerer at Høyre nok en gang angriper fagforeningsfradraget uten med et ord å nevne eller gjøre tilsvarende for kontingenten i arbeidsgiverorganisasjonene, som jo har et prosentuellt fradrag i egen lønnsmasse.

Det er ikke første gang Høyre angriper arbeidstidsdirektivet i EU. Det er jo en litt spesiell dag å gjøre det på, men dog. Det er altså en grunn til at dette direktivet har hviletidsbestemmelser, som handler om at folk flest skal sove om natten, og at det er unntak knyttet til disse reglene som i realiteten handler om hva som er absolutt mest nødvendig. Det handler om at nattarbeid er helse-skadelig. Nattarbeidere lever mye kortere enn oss andre, men noen her har kanskje ikke hatt særlig grad av nattarbeid. De er overrepresentert når det gjelder brystkreft og mage- og tarmsykdommer. Så sies det at dette er så uskyldig, for dette er jo bare noen ungdommer som skal jobbe til kl. 24. Problemet er at når de jobber til kl. 24, så skal de også hjem. Særlig i servicebransjene, for dem av oss som har jobbet der, vet vi at man trenger litt tid på å roe seg ned. Hodet koker av mange lyder, så man må gjerne sitte hjemme og få litt ro, og så skal man sove, og så får man ikke sove, og sånn baller det på seg.

Vi nærmer oss nå den tiden som mange foreldre gruer seg til. Det er den tiden hvor butikkene skal ha helgeåpent og åpent til midnatt. Det er altså den tiden hvor unge jenter og andre butikkmedarbeidere må dele buss med godt skjenkede – jeg vet at representanten Mimir Kristjánsson ville kalt det noe annet – mannfolk. Godt skjenkede mannfolk skal dele buss med unge folk på vei hjem fra jobb. Det kan jeg på vegne av butikkmedarbeidere fortelle at ikke alltid er en like hyggelig opplevelse.

I mer grisgrendte strøk, som representanten Jønnes snakket om, betyr det også at foreldre må sitte oppe, fordi disse ungdommene ikke har lappen, og sørge for å hente 19–20 åringene der det ikke er kollektivtrafikk. Dette er foreldre som kanskje selv skal opp kl. 7 om morgenen.

Det er en grunn til at arbeidstidsdirektivet bare lar partene i arbeidslivet gjøre unntak på dette området. Så det er ingen gode forslag herfra.

Per Vidar Kjølmoen (A) [10:44:55]: Jeg satt på stolen min og lurte litt på om jeg skulle bli med på debatten, men det blir etter hvert vanskelig å engasjere seg når man hører hva som kommer.

Det aller første spørsmålet mitt til Høyre er: Hvilket problem er det man egentlig skal løse? Yrkesdeltakelsen blant unge i Norge er kjempebra allerede. Det er kanskje bra at vi prøver å finne en god balanse mellom å gå på skole og være i arbeidslivet. Jeg lurer virkelig på: Er det virkelig Høyres ønske at 13- og 14-åringer skal jobbe mer enn to timer når de skal på skolen dagen etterpå? Er det smart at 15-åringene skal jobbe fram til midnatt og så sette seg på bussen for å dra hjem? Og mener virkelig Høyre at 18-åringer skal stå på nattklubber og selge sprit?

Jeg har stått og solgt sprit i Trondheim på 1990-tallet. Det var muligens tøffere da enn det er nå. Jeg var i tidlig 20-årene, og det kunne være tøft nok. Jeg er usikker på om det arbeidsmiljøet som er på nattklubber, er egnet for 18-åringer.

Så til forslag nr. 6, der Høyre ber regjeringen finne på noen tiltak for å øke organisasjonsgraden blant unge. Det minner meg om Joe Biden, som sier: Ikke vis meg verdiene dine; vis meg budsjettene dine. Det er så utrolig lett å fremme uforpliktende representantforslag. Det vanskelige er selvsagt å prioritere ting inn i budsjettet.

Arbeiderpartiet har allerede fremmet forslag om å øke organisasjonsgraden blant unge ved å øke organisasjonsfradraget, altså å gjøre det billigere å være organisert, noe som selvsagt er aller viktigst for dem som har dårligst råd og er på vei inn i arbeidslivet, altså ungdom. I går la Høyre fram sitt alternative statsbudsjett, og de kutter drastisk i akkurat det tiltaket. – Vis meg budsjettene dine, ikke verdiene dine.

Sist Høyre var i regjering, hadde de en regjeringsplattform der de ville anerkjenne retten til det uorganiserte arbeidslivet, i stikk motsatt retning av forslaget her. Mitt forslag til neste representant blir da: Kan Høyre garantere at de ikke vil foreslå det samme hvis de skulle komme i regjering med Fremskrittspartiet neste gang?

Anna Molberg (H) [10:47:58]: Jeg synes dette har vært en interessant debatt, som tydelig viser de klassiske forskjellene mellom høyresiden og venstresiden. Det er fascinerende å se hvordan den totale motstanden fra venstresiden manifesterer seg i en slags dommedagsprofeti dersom vi lar unge mennesker få lov til å jobbe en time ekstra eller servere en GT i stedet for en halvliter.

Representantene Skjæran og Kjølmoen var også innom fagforeningsfradraget. Ikke uventet er Arbeider-

partiet forferdet over at Høyre vil ha noe lavere fradrag, og det er helt greit og forventet, men dette er jo helt irrelevant for denne debatten. Jeg må minne representantene Skjæran og Kjølmoen om at vi diskuterer hvordan ungdommer skal kunne jobbe mer, og ungdommer har jo gratis medlemskap i fagforeningene. Da har nivået på fagforeningsfradraget fint lite å si i denne debatten.

1800-tallet er tilbaketrukket. Representantene fra venstresiden vet veldig godt at Høyre er et parti som støtter både organisering og arbeidstakervern, og derfor blir det ganske absurd å komme med anklager om barnarbeid, sykdom og undertrykkelse. Det er den ene strengen venstresiden har å spille på i debatter som dette, og den gnikkes det på til stadighet.

Jeg skulle ønske representantene på venstresiden kunne tatt forslagene for det de er, nemlig små justeringer som rydder opp i rare utslag, forslag som lar småkokkene på Geitmyra sette en pizzadeig, toppe den, steke den og spise den etterpå.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [10:49:55]: Representanten Kjølmoen sa det var vanskelig å engasjere seg. Ja, i utgangspunktet burde det være vanskelig å engasjere seg i en så enkel sak som å gi norsk ungdom muligheten til å bruke fritiden sin på en bedre måte enn de gjør i dag, så jeg er enig i det. Men for undertegnede blir det lett å engasjere seg igjen når det blir brukt ord som «barnarbeid» om slik aktivitet. Som jeg sa i min replikk til statsråden, er det faktisk slik i dag at norsk ungdom kan ta seg jobb på en fiskebåt som halvlotting, og da er man unntatt arbeidsmiljøloven. Det er ikke barnarbeid – overhodet ikke. Det er å gi norsk ungdom muligheten til å lære et yrke. De fleste av dem jeg kjenner, har faktisk også valgt det yrket og har blitt kjemp gode fiskere, på egen båt også. Det er ikke barnarbeid å gi dem muligheten til å ta del i arbeidslivet.

Nattarbeid er skadelig, ble det også sagt. Jeg har hele mitt liv jobbet skift og hatt nattarbeid. Som statslos, før jeg kom inn i denne salen, jobbet jeg stort sett bare natt. Noen vil si at jeg er skadet av andre ting, men det er iallfall ikke av nattarbeidet. Men det kommer an på hvordan en innretter arbeidstiden. Muligheten for tilrettelagt søvn gjør at en faktisk kan stå i den jobben. Det forskning har vist, er at uregelmessigheter i kosthold og slikt ved skiftarbeid kan være skadelig.

Jeg må også si at jeg blir forundret når man begynner å bringe inn – hva skal jeg si – momenter som fulle mannfolk, og at det skal være skadelig for norsk ungdom med tanke på å stå i jobb. Da blir jeg forundret over nivået på denne debatten. Dette burde egentlig være en debatt som man slet med å engasjere seg i, for det er en enkel sak som ligger i disse forslagene som Høyre har lagt fram.

Trine Lise Sundnes (A) [10:52:01]: Ja, det er stor forskjell på skift og turnus, og helserisikoen omkring skift og turnus utspiller seg også veldig annerledes.

Vi mangler arbeidskraft i dette landet, særlig innenfor helse- og omsorgsyrkene. Det er en situasjon vi ikke bare har her i Norge, men som vi deler med resten av Europa. Det betyr at vi må være svært nøye med hvordan vi disponerer arbeidskraften vår for å møte de behovene vi har for å ta vare på våre eldre og våre svake i samfunnet.

Hvordan løser Høyre i denne byen dette? Jo, her vil man søndagseksponere 18 000 arbeidstakere i varehandelen gjennom å definere hele sentrumsområdet som turiststed. 18 000 arbeidstakere! Mange av kommunene i Norge kan bare drømme om å ha et slikt innbyggertall. Vi bør altså være svært nøye med hvordan vi legger til rette for å disponere arbeidskraft. Når jeg sier 18 000 butikkmedarbeidere i sentrumsområdet i Oslo, betyr ikke det bare 18 000. Det betyr at alle støttetjenestene også må på jobb – vektere, renholdere, næringsmiddelindustrien – for ikke å snakke om det familier går glipp av når man ikke lenger kan planlegge for fellesaktiviteter på søndager.

Jeg vil på det sterkeste advare mot Høyres forslag her og anbefale at man faktisk setter seg inn i den rapporten det offentlige utvalget lagde under Solberg-regjeringens tid, som handler om hva søndagsarbeid for store, kvinnerike grupper i dette landet faktisk betyr.

Freddy André Øvstegård (SV) [10:54:47]: Høyresiden i salen i dag er altså langt mer interessert i å diskutere venstresidens retorikk enn sine egne forslag. Det er ikke særlig rart når forslagene er så oppsiktsvekkende dårlige som de er. Det er mye vi kunne ha sagt for å kariere denne debatten ytterligere. Vi kunne ha snakket om hvorfor i alle dager man skal sende f.eks. unge jenter ut på norske julebord med vodkashot til langt på natt, men det snakker vi ikke om. Vi kunne ha snakket om at vi kanskje skal se for oss at 1800-tallet burde ringe til Høyres Hus og be om å få arbeidsmarkedspolitikken sin tilbake, men det sa jeg heller ikke.

Det jeg derimot vil si, er hvordan den klassiske fortellingen om å underspille egne svekkelser av arbeidslivspolitikken går igjen fra høyresiden, og det er ganske kostelig. Det er noe med at hvis man bare skal gjøre noen små svekkelser i den norske modellen eller i vårt regulerte arbeidsliv, så går det bra. Hvis det bare er litt dumt, er det jo bra likevel. Det er det all grunn til å advare mot.

Jeg vil gjenta oppfordringen til faktisk å diskutere problemet. Det er altså sånn at vi i Norge har en skyhøy deltakelse i arbeidslivet blant unge, og det er utrolig bra. Det får vi til med det regelverket vi har i dag. Det får vi til med et regelverk som beskytter folk, istedenfor å la sjef-

ene bestemme enda mer. Men den debatten vil ikke Høyre ta; de vil heller diskutere retorikk.

Statsråd Tonje Brenna [10:56:41]: Jeg tror man skal være ganske langt fra norsk uteliv og trygt plassert i en annen del av arbeidslivet hvis man for alvor mener at det ikke spiller noen rolle for arbeidsmiljøet man jobber i, om det serveres kaffe, cola, øl eller sprit. Det har selvfølgelig noe å si for hvordan det er å jobbe på en arbeidsplass. Jeg tror man skal være ganske langt unna det å være tenåring for å tro at det å jobbe sene kvelder og netter ikke påvirker skoledagen dagen etter og evnen til å sove godt om natten, men også det å følge med og faktisk lære noe i løpet av påfølgende skoledag. Og jeg tror man er ganske langt unna å forstå lønnsnivået i en del service-/butikkyrker hvis man tror oppriktig at det ikke har noe å si hva det koster å være fagorganisert, når man vurderer om man er villig til å betale den prisen og melde seg inn i en fagforening.

Det kan høres tilforlatelig ut å gjøre disse såkalte «små justeringene», men det er folks liv og arbeidshverdag vi snakker om. Og det kan høres tilforlatelig ut å si at det er hyggelig at unge folk får lov til å jobbe litt mer kveld og natt, eller at det ikke har noe å si hvilke oppgaver man løser, enten man er 15, 18 eller 20 år. Men selvfølgelig har det noe å si. Og vår jobb som politikere er også å beskytte ungene våre enten de er 15, 18 eller 19 år, enten det er på fritiden, i skolehverdagen eller i kulturtilbudene de forhåpentligvis får lov til å benytte seg av, men også på jobben. Det er noe annet å være tenåring enn å være godt voksen.

Representanten fra Høyre sto her og mente at venstresiden ble fornærmet over den såkalte majestetsfornærmelsen det var at andre partier enn oss skulle foreslå endringer i arbeidslivspolitikken. Jeg er ikke fornærmet for noe, jeg. Jeg er så glad for at de borgerlige partiene endelig mener noe. Etter at de har sittet stille i båten i det som føles som et langt år, har det endelig kommet noen konkrete forslag på bordet. Jeg er ikke så emosjonell på dette, jeg er bare dønn uenig i det som foreslås.

Når representanten Kjølmoen helt presist sier «vis meg budsjettene dine», mener jeg det er relevant å forholde seg til. For uansett hvilken pris den enkelte fagforening setter på sitt medlemskap, har det noe å si hvordan man innretter budsjettpolitikken, f.eks. for å gi skattefradrag for den som velger å være organisert, ikke bare fordi man reelt får penger tilbake, men fordi det også er et signal, og det har noe å si hvilke signaler Stortinget og flertallet i denne salen sender til arbeidsfolk. Mener vi det skal lønne seg å være organisert? Er vi glad for at man er det? Eller mener vi at man kan ta ansvar for seg selv, at vi ikke skal forsøke å løse ting på den måten vi pleier å løse ting på i dette landet, nemlig gjennom et godt orga-

nisert arbeidsliv, med sterke parter på begge sider, som ordner opp i konfliktene på lavest mulig nivå? Jeg er helt sikker på hvor jeg og Arbeiderpartiet står, og det er en uenighet jeg er glad for kommer fram, og så får arbeidsfolk bestemme selv.

Kari-Anne Jønnes (H) [10:59:55]: Det er jo ikke første gang, men jeg synes det blir sagt en del rart fra denne talerstolen. Det jeg reagerer aller mest på, er et Arbeiderparti og et Sosialistisk Venstreparti som snakker om arbeid som en byrde. De snakker om at det er direkte skadelig for samfunnet at norske ungdommer jobber, og at det er forferdelig for foreldre som må være litt lenger oppe i helgene for å hente ungene sine. Takke meg til å hente ungene fra arbeid istedenfor fra fest. Jeg håper virkelig ikke, og jeg tror ikke, og jeg vet at jeg helt sikkert ikke er den eneste mammaen eller forelderen i Norge som mer enn gjerne sitter oppe for å hente ungdommen min på jobb. Det har jeg tenkt å fortsette med i mange år.

Jeg reagerer veldig sterkt på retorikken fra representanten Sundnes, som insinuerer at det ikke er noen i Høyre som noen gang har vært på jobb. Fri og bevare meg vel! Vi er arbeidsfolk, vi som alle andre. Vi har jobbet skift, vi har jobbet dag, vi har jobbet natt, vi har stått i bar. Kom ikke og insinuer at det bare er Arbeiderpartiet som liksom har nøkkelen til hva som er god arbeidslivspolitik. Det går ikke an. Vi er folkevalgte, alle sammen, vi speiler befolkningen, og vi er valgt av befolkningen, og jeg har klokkeetro på at det er i fellesskap vi finner den beste politikken for fremtiden. Det gjelder også på arbeidslivsområdet. Det er ingen i denne salen som har monopol på fornuftige løsninger. Hvis vi kunne komme sammen og snakke fornuftig om dagens arbeidsliv, dagens ungdom og dagens og framtidens behov, så tror jeg det hadde blitt bedre enn å stå her og late som at ingen i Høyre noen gang har jobbet. For noe tull!

Bjørnar Skjæran (A) [11:02:14]: Det er sunt å arbeide. Man har godt av å komme seg opp om morgenen, og man har godt av å komme seg på arbeid. Det er heller ikke skadelig å arbeide utover ettermiddagen og kvelden, jeg har gjort det hele mitt liv. Jeg har gått både formiddagsskift og ettermiddagsskift samme dag. Sånn er det å være gårdbruker.

Hvis vi skal komme sammen, som representanten Jønnes snakket om, kan vi iallfall begynne med å vise hverandre såpass respekt at man ikke står på Stortingets talerstol og påstår at andre har sagt ting som de ikke har sagt. Arbeiderpartiet har ikke gitt uttrykk for at det er skadelig at ungdom jobber – tvert imot. Vi er stolte av at Norge er et land der ungdommen jobber mye. Det som er vårt poeng, er at vi skal ha trygge, gode rammer rundt dette. Hvis vi skal gjøre endringer i det lovverket som

har brakt Norge framover til der vi er i dag, ja, så må det jo ha en misjon. Jeg husker min første jobb, min første arbeidskontrakt. Jeg gikk på ungdomsskolen og hadde en fast jobb. Jeg jobbet et par timer de fleste ettermiddagene, jobbet i helger, jobbet i sommerferien og kunne reise på videregående på hybel med en bra sum penger på innerlommen som var tjent på ærlig og sunt arbeid. Det var ingenting i arbeidsmiljøloven som sto i veien for akkurat det.

Jeg klarte heller ikke å høre at representanten Trine Lise Sundnes påsto at det var andre som ikke hadde vært på arbeid. Det er ingen som mener det, og jeg tror Høyres representanter kan gå i seg selv når man snakker om retorikken til andre. Det er greit å ha en respektfull og god debatt her, og det synes jeg vi hadde lenge. Det er greit at de politiske skillelinjene kommer tydelig fram. Jeg er helt enig med statsråden i at det egentlig var befriende. Jeg ser fram til å diskutere dette videre. Men vi står igjen med at det forslaget fra Høyre som blir vedtatt i dag, avklarte de selv at de var uenig i, senest i går.

Presidenten [11:04:26]: Representanten Trine Lise Sundnes har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Trine Lise Sundnes (A) [11:04:41]: Representanten Jønnes' påstand trenger et tilsvarende, og jeg insinuerer ikke på noen som helst måte at Høyre-folk aldri har jobbet. Men jeg er veldig, veldig tydelig på at i denne debatten har EU faktisk større greie på hva som er sikkerhetssponsering i arbeidslivet og god helse-, miljø- og sikkerhetspolitikk, enn det Høyres representanter i denne salen har lagt til grunn.

Mímir Kristjánsson (R) [11:05:18]: Jeg har fulgt denne debatten med stigende undring over hvor emosjonelt dette synes å være for veldig mange i denne salen. Det mest underlige, må jeg si, er at det knapt er blitt framført et eneste argument på denne talerstolen for disse forslagene. Nærmest før vi var i gang, var høyresiden i gang med å diskutere venstresidens retorikk. Jeg hadde jo ikke rukket å være retorisk før man var i gang med å klage på det retoriske nivået i debatten – og sånn har det i grunnen bare fortsatt. Jeg sitter igjen og klør meg i hodet og lur på, som en annen representant var inne på: Hva slags problem er det man prøver å løse her? Hva er hensikten med disse forslagene? Høyresiden må gjerne foreslå høyrepolitikk i Stortinget, det er som flere har vært inne på, bare befriende, men når venstresiden er mot høyrepolitikk, kan jo ikke høyresiden bare bli fornærmet for det. Det kan jo ikke være sånn at når Høyre foreslår noen forslag og de blir nedstemt, ja, da har det skjedd et eller annet feil, da har det blitt begått en eller annen majestetsfornærmelse, og da

er det noe som ikke stemmer her. Det er jo enda merkeligere fordi det faktisk er et av disse forslagene som får flertall. Hvis det var sånn at man bare stemte ned alt på kommando – en bloc, som representanten Rotevatn med sine gode franskkunnskaper kunne si – ville jo det forslaget også blitt nedstemt. Men forslaget om å øke organisasjonsgraden er jo et så godt forslag at til og med Rødt støtter det. Dermed er det vel ingen grunn til å forlate denne salen med noe annet enn bare en ærlig og redelig uenighet om hva slags arbeidslivsregler vi skal ha i Norge, og hvordan vi får flere i jobb – og kanskje uten så mange emosjoner og følelser som man tidvis har sett på denne talerstolen.

Presidenten [11:07:15]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [11:07:18]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn (Innst. 55 S (2024–2025), jf. Meld. St. 34 (2023–2024))

Presidenten [11:07:36]: Etter ønske fra utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletiden, får en taletid på inntil 3 minutter.

Margret Hagerup (H) [11:08:05] (ordfører for saken): En samlet komité er bekymret over at for mange elever presterer under kritisk grense i lesing, skriving og regning når de starter i 8. klasse, og går ut av ungdomsskolen med svake grunnleggende ferdigheter. Det er viktig at elevene lærer seg å lese, skrive og regne, og det legger grunnlaget for videre læring. En samlet komité er bekymret over at fraværet øker, flere melder om mobbing, det er lav trivsel og motivasjonen er fallende.

Komiteen mener at skolen skal være et sted hvor elevene lærer og opplever mestring, tilhørighet og trygghet og får kunnskap og ferdigheter til å klare seg videre i livet. Da må det tas grep for å sørge for at alle elever trives, mestrer og lærer på skolen, og at skolen i større grad også forbereder elevene på videre utdanning, særlig inn mot yrkesfaglige utdanningsløp.

De nye læreplanene fra 2020 har et betydelig handlingsrom for å nærme seg det faglige innholdet på en mer praktisk, variert og utforskende måte, noe som skolen i større grad må utnytte. Lærerne er nøkkelen til å

lykkes i klasserommet, og jeg er glad for at komiteen mener at lærerne i større grad må få rom og tillit til å utføre jobben sin, og at samfunnet må erkjenne at det er lærerne som er lederne i klasserommet. Det er en viktig jobb som gjøres i norske klasserom, og komiteen har tillit til lærernes profesjonsfaglige kompetanse.

Høyre gikk i 2021 til valg på en ungdomsskolereform, fordi vi så at det måtte tas grep i ungdomsskolen. Regjeringen har varslet en ungdomsmelding, og etter at vi har ventet i over tre år, er forventningene skyhøye, for problembeskrivelsen er tydelig. Resultatene går i feil retning, og vi risikerer å utdanne samfunnsborgere som ikke klarer å lese teksten på en Netflix-film, ei heller forstå sin egen selvangivelse.

Høyre fremmet i 2022 over 80 forslag til en skole hvor elevene i større grad opplever mestring og læringsglede. Vi er glade for at mange av disse forslagene er en del av regjeringens ungdomsmelding, men det som mangler nå, er tydelig handling og konkrete aktiviteter som settes i gang.

Kunnskapsministeren har ment mye det siste året, i alle retninger. Nå kommer fasiten på hva regjeringen faktisk prioriterer. Det er stor avstand mellom det kunnskapsministeren mener, og hva som faktisk kommer ut i den andre enden.

Politikk handler om å prioritere, og det savner Høyre i denne meldingen. Regjeringen stemmer imot mer nivådeling som gjør at lærerne i større grad kan tilpasse undervisningen til den enkelte elev, både eleven som sliter med å følge med, og eleven som ikke får nok utfordringer til å synes at læringen er interessant. En stor andel av dem som dropper ut av skolen, gjør det fordi de ikke får nok utfordringer.

Regjeringen stemmer også imot tilpasset opplæring for elever som starter på ungdomsskolen uten å ha lært seg å lese, skrive og regne godt nok. En stor andel av lærerne på 5. trinn har en vente-og-se-holdning til elever som ikke har lært seg å lese, og håper det ordner seg med tiden.

Regjeringen stemmer også imot å gjeninnføre karriereveier i klasserommet, en ordning de skryter av i eget budsjett, og mener utvikler god undervisningspraksis, noe lærerne også bekrefter. Da regjeringen avvirket ordningen i 2021, sa de at de skulle komme tilbake med noe enda bedre. Lærerne venter – på tredje året.

Det er betegnende for regjeringens arbeid. De er bekymret. De kaster ut prøveballonger. De skal utrede videre. En skulle ha trodd at Arbeiderpartiet og Senterpartiet etter åtte år i opposisjon skulle være litt sultne og sprekkeferdige av nye ideer til hvordan de kunne løse disse utfordringene. Den største satsingen etter tre år ved rattet er 5 mrd. kr for å opprettholde skolestruktur. Det er penger som kunne vært brukt på lærere og laget

rundt eleven og lærerne. Det gjør vi i vårt alternative budsjett.

Skal vi skape en mer praktisk og motiverende skole, må vi erkjenne at alle elever ikke er like. Da må vi tilpasse undervisningen til den enkelte, vi må gi intensivopplæring, og vi må sørge for at lærerne har et reelt handlingsrom i bruk av læremidler.

Skolen er ikke i et vakuum, og elevene skal senere ut i et samfunn og bidra som gode samfunnsborgere. For Høyre er det viktig at vi kobler på alle de ressursene som finnes utenfor skolen, og sørger for et enda tettere samarbeid.

Vi mener at Ungt entreprenørskap er et utprøvd konsept som må rulles ut til alle elever i skolen. Det kunne regjeringen ha prioritert nå. Da hadde elevene fått en mer praktisk skoledag. Vi mener også at alle elever skal ha et yrkesfag, sånn at de i større grad kan bli kjent med det arbeidslivet som venter dem.

Å lykkes i skolen handler om å se den enkelte elev og erkjenne at ingen er like. Men skal vi virkelig lykkes, trengs det konkrete tiltak. Det synes vi det dessverre er lite av i denne meldingen, og det er nok av tiltak regjeringen kunne ha valgt å være med på. Med det tar jeg opp forslagene vi er med på. Jeg vil også si at vi stemmer subsidiært for vedtak V. Ved en inkurie har det kommet et forslag to ganger, så vi trekker forslag nr. 9, som er ganske likt forslag nr. 10, som opprettholdes.

Presidenten [11:13:06]: Representanten Margret Hagerup har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Elise Waagen (A) [11:13:21]: I dag behandler vi en ny kurs for skolen vår, en ny kurs som gjør skolen mer praktisk og variert, nettopp for å skape mer læringsglede og sørge for at våre barn lærer bedre. Vi vet at en variert skolehverdag vil øke motivasjonen, og mestringen vil følge med.

Den skolen som regjeringen til den forrige representanten etterlot seg, var det ganske dårlig stilt med. Gjennom PISA-undersøkelsen, som kom kort tid etter at Høyre forlot regjeringskontorene, fikk vi fasiten på hvordan det egentlig står til. Ungene våre lærer for lite. Er da svaret egentlig mer av det samme, eller skal vi gjøre noe nytt? Skal vi nå gjøre ord til handling og gjøre hverdagen til ungene våre mer variert?

Med denne stortingsmeldingen fyrer vi av et startskudd for å styrke laget rundt ungene våre og sørge for mer læring, mer mestring og mer fellesskap. Vi vet at lese-, skrive- og regneferdighetene gikk ned med Høyre i regjering. Vi vet at det står for dårlig til på skolen, og vi vet at det er flere bekymringsfulle trender. Forrige representant sier at hun har tillit til lærernes profesjonsfaglige kompetanse, men det står ikke til troende når den samme representanten også fremmer forslag om å av-

skilte erfarne lærere og samtidig la bakdøren stå på gløtt for ukvalifiserte. Med Høyres forslag i salen i dag skyver vi flere tusen lærere ut av norske klasserom. Dette er det stikk motsatte av det våre skoler trenger nå.

Vi i Arbeiderpartiet er godt i gang med å rydde opp etter Høyres regjeringssperiode. Vi har staket ut en ny kurs for skolen vår. Vi sørger for mer motivert læring, og vi sørger for at ungene våre faktisk får lov til å lære med både hode og hender, både ved å sitte i ro noen ganger og ved å være ute i det praktiske.

Det har ikke manglet på at lærere har fått løfter om en mer praktisk skoledag fra politikere, men nå gjør vi ord til handling, og vi har allerede startet i våre budsjetter ved å innføre tilskuddsordninger og rentekompensasjon for å gjøre det lettere å investere i tilskudd til skolene der ute i de mange kommuner.

Vi har endret regelverket og gjort det lettere for kommunene å tilpasse seg det som faktisk er arbeidslivet ute i den enkelte kommune, sånn at man nå kan ha en mer variert og praktisk skole. Vi ønsker å innføre et nytt praktisk valgfag på 5. til 7. trinn, sånn at man nå også får mer variasjon i disse årene. Vi vet at våre unger gleder seg til å begynne i 1. klasse, men motivasjonen synker allerede fra 5. klasse og utover. Det er det vårt ansvar å ta tak i, og det gjør vi i regjering.

Vi er allerede godt i gang, og det mangler ikke eksempler på hva pengene har gått til. I Gjerstad kommune har de fått penger til uteskole. I Vennesla kommune har de fått penger til laboratorier og ulike verksteder. I Valle kommune har de fått penger til programmering. I Åmli kommune har de fått penger til jekk, verneutstyr, vinylkuttere og drillere. De har fått penger til å ruste opp musikkrom. Aurskog-Høland har fått utstyr til å undervise mer praktisk i realfag. Gjerdrum kommune har fått penger til at man kan lære å programmere, de har fått mer penger til Micro Bit. Man har også fått penger til å gjøre naturfag mer praktisk ved å investere i måleapparater.

Disse eksemplene ser vi rundt om i hele landet, i kommune etter kommune og skole etter skole. Jeg anbefaler representantene fra opposisjonen å gå til sin egen kommune og se hva slags nytt utstyr man har fått på plass. Rundt om i hele landet investerer man i utstyr for å gjøre skolen mer praktisk og variert. Det den forrige taleren sa, er ikke riktig. Denne meldingen er smekkkfull av konkrete forslag, og vi har fulgt opp med penger.

Jeg tar opp forslaget fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet.

Presidenten [11:18:17]: Representanten Elise Waagen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [11:18:25]: Skolen skal åpne verden for elevene og gjøre dem trygge i seg selv. Dannelse og utdanning går hånd i hånd. De siste

tiårene har skolen blitt for teoritung og OECD-styrt framfor å sikre profesjonsfaglig og pedagogisk rett utvikling.

Læringsresultatene har gått ned, elevene trives mindre, og det er grunn til bekymring. Andelen unge utenfor arbeid og utdanning er altfor høy. Flere må ha tilhørighet. Det må starte i skolen.

Vi vet at noen elever ramler av alt i 1. klasse. Samtidig viser funn at ungdomsskolen er der elevenes motivasjon faller mest. Den er lavest i 10. trinn, der grunnskolen er på sitt topp- og slutt punkt.

Senterpartiet ønsker sosial og geografisk utjevning, og at skolen skal gi elever like muligheter i hele landet. Nærskoler og gode lærere er nøkkelen for å lykkes. Samtidig må rammene bli bedre. Skolen har for stort konkurransepreg og for lite praktisk og aktiv læring.

Tjueni elever fra hele landet deltok i elevpanelet for å gi råd til meldingen. De peker nettopp på økende stress og press om best mulig karakterer, og at fokuset må mer over på å klare seg videre i videregående skole og voksenlivet.

Nettopp dette tar stortingsmeldingen tak i. Bekymringer knyttet til økende timetall, ukritisk digitalisering og at lærerne ikke er sjefen i klasserommet, blir lettet. Skolen skal bli mer praktisk og aktiv, og alle skal få rom til mestring og motivasjon. Elever lærer forskjellig, har forskjellig bakgrunn og skal ut i forskjellige yrker.

I tråd med faglige råd, som Prøitz-utvalget, skal Elevundersøkelsen og nasjonale prøver oppdateres. Nasjonale prøver i 9. klasse forsvinner, mens PISA består. Samtidig kan obligatoriske kartleggingsprøver reduseres og flere alternative og praktiske eksamensformer heller bli gjennomført.

Når teknologi og kunstig intelligens utfordrer våre eksamensformer, må vi ta tilbake verdien av å gjøre praktisk, godt arbeid samt å demonstrere ferdigheter og kunnskap. Uvettug testing og press erstattes nå av nye vurderingsformer. Når alle skal høre til i skolen, må skolen også kunne være til for alle – inkludert ved vurdering.

Det blir også en mer praktisk skole ved at spesialrom for praktiske og estetiske fag, som sløyd og matlagning, blir prioritert med rentekompensasjon og tilskudd til praktisk utstyr. Jeg ser at Høyre kutter det i sitt alternative statsbudsjett for 2025, noe som sier sitt om hvilken retning de vil ta skolen i. Med Høyre skal læringen nærmest tvinges fram stillesittende. Senterparti–Arbeiderparti-regjeringen sikrer praktisk og teoretisk læring sammen.

Et glimrende tegn på det er arbeidslivsfaget, som ble en prøveordning under den forrige rød-grønne regjeringen. Nå sikrer vi at alle ungdomsskoler skal tilby arbeidslivsfaget. Språkfagenes plass skal vurderes. Når

over 50 pst. av elevene velger yrkesfag i videregående og arbeidslivet skriker etter fagarbeidere, må elevene få innblikk i hva en praktisk arbeidsdag kan inneholde. Sammen med utdanningsvalg, tverrfaglig arbeid i fagene og fleksibilitet i fag- og timefordeling kan flere elever få mer praktisk erfaring og gjerne oppleve arbeid i en bedrift.

Et gode med arbeidslivsfag er hvordan mange elever kan styrke lese-, skrive- og regneferdigheter gjennom praktiske utfordringer. Å kokkelere, snekre, mekke, montere eller løse andre praktiske utfordringer styrker teori-læringen for alle elever, enten de er høyt eller lavt presterende. Realfag og leselyst får også sitt løft gjennom denne meldingen, sammen med skolens brede oppdrag.

Senterparti–Arbeiderparti-regjeringen sikrer en framtidsrettet skole. Å oppleve at man er en del av et felleskap der man kan utgjøre en forskjell, med rom for alle og der alle elever kan oppleve mestring og motivasjon, er det som sikrer trygge, sunne nordmenn i framtiden. I en stadig mer urolig verden er det desto viktigere at vi står opp for våre felles demokratiske og medmenneskelige verdier. Å ta i et tak og stå opp for mer praktisk læring er framtidsrettet og bra for Norge, og det er bra for skolen.

Himanshu Gulati (FrP) [11:23:05]: Denne stortingsmeldingen inneholder mye bra og nødvendig, og jeg mener at den har blitt enda bedre etter behandlingen vi har hatt i komiteen. Mange fagmiljøer har kommet med innspill, og det fremmes en rekke gode forslag i innstillingen.

Fremskrittspartiet har lenge tatt opp behovet for at læreren må få tilbake autoriteten i klasserommet. Vi har over lengre tid tatt opp at nedgangen i ferdigheter knyttet til lesing, realfag og andre kunnskapsområder i skolen gir grunn til bekymring. Vi har også vært opptatt av å få en mer praktisk og variert skole som tar på alvor at ikke alle mestrer det teoritunge. Vi må skape en skole med flere vinnere, hvor flere mestrer den utdanningen de går igjennom. Man må også i større grad bygge på den kompetansen som finnes i lokalt næringsliv, og ikke minst integrere lokalt næringsliv i de praktiske delene av skolen.

Det er verdt å merke seg de dårlige PISA-resultatene som trekkes fram, og at det anbefales at Norge fortsatt skal delta i de internasjonale programmene for kunnskapsmåling. Det mener Fremskrittspartiet er viktig. Det nevnes bl.a. at norske elevers kunnskaper om personlig økonomi er svake. Norske elever skårer rett og slett under OECD-snittet. Flere enn én av fem elever presterer på de laveste nivåene. Fremskrittspartiet fremmer derfor forslag om bedre undervisning, bl.a. i faget personlig økonomi.

Stortingsmeldingen viser til problemene med vold og uro i skolen. Tall fra Levekårsundersøkelsen om arbeidsmiljø viser en dobling i andelen ansatte i undervisningsyrker som svarer at de har vært utsatt for vold de siste tolv månedene. Dette er langt flere enn i de fleste andre yrkesgrupper. Fremskrittspartiet kommer derfor med flere forslag i innstillingen for å bedre læringsmiljøet og sikre en tryggere arbeidshverdag for både elever og lærere. Vi har de siste årene også fremmet en rekke forslag i Stortinget som adresserer nettopp dette, og vi er glad for at også regjeringen nå har våknet og tar problemet på alvor ved å innføre enkelte tiltak.

Fremskrittspartiet vil også framheve at mange skoler etterlyser mer fleksibilitet til å kunne gi enkelte elever som trenger det, enda mer relevant og praksisnær opplæring på ungdomsskolen, og at ekspertgruppen som skulle se på betydningen av barnehage, skole og SFO for sosial utjevning og sosial mobilitet, foreslår bruk av midlertidig inndeling i små grupper i undervisningen som et tiltak for elever som presterer faglig svakt i matte og lesing. Fremskrittspartiet fremmer egne forslag også på dette området, slik at lærerne får større styring av klasseromshverdagen og elevene kan få en undervisning som er best mulig tilpasset deres nivå.

Alle elever og alle unge der ute er ulike. De er unike, og Fremskrittspartiet mener at mer nivåtilpasset opplæring er helt nødvendig for at flere skal få en skolegang som er tilpasset dem, og for at flere skal kunne mestre den skolegangen de går igjennom.

Vi har en rekke konkrete og tydelige forslag i innstillingen i denne saken. Jeg vil trekke fram som positivt at det er ganske stor tverrpolitisk enighet om faktagrunnlaget og problembeskrivelsene i meldingen. Det er en god start for å finne gode løsninger, selv om man kan ha politiske uenigheter. Det er også mange felles treffpunkter – en samlet komité – når det gjelder løsninger og tiltak, og det er positivt. Det gir grunn til optimisme for det videre arbeidet med å bedre skolen.

Med det fremmer jeg forslagene fra Fremskrittspartiet, SV og Rødt i innstillingen. Jeg vil også orientere om at Fremskrittspartiet subsidiært vil støtte V i tilrådingen.

Presidenten [11:26:51]: Representanten Himanshu Gulati har tatt opp de forslagene han refererte til.

Grete Wold (SV) [11:27:03]: Jeg vil innlede med å takke statsråden for å legge fram en viktig melding. Det er vel ingen som kan si seg uenig i at elevene våre skal ha en skole som er både praktisk, variert og ikke minst motiverende. Det er også veldig viktig fordi det vil gi en bedre arbeidsplass for alle de dyktige folkene som jobber i skolene våre.

Når jeg diskuterer skolepolitikk med dem på min alder – kanskje også med dem som er hakket eldre – kom-

mer det ofte til uttrykk en liten skepsis til at skolen har endret seg mye: Den er ikke slik den en gang var. Personlig er jeg veldig glad for det, for skolen må gjenspeile det samfunnet vi til enhver tid lever i. Det samfunnet er i stadig endring, og det må også skolen være. Vi må heller ikke glemme at den skolen vi former i dag, også skal være framtidens skole. Våre barn og barnebarn skal leve og virke lenge etter vi har takket for oss.

For SV er det viktig å framheve at læring av basisferdigheter, som å lese, skrive og regne, er viktig, men det er også sang, musikk, tegning, fysisk aktivitet, naturopplevelser og lek. Læring av basisferdigheter og en praktisk og variert undervisning utelukker på ingen måte hverandre, men vi må ta inn over oss at det krever mer av lærerens tid og mer ressurser å utforske ulike pedagogiske verktøy. Så våre gode politiske intensjoner må følges opp med penger, kompetanseheving og lokalt handlingsrom til å kunne velge det som passer den enkelte skole, lærer og elev. Laget rundt eleven blir om mulig enda viktigere.

Derfor er det veldig mye bra i denne meldingen, men det er også vår oppgave å gjøre den enda bedre. Jeg vil trekke fram noen av de forslagene SV fremmer, og som vi mener er viktige. Da er det selvfølgelig naturlig å begynne med skolemat. Det at Norge ikke har skolemat, et enkelt skolemåltid som en naturlig del av skolehverdagen, har forundret mange i årevis. Det er ingen tvil om at et skolemåltid har hatt positive ringvirkninger for både læring og skolemiljø der det har vært forsøkt. Dette er ikke noe nytt for verken regjeringen eller for statsråden, som har gode erfaringer med det fra sin tidligere jobb. Det står også helt klart i Hurdalsplattformen. Så når det i dag blir et flertall for at regjeringen skal legge fram en opptrappingsplan for innføring av et sunt, enkelt skolemåltid for alle elever i grunnskolen, er det et stort og viktig skritt i riktig retning – og helt i tråd med SVs prioriteringer.

Et av de områdene vi må se på, er hvordan vi vurderer elevenes kompetanse og resultatoppnåelse. Eksamen og karakterer har på mange måter utspilt sin rolle. SV mener det er på tide å utvikle dagens karaktersystem i ungdomsskolen. Det er i dag bedre måter å gi tilbakemeldinger på som er mer læringsfremmende og bedre tilpasset dagens samfunn og arbeidsliv.

Det leder meg over til neste tema, som handler om en stadig mer digital verden. Det å kunne mestre digitale verktøy i både skole, arbeidsliv og fritid er helt nødvendig. Da må vi ha en balansert tilnærming, og det å vurdere å innføre eksamen med penn og papir er ikke veien å gå. Det finnes bedre og mer framtidsrettede vurderingsformer. Vi må ha tillit til lærerne og gi dem valgfrihet, og med kvalifiserte lærere i alle klasserom og tilgang på gode, trykte lærebøker vil det gi en balanse for lærerens metodefrihet, og det må stå sentralt.

Et annet forslag er å be regjeringen om å vurdere å innføre et drama- og teaterfag på noen trinn i skolen. Skal vi faktisk mene noe med en praktisk og variert skole, er nettopp de estetiske fagene helt nødvendige og vil ha en naturlig plass. Dette er også fag som med fordel kan bygges inn i andre fag og undervisningstimer.

Til slutt vil jeg trekke fram skolelekser. SV mener at dagens hjemmelekse-system med fordel kan erstattes av øving og skolelekser i skoletiden, i stedet for at man skal måtte jobbe med dette etter skoletid. Vi ser at der man har forsøkt dette fullt ut, skaper det en helt annen ro, mer rettferdighet med tanke på hvem som har og ikke har mulighet til å få hjelp med lekser hjemme, og ikke minst en bedre hjemmesituasjon for både barn og foreldre i en veldig hektisk hverdag. Derfor fremmer SV i dag forslag om å erstatte hjemmeleksene med skolelekser.

Oppsummert: Det er veldig mye bra i denne meldingen, men om SV hadde fått flertall for flere av våre forslag, ville den selvfølgelig blitt enda bedre.

Jeg tar med det opp de forslagene SV har alene, og de vi har sammen med Rødt.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [11:31:40]: Representanten Grete Wold har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Hege Bae Nyholt (R) [11:31:52] (komiteens leder): Når det gjelder noen temaer, er det sånn at alle er enige, men ingenting skjer. Sånn er det med behovet for en mer praktisk skole. Hele det politiske landskapet i salen har i utallige debatter slått fast at det trengs flere praktiske fag og mer praktisk læring inn i de såkalte klassiske akademiske fagene. Det er også en ganske rørende enighet om at vi trenger flere fagarbeidere, flere må få lære gjennom ulike metoder, og at flere elever må oppleve mestring. Derfor har det vært knyttet mange forventninger og spenning til denne meldingen.

Det trengs en mer praktisk skole. Dagens unger går to år lenger på skolen enn det jeg og ganske mange i denne salen har gjort. Mange elever opplever dager og år ved en pult hvor de ikke har utbytte av undervisningen, ikke får brukt sine evner, og – det viktigste, men også det tristeste – ikke opplever mestring. Det er alvorlig.

Derfor er det veldig gledelig at et flertall i komiteen, og regjeringen, er enig i at vi kan ikke fortsette å øke timetallet, og at grunnskolen i større grad må speile at over halve elevgruppa skal gå yrkesfag etter endt grunnskole. Men derfor er det også ekstra skuffende at det samme flertallet ikke kan støtte et forslag om å prøve et utdanningsløp – «juniorimesterlære» – inspirert av Arbeiderpartiets søsterparti i Danmark, hvor elever har muligheten til å ta deler av skoleløpet sitt i bedrift, hvor

de har muligheten til å være på en annen arena, med andre oppgaver og oppleve andre dager, og hvor de har muligheten til å blomstre og mestre på en helt annen måte enn ved en pult i et klasserom.

Denne salen deler også en felles bekymring for elevenes leseferdigheter. For Rødt er det opplagt at skolebibliotek er avgjørende for å sikre elevene gode leseferdigheter. Tilgang på bøker – riktige bøker – og kompetent veiledning fra ansatte som er glad i bøker, er viktig for å tenne interessen og åpne den magiske døra til bøkens verden.

Leseferdigheter er helt avgjørende for å klare seg i samfunnet. Vi vil sikre at alle landets elever har tilgang til gode skolebibliotek med kompetente bibliotekarer og formidlere.

God undervisning krever nok bemanning. Praktisk undervisning krever spesialrom, utstyr, kompetanse, mindre grupper og flere lærere. Læring krever trygghet. Læring krever elevens tilstedeværelse. Det er vanskelig hvis du er sulten. Derfor er det også gledelig at det er et stort flertall i komiteen som støtter at det skal jobbes for å innføre skolemat til alle landets elever, og at det er tidfestet at dette skal man komme tilbake med en plan for i statsbudsjettet for 2026.

Det er mye som er bra med denne meldingen. Vi håper at dette er starten på en annen skolepolitikk i Norge. Men vi må sørge for at arbeidet med skolen ikke blir mest teori og lite praksis.

Med det tar jeg opp Rødts forslag.

Presidenten [11:35:36]: Da har representanten Hege Bae Nyholt tatt opp det forslaget hun refererte til.

Abid Raja (V) [11:35:53]: Kampen mot frafall starter første skoledag. Derfor er det alvorlig at for mange piler peker feil vei i norsk skole. Det ufrivillige skolefraværet er for høyt. Mobbingen øker. Elevene lærer mindre. Altfor mange har for svake grunnleggende ferdigheter og trenger å løftes fra mestringsnivå 1, som betyr at deres ferdigheter i lesing, skriving eller regning eller deres digitale ferdigheter er så svake at det kan gå ut over annen læring.

Dette alvorlige bakteppet krever handling. Det krever penger og tiltak. Det krever en kunnskapsminister som retter oppmerksomheten sin mot de utfordringene som står i veien for at barn og unge skal ha muligheten til å utvikle seg og bli den aller beste versjonen av seg selv, dyrke fram sine talenter og kjenne på motivasjon og mestring i et mangeårig skoleløp.

Da er det synd at vi har en regjering og en kunnskapsminister som er mer opptatt av å jage symbolpolitikk. Vi har ventet lenge på denne stortingsmeldingen. Den har vært benevnt og slengt på bordet hver gang regjeringen har skjøvet et problem foran seg og kunn-

skapsministeren har blitt konfrontert med utfordringene i skolen. Forventningene var skyhøye.

De som jobber i skolen, elevene og foreldrene opplever at skolen er underfinansiert. Vi må bruke mer penger på skolen. Vi må sørge for at lærerne har tid til å gjøre jobben sin, styrke laget rundt eleven og ha flere fagfolk i klasserommene og i skolegården.

Altfor mange barn opplever mobbing i skolen. For mange lærere slutter i jobben sin. Lærerne opplever stadig økte forventninger til hva de selv og utdanningssystemet skal bidra med for å løse sammensatte samfunnsutfordringer. Mange opplever at man får stadig mer ansvar og flere arbeidsoppgaver utenfor eget kompetanseområde. Politikerne må slutte å detaljstyre hvordan lærerne gjør jobben sin.

Det er dette bakteppet jeg skulle ønske at regjeringen og kunnskapsministeren hadde øverst på agendaen i sin regjeringsperiode, og at tiltakene stod i stil til utfordringsbildet. Når elevene strever med å lære, skal lærerne oppleve at de har den tiden de trenger, og de ressursene som skal til for å løfte elevene.

Kontaktlæreren spiller en viktig rolle for mange elever. Mange lærere opplever at tiden de har til rådighet, ikke strekker til. Det går utover deres mulighet til å se og følge opp elevene som trenger det mest. Det er også vanskelig for lærerne når de opplever at viktige deler av den relasjonelle delen av lærerjobben må nedprioriteres fordi det ikke er nok timer i døgnet til å gjøre jobben. Derfor har Venstre foreslått og prioritert mer tid til kontaktlærerne – nettopp fordi vi vet at lærerne er den viktigste innsatsfaktoren for kvalitet i skolen. Jeg ser ikke den samme viljen til å satse på lærerne og den viktige rollen de spiller, i regjeringens forslag til statsbudsjett eller i denne stortingsmeldingen.

Politikerne kan ikke gjøre lærernes jobb. Det er lærerne som er fagfolk og vet best hva som fremmer læring og mestring hos den enkelte elev. Det er et problem når politikerne tror og mener de er bedre enn fagfolkene. Vi må ha tillit til læreren og slutte å detaljstyre hvordan de planlegger og gjennomfører sin jobb.

I denne stortingsmeldingen sår regjeringen og kunnskapsministeren tvil om en av de grunnleggende ferdighetene det er bred oppslutning om at man trenger i framtiden. Etter å ha sett en rekke utspill fra kunnskapsministeren og lest omtalen av digitale ferdigheter i denne meldingen, blir jeg alvorlig bekymret for at statsråden har avlyst digitale ferdigheter i skolen. Når politikerne bruker tid og krefter på å detaljstyre lærernes arbeidshverdag, er det i beste fall kontraproduktivt og i verste fall kan det gå på bekostning av lærernes motivasjon og elevenes læring.

Så skal statsråden, eller departementet, ha honnør for å omtale frafallsproblematikken i grunnskolen. Det

er viktig at vi anerkjenner utfordringen. Det er første skritt på veien til å forsøke å snu den trenden.

Å møte de elvene som har det vanskelig, og snu den utviklingen som skolen står i, krever tid, penger og prioritering. Jeg og Venstre er bekymret for at det i denne stortingsmeldingen strøs for lite og tynt utover, og at regjeringen prøver seg på enkle løsninger på sammensatte utfordringer. Det er fint at regjeringen forsøker å fram snakke politisk læring i skolen, men det er altså ikke svarene i denne stortingsmeldingen som kommer til å gi elevene et løft i deres grunnleggende ferdigheter og sørge for at vi får flere kvalifiserte lærere i klasserommet, at vi får færre tomme pulter i norske klasserom, eller at vi klarer å snu den negative utviklingen i skolen.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [11:41:10]: Jeg vil starte med å takke for en god debatt så langt og for en melding med mange gode tiltak. Som en tidligere taler også sa, er det kanskje vanskelig å være uenig i målsettingene i meldinga, men det er desto viktigere at man faktisk tar tak i det. Ofte er det sånn i politikken at de tingene en er mest enige om, ofte er dem en sliter med å komme lengst med, for det er ikke nok diskusjon om det, eller det er andre saker som får oppmerksomheten.

Det å sørge for at skolen blir mer praktisk rettet, spesielt ungdomsskolen, tror jeg er et veldig viktig grep. Vi vet alle at tilpasset undervisning er krevende, men å ha det som målsetting og jobbe for det hele tida, mener vi også er viktig.

Jeg vil også trekke fram det med nasjonale prøver. Så langt jeg oppfatter det, går det i en retning Kristelig Folkeparti også ønsker, for prøvene kan være viktige for å se hvordan en ligger an, og hvordan klassen gjør det sammenlignet med andre, men det må gjøres nettopp i det henseendet – at det ikke er en rangering mellom skolene. Da blir det feil verktøy, eller det får feil fokus og tar vekk mye av det andre viktige i undervisningen og opplegget.

Jeg liker også begrepet «laget rundt eleven», og jeg er glad for at komiteen slutter seg til det. Vi vet at lærerne er helt avgjørende for at elevene skal både ha det godt og også lære godt, men det at en faktisk er opptatt av å prøve å rekruttere flere ulike yrkesgrupper – miljøarbeidere, sosionomer, hva det enn er for noe – som kan være med og hjelpe med både det som går på undervisning og at elevene skal ha det bra på skolen, vet vi at vil gi resultater også i neste omgang.

Jeg må spesielt si at jeg er glad for punktet rundt mobbeombud. Vi snakker ganske mye om mobbing, men de tallene som kommer, at det er over 100 000 barn som blir mobbet, er helt forferdelig å sitte og tenke på. Komiteen omtaler også elever som vegrer seg for å gå på skolen, og at trivselstallene dessverre ikke er så gode som

vi skulle ønske. Jeg tror at mobbeombudene kan være med og gjøre en god jobb for å skape bevissthet rundt det på skolene, men kanskje også være med og løse noen av konfliktene.

Det er helt sikkert mye som burde vært tydeligere og bedre, men jeg vil iallfall understreke at jeg synes det er mye i retningen her som er veldig positivt.

Fra Kristelig Folkepartis side har vi i det siste fremmet en del forslag der mye riktignok retter seg mot tidlig innsats og mye mer mot skolestart, men mye av det vil også være viktig for ungdomsskolen. Jeg mener at vi har en vei å gå. Jeg har lagt merke til utspillene fra kunnskapsministeren knyttet til timetall og synes det er en veldig interessant diskusjon. Jeg er glad for at det kommer mer kunnskap om det.

En ser på sammenlignbare land og antallet timer. Som flere har vært inne på, har vi to år lengre skolegang i dag enn for 30 år siden, uten at en har oppnådd de forbedringene en kanskje skulle forvente ut av det. Det mener jeg bør føre til aktive endringer. Derfor mener vi at en for å få mer kvalitet, men også for å bruke ressursene bedre, bør kutte timetallet og heller bruke det på noe av det som er aller viktigst, nemlig å styrke læreren og lærerrollen. Det at det skal være attraktivt å være lærer, bør være en selvfølge. I dag er det dessverre ikke attraktivt nok.

Jeg vil også presisere i disse debattene, når vi først har litt tid, at sammensetningen i klasserommet også er vesentlig endret de siste 20–30 årene. Vi som politikere – meg selv inkludert – må ha det i mente når en omtaler utviklingen i skolen. Det er lettere for en lærer å undervise en heterogen gruppe der alle er mer like, enn det er når det er større utfordringer i klasserommet. Det gjør selvsagt også noe med resultatene.

Med å kutte timetallet kan en frigjøre mye ressurser som kan gjøre det mer attraktivt å være lærer, fordi en f.eks. kan heve lønningene eller frigjøre mer tid, gjennom mindre bunden arbeidstid eller færre undervisningstimer for kontaktlærerne. Alt vil i større grad gjøre det mulig å bygge relasjoner med elever, forberede undervisningen bedre, kanskje på den måten også klare å tilpasse undervisningen bedre og gå fra en skole med mer kvantitet – som jeg opplever det i mange sammenhenger i dag – til mer kvalitet i framtida.

Til slutt vil jeg også bare nevne at når Kristelig Folkeparti i stor grad har fokusert på 1. klasse og at vi ønsker en førskoleklasse, handler det nettopp om at skolen i større grad må tilpasse seg ungene enn at ungene må tilpasse seg det å gå på skole. Vi vet at fri lek er så undervurdert og så viktig for ungene, og det er jeg også glad for at det blir fokusert mer på. En vet også at den starten en får i skolen, er avgjørende for trivselen senere i skoleløpet. Derfor kommer vi til å fortsette å jobbe for de tiltakene,

som vi mener henger tett sammen med resultatene vi ser senere.

Kristelig Folkeparti kommer til å støtte en del forslag, men det melder vi inn senere.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [11:46:29]: Med stortingsmeldingen «En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn» legger regjeringen fram planene våre for hvordan vi skal lage skolen mer praktisk, mer variert og mer aktiv for ungene våre. Med mer praktisk undervisning i alle fag skal elevene bli mer motiverte, de skal lære mer, og de skal lære bedre.

Noe av det første jeg gjorde som statsråd, var å legge fram PISA-resultatene, som ble tatt opp i februar 2022. Dette var svært alvorlige tall. Det var tilbakegang på alle områder – matematikk, lesing og naturfag – og det føyet seg inn i rekken av flere andre undersøkelser. Aldri før hadde flere norske elever vært på det laveste mestringsnivået. Samtidig viser andre undersøkelser at trivsel og motivasjon er på vei ned, mens fravær og mobbetall er på vei opp. Med andre ord: For mange piler peker i feil retning i norsk skole. Jeg sa den gang at dette er en utvikling vi må snu, og en utvikling vi skal snu. Siden da har vi hatt en klar retning: mer konsentrasjon, mer respekt for læreren, mer bok, tydeligere krav til elevene og ikke minst bedre rammer for mer praktisk læring.

Tilbakemeldingene fra Skole-Norge har vært helt tydelige: Elevene, skolene og lærerne – alle vil jobbe mer praktisk. Problemet har vært at mange har manglet forutsetningene for å få det til. Noen mangler utstyr, noen mange lokaler, andre er usikre på hvordan de kan få det til på en måte som gir god nok læring. Dette er det vi nå gjør noe med. Vi setter nå i gang et helt eget nasjonalt program for en mer praktisk skole, og vi er i full gang allerede. Dette programmet betyr mer penger til utstyr og praktiske læringslokaler, mer penger til å støtte ressursene til skoler og lærere for praktisk undervisning som lærerne kan bruke i fagene sine. Dette skal lages av landets beste fagmiljøer på utvalgte nasjonale sentre. I tillegg har vi satt i gang utviklingsprosjekter med pilotskoler, som skal gå foran og skape en særlig praktisk og fysisk aktiv skolehverdag. I tillegg til det nasjonale programmet tar vi også andre grep. Vi innfører valgfag i barneskolen på 5.–7. trinn, og vi gjør det obligatorisk å tilby arbeidslivsforberedelse på ungdomsskolen. Dette er de store linjene innenfor praktisk skole i meldingen.

Men dette er ikke alt. Som vi vet, sliter skolen vår med økende fravær og økende mobbetall, og dette må vi jobbe steinhardt med framover for å få redusert. Vi skal bidra til at kommunene kan etablere egne skolemiljøteam som kan bistå skolene i det forebyggende arbeidet, særlig med å ta tak i utfordringer når de oppstår. Skolene må også ha bedre informasjon om skolemiljøet sitt enn

elevundersøkelsen gir dem i dag. Vi lager derfor en ny og forbedret skolemiljøundersøkelse. Ikke minst foreslår vi en tiltakspakke for å forebygge høyt fravær. Vi skal innføre et nasjonalt fraværssystem for å få oversikt over fravær på alle trinn. Vi har også tatt en gjennomgang av testregimet i skolen og vil erstatte dagens nasjonale prøver med prøver der det viktigste blir at læreren får informasjon om elevenes læring og faglige utvikling.

Denne meldingen er et viktig skritt for å snu resultatene i norsk skole. Den jobben er vi godt i gang med. Samtidig mener vi også at det er behov for en større gjennomgang av skolens rolle i samfunnet vårt. Derfor foreslår vi å sette ned et offentlig utvalg som skal se på hvordan skolen skal se ut i møte med framtidens Norge. Vi må finne ut hvordan skolen vår kan fortsette å være det sosiale limet mellom oss og være den fellesnevneren og arenaen vi som samfunn trenger, i en tid med store omstillinger og nye utfordringer.

Presidenten [11:50:38]: Det blir replikkordskifte.

Margret Hagerup (H) [11:51:04]: Vi er også bekymret over resultatene fra de nasjonale prøvene, og de viser at det er store kvalitetsforskjeller mellom skoler, kommuner og fylker i Norge. Det kan være flere år med læring som skiller elever på samme trinn, og vi er enige om at det at elevene lærer seg å lese, skrive og regne, er avgjørende for videre læring.

Regjeringen Solberg innførte en ny plikt til intensivopplæring for elever på 1.–4. trinn som står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving og regning. Allikevel ser vi at for mange strever med dette ennå, og hvis problemene får vokse seg store, er det for sent å sette inn tidlig innsats. Vi mener at grunnleggende ferdigheter bør styrkes også i ungdomsskolen, sånn at elevene er faglig forberedt til videre opplæring, utdanning og arbeid. Vi har også fremmet et eget forslag om det. Så spørsmålet er: Hvorfor vil ikke regjeringen at det skal innføres en plikt til intensivopplæring for elever som har svake grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving og regning når de starter på ungdomsskolen?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [11:52:03]: Jeg er opptatt av at intensivopplæring er et særlig relevant tiltak for elever med svake grunnleggende ferdigheter. Når noen begynner å henge etter i viktige ferdigheter som lesing og regning, må tiltak settes inn raskt, sånn at ikke gapet blir for stort. Tidlig innsats bør skje gjennom hele opplæringsløpet. Innspill til meldingen viser f.eks. at kravene til gruppetilhørighet tolkes så strengt at bruken av intensivopplæring og undervisning i smågrupper begrenses mer enn nødvendig. Vi vil derfor i første omgang bedre veilederen og bedre veilede om hvordan handlingsrommet i regelverket kan brukes bedre og i

tidligere innsats for elevene. Så jeg tror ikke vi er uenige om dette, for dette er det allerede rom for, og vi må bli bedre på å veilede om det handlingsrommet som finnes.

Margret Hagerup (H) [11:52:59]: Bedre veiledning er bra, men i prosjektet Tid for lesing! som er satt i gang etter regjeringens leselestestrategi, sier 45 pst. av lærerne på 5. trinn at de har en vente-og-se-holdning overfor elever som ikke har lært seg å lese skikkelig, og at de håper at det ordner seg med modning. Vårt forslag er en plikt for skolene til å gi intensivopplæring til elever på 8. trinn som ikke har lært seg dette. Vi mener videre at det bør lages en plan for elevene som ikke mestrer dette, med mål om å komme over en kritisk grense. Det er viktig å ha målrettede tiltak og ikke bare veiledninger og anbefalinger. Hvorfor stemmer ikke regjeringen for dette forslaget og sikrer at en faktisk setter i verk tiltak for de elevene som ikke klarer dette?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [11:53:47]: Jeg registrerer at Høyre ikke har penger til plikt i sitt alternative statsbudsjett som akkurat ble lagt fram, og som jeg har sagt, er det allerede en plikt til intensivopplæring i det handlingsrommet som ligger i dagens regelverk. Men vi må være bedre på å veilede om hvordan dette kan brukes, for tilbakemeldingene viser at kravene til gruppetilhørighet tolkes så strengt at bruken av intensivopplæring og undervisning i smågrupper begrenses mer enn det som er nødvendig.

Himanshu Gulati (FrP) [11:54:26]: Også jeg ønsker å ta opp det som gjelder nivåtilpasset opplæring, for Fremskrittspartiet har stor tro på at de dalende pilene i skolen må møtes med mer tilpasset opplæring, slik at vi kan skape flere vinnere i skolen og hjelpe flere elever å mestre fagene. Vi har fremmet flere punkter om det i forbindelse med denne meldingen, men dessverre går regjeringspartiene imot. Jeg ønsker å spørre statsråden hva hun vil gjøre for å sørge for at det blir mer tilpasset undervisning, og om hun er trygg på at det hun ønsker å gjøre, faktisk vil føre til mer bruk av handlingsrommet når det ikke har skjedd til i dag.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [11:55:09]: De fleste tiltakene i meldingen er tiltak som er ment å treffe alle skoler og alle elever. Samtidig viser innspill at det er behov for å se på hvordan det innenfor rammene av dagens regelverk, som gjelder for alle, kan gis en bedre tilpasset opplæring til enkeltelever. Det er i dag åpning for nivåinndeling i kortere perioder, men vi ønsker ikke en grunnskole der vi har permanente klasser og inndeling basert på ferdigheter. Elevene kan i dag deles inn i grupper etter faglig nivå i særskilte og avgrensede deler av

opplæringen hvis det er nødvendig for at en eller flere av elevene skal få tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Vi vil tydeliggjøre for skolene hvilke muligheter de har for inndeling i mindre grupper, bruk av intensivopplæring og alternative opplæringsarenaer innenfor dagens regelverk.

Grete Wold (SV) [11:56:12]: Som statsråden var inne på i sitt innlegg, går dessverre resultatene og trivselen noe ned i skolen, og samtidig går både fraværestallene og mobbetallene opp. Det bekymrer selvsagt oss alle. Det er ikke noen kvikkfiks på dette, det vet vi alle sammen. Et av tiltakene som jeg tror også statsråden er enig i ville bedret på noe av dette, er innføring av skolemat, nettopp fordi det vil sørge for at elevene er mette, og mette elever lærer bedre enn de som er sultne. I tillegg vil det skape samhold rundt et felles måltid, og det skaper også trivsel i skolen. Så er det et snev av skepsis også ute til å innføre dette. Blant annet er lærerne bekymret for at det skal gå ut over deres tid, og ikke minst er man bekymret for at det kan gå ut over kommuneøkonomien, som vi vet er utrolig stram veldig mange steder. Hvordan vil statsråden adressere den skepsisen, og hvordan vil hun nå jobbe konkret for å få innført det som hun har fått marsjordre om her i salen i dag?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [11:57:09]: Å redusere forskjeller og forebygge fattigdom er et prioritert område for regjeringen. Det er mange i dag som merker høyere priser og renter i hverdagen, og regjeringen har i fellesskap med SV gjort mange viktige grep for å imøtekomme dette: høyere barnebidrag, lavere pris på barnehageplass – historisk lav pris på barnehageplasser. Ikke minst har vi innført gratis kjernetid i SFO. Gratis skolemat kan også være med og bistå for å skape en bedre økonomi for flere familier, men kanskje enda viktigere, eller like viktig, er det representanten er inne på knyttet til læringsresultat, fellesskap og samhold i klasserommet, som er så viktig.

Vi har de siste årene forberedt dette med å få et bedre kunnskapsgrunnlag, med erfaringer fra kommuner som allerede har skolematordninger, med oppsummering av forskning og utredning av samfunnsøkonomiske konsekvenser. Dette er arbeid som pågår, og det også må vurderes i de ordinære budsjettprosessene.

Hege Bae Nyholt (R) [11:58:29]: «Laget rundt eleven» er et begrep vi bruker ofte, men det begynner å bli litt forslitt. Jeg skal innrømme selv å ha vært laget rundt eleven – det ene laget rundt eleven, som den ene miljøterapeuten på skolen. Jeg har også samarbeidet tett og godt i både laget rundt eleven og laget rundt barnehagebarnet.

Halvparten av den individuelt tilrettelagte opplæringen i Norge gjennomføres av ufaglærte. Det betyr at de elevene som trenger dette laget aller, aller mest, ofte ikke får den hjelpen og støtten de trenger og har krav på. Derfor er det ganske skuffende at vi ikke har et flertall for at regjeringen skal lage en plan for å redusere bruken av ufaglærte i individuelt tilpasset opplæring. Deler statsråden vurderingen av at dette ikke er viktig å prioritere, og hvordan kan statsråden forsvare at vi ikke satser på laget rundt eleven, all den tid vi har diskutert dette i årevis?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [11:59:32]: Jeg er uenig i at vi ikke satser på laget rundt eleven. Det er nettopp nå varslet at vi vil innføre et helt nytt helhetlig system for kompetanse og karriereutvikling for alle ansatte i barnehagen og grunnskolen. Dette er en ordning som tidligere har vært forbeholdt lærerne. Den vil nå alle, hele laget, kunne benytte seg av. Det er så utrolig viktig. Det betyr at andre ansatte enn lærerne kan få videreutdanning. Det vil bidra til å styrke laget rundt barna og elevene og bidra til at ansatte får gode muligheter for kompetanseutvikling gjennom arbeidslivet.

Abid Raja (V) [12:00:24]: Jeg har et egentlig ikke så veldig vanskelig spørsmål til statsråden. Jeg lurer på: Hvis statsråden fikk bestemme selv og legge frem budsjettprioriteringen på ny – hva er ikke med i regjeringens prioritering for å hindre frafall og øke motivasjon og trivsel, men som statsråden da hadde prioritert?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [12:00:46]: Det jeg i hvert fall ikke hadde gjort, er å stemme for Venstres budsjett. Regjeringen bruker ...

Abid Raja (V) [12:00:51]: Det er ikke å svare på spørsmålet. Man skal i alle fall forsøke.

Presidenten [12:00:55]: Statsråd Nordtun, vær så god.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [12:00:56]: Jeg hadde i hvert fall stemt for vårt budsjett. Det er i hvert fall helt tydelig, og jeg opplever at spørsmålet handlet om budsjettet. I sitt alternative budsjett kutter Venstre 1,3 mrd. kr i grunnskolen og bruker dem på diverse nye tiltak, så det er i praksis rene kutt i skolebudsjettene i hver eneste kommune fordi de skal gjøre mer for nødvendig de samme pengene.

Abid Raja (V) [12:01:20]: Statsråden skal i alle fall forsøke å svare på spørsmålet, president. Det er hensikten med denne spørreunden.

Presidenten [12:01:26]: Representanten Raja bør gå tilbake til plassen sin. Statsråden har svart på den måten hun har gjort, og replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Lise Selnes (A) [12:01:51]: For Arbeiderpartiet er det viktig å legge fram en stortingsmelding som viser et bredt læringssyn. Hvorfor sier jeg det? Det er viktig fordi for alle elever, for alle lærere og for alle skoleledere er det å oppleve mestring helt avgjørende for om du lykkes. Bare tenk på hvordan vi har det selv når vi ikke får til det vi driver med, hva slags motivasjon vi får da, og hvilke andre ting vi prioriterer å bruke tiden på enn det vi faktisk skal.

Som allerede sagt: Arbeiderpartiet har et bredt læringssyn. Denne stortingsmeldingen tegner et bredt læringssyn, noe som er helt nødvendig for å snu trenden med negative resultater i norsk skole og manglende motivasjon hos mange av våre unge mennesker. Det viser resultatene som presenteres i PISA og andre steder.

For å lykkes med en mer praktisk og inkluderende skole, med bedre læring, bedre motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn er det nødvendig å legge til rette for at lærere og skoleledere har tillit og handlingsrom til å kunne gjøre jobben sin. For å lykkes med dette vil vi legge til rette for at lærere og skoleledere har de verktøyene, de fasilitetene og det rammeverket de trenger for å kunne gi en god, tilpasset undervisning til elevene. Det er det lærere og skoleledere skal gjøre også i dag, men vi må bruke rammeverket for å lykkes enda bedre med det.

Ny opplæringslov understreker betydningen av lærerutdanning. Det er nå lovfestet at man må ha lærerutdanning for å bli fast ansatt i lærerstilling. Det er viktig at disse unge menneskene, elevene våre, fra 5. til 10. klasse møter kompetente lærere. Det er også viktig med innføringen av et nytt helhetlig system for kompetanse og karriereutvikling for alle ansatte i skolene våre, som nevnt tidligere. Ved å gi mer kompetanse bidrar vi også til å gjøre læreryrket mer attraktivt.

Igjen: Arbeiderpartiet har et bredt læringssyn, for elever og for lærere. Lærere i praktiske og estetiske fag vil nå også få muligheten til å få etter- og videreutdanning. Det står i motsetning til et litt trangere læringssyn, der de store ressursene blir brukt på de grunnleggende ferdighetene, som også er helt vesentlige, men vi ønsker å åpne opp døren og gjøre dette til en mer praktisk og lærende skole. Det vil gagne elever, det vil gagne lærere, det vil gagne norsk skole, og det vil gi mer læring og motivasjon.

Helt til slutt vil jeg løfte fram skoleledernes behov for et økt handlingsrom. Skal vi lykkes med utvikling, må det til.

Anja Ninadotter Abusland (Sp) [12:05:16]: Senterpartiet har lenge snakket om viktigheten av en skole som ikke bare formidler teoretisk kunnskap, men også

utvikler elevers praktiske, sosiale og emosjonelle ferdigheter.

Høyres fokus på tidlig vektlegging av karakterer og målinger øker presset på elevene – i sterk kontrast til forskning som viser at trivsel og trygghet er det som skaper god læring. Ved å satse på en mer praktisk skole gir vi elevene ferdigheter de trenger for livet, ikke bare for eksamen. Høyres smale tilnærming overser derimot viktigheten av å utvikle sosiale, emosjonelle og praktiske ferdigheter som er helt grunnleggende for elevenes utvikling.

Jeg har lyst til særlig å trekke fram viktigheten av sosial og emosjonell kompetanse i skolen. Det handler om å forstå og håndtere følelser, bygge relasjoner og ta ansvarlige valg – ferdigheter som er avgjørende både i skolen og i livet ellers. Forskning viser at elever med sterk sosioemosjonell kompetanse lærer bedre, trives bedre og står sterkere mot psykiske utfordringer. I dagens samfunn, med økte krav til tilpasning og det å lykkes, blir dette stadig viktigere.

Skolen må derfor være en arena som ikke bare gir faglig kunnskap, men også styrker elevenes grunnleggende ferdigheter for livet, i tett samarbeid med hjemmet. Senterpartiet er stolt av innføringen av valgfag på mellomtrinnet og arbeidslivsfag på ungdomstrinnet, noe som gir elever praktiske ferdigheter og økt mestring. Dette styrker både motivasjon og læring. Skolemiljøteamtiltak mot fravær, som sikrer en trygg skole med tilhørighet for alle, er et annet viktig tiltak som er verdt å nevne. I tillegg vektlegger vi, i motsetning til Høyre, en desentralisert skolestruktur som gir elever mulighet til å lære der de bor, og på den måten også reduserer stress og mangel på motivasjon.

Elevens trivsel, trygghet og utvikling må stå i sentrum. Det er avgjørende at vi forbereder våre unge på framtidens utfordringer. Gjennom denne meldingen viser vi at det er mulig å prioritere både faglig styrke og praktiske og sosiale ferdigheter. La oss ikke gå tilbake til en skolemodell som setter tall på et ark foran menneskene i klasserommet.

Kari-Anne Jønnes (H) [12:08:14]: Det er stor mangel på realfaglig kompetanse. Skal vi løse utfordringene vi står overfor, den grønne og den digitale omstillingen, kreves realfaglig kompetanse på alle nivå og i alle sektorer. Regjeringens ungdomsmelding bidrar ikke til å løse det.

Skal vi lykkes, må flere barn og unge lære å regne skikkelig, og interessen for realfag må vekkes tidlig i skoleløpet. De nye læreplanene, som ble vedtatt med Høyre i regjering, legger til rette for praktisk og variert undervisning i alle fag. Det er særlig viktig med tanke på realfagene. Norske barn og unge har færre timer naturfag

enn sine jevnaldrende i de andre nordiske landene, og derfor foreslår Høyre å innføre en naturfagtime til på ungdomsskolen. Matematikk og naturfag egner seg svært godt for praktisk og variert undervisning, tilrettelagt sånn at alle barn og unge kan føle mestring på sitt nivå. Lykkes skolen med det oppdraget, legger det til rette for rekruttering til realfag på videregående skole, noe som igjen er grunnlaget for rekruttering til tekniske, matematiske og naturvitenskapelige fag i høyere utdanning.

Lærernes kompetanse er nøkkelen for å lykkes med økt interesse for og mestring i realfagene. Derfor mener Høyre fortsatt at det er behov for karakterkrav i matematikk for lærerstudenter, og at de som underviser i matematikk, skal ha fordypning i faget. Solid faglig kunnskap og forståelse av bredden i matematikken er nødvendig for å legge til rette for praktisk og variert undervisning i faget.

Regjeringen har i etterkant av framleggelsen av ungdomsmeldingen kastet flere baller opp i luften, bl.a. et eget teknologifag i skolen. Høyre tror ikke på det. Vi tror på en skole der teknologi, naturfag og matematikk kan være en del av alle fag. Det vil speile den virkeligheten og arbeidshverdagen våre barn og unge vil møte etter endt skolegang. Det finnes ikke noe yrke eller noen utdanning der man ikke må ha en viss kunnskap om og forståelse av teknologi, og matematikk er en vesentlig del av teknologi.

Det å begrense teknologi i norsk skole til et eget fag vil være et stort feilgrep. Det vil bidra til større forskjeller mellom elever, og det vil frata elevene muligheten til å ha en helhetlig forståelse av hva teknologi er, og i hvor stor grad den er en del av alle fag og yrker og vår alles hverdag. Kjemikeren, hjemmesykepleieren, langtransportsjåføren, byggmesteren, servitøren og kirurgen bruker alle teknologi gjennom hele sin arbeidshverdag. Nettopp derfor mener Høyre at alle skal få tilgang til teknologisk og matematisk kunnskap gjennom hele skoleløpet og i flere fag. Da skaper vi rom for å la hver enkelt elev lykkes på sitt nivå, og vi legger til rette for å løse framtidens store utfordringer og for rekruttering til alle yrker.

Bjørnar Skjæran (A) [12:11:34]: At resultatene i skolen lenge har gått feil vei, er egentlig ikke så overraskende. Under skiftende regjeringer har skolen blitt stadig mer teoritung og stillesittende, på tross av at det har vært rikelig med fine ord om en mer praktisk skole – til nå. Med Arbeiderpartiet på plass i Kunnskapsdepartementet settes en ny kurs, der praktiske ferdigheter vil bli verdsatt igjen. Det vil være et stort løft for elever med praktiske anlegg og praktiske interesser, og det vil være mer enn nyttig for teoristerke elever som har ti tommeltotter og liten praktisk innsikt.

Vi har ikke råd til at ungdom faller utenfor, og vi trenger massevis av fagarbeidere i årene framover. Med en mer praktisk skole og en storsatsing på ungdom gjennom de konkrete, nye tiltakene i arbeidsmarkedsmeldingen skal vi snu denne utviklingen.

Regjeringen er godt i gang med å rive ned hindringene som har stått i veien for en mer praktisk skole. Allerede i år har mer enn 500 lærere benyttet seg av muligheten til å få etter- og videreutdanning i praktisk-estetiske fag. Rentekompensasjonsordningen på 8 mrd. kr gir kommunene mulighet til å bygge og pusse opp sløyd-saler, formingsrom og skolekjøkken, og mange kommuner har allerede søkt om midler fra den nye tilskudsordningen for utstyr til praktisk undervisning.

Denne stortingsmeldingen markerer en tydelig kursendring. Alle ungdomsskoleelever får tilbud om arbeidslivs-fag. Valgfag blir mulig også på mellomtrinnet, og et kompetanseprogram for praktisk undervisning skal heve kvaliteten i hele skolen.

For at lærerne skal kunne gjøre jobben sin best mulig, må vi gi dem tillit. Lærerne må få bruke den faglige kompetansen sin i klasserommet og ikke i møte med byråkrati og tidstyver.

Jeg tror på en skole der alle ungene får mulighet til å lykkes og møte utfordringer som de kan vokse på, og jeg tror på retningen som regjeringen har satt for norsk skole, en skole der unge lærer mer, der alle trives bedre, og der flere fullfører. Vi trenger en skole som gir alle en sjanse til å bidra i arbeidslivet og samfunnet, til å leve ut sine drømmer og klare seg selv. Dette er Arbeiderpartiets visjon for skolen vår, sånn som det har vært gjennom hele vår historie. De konkrete grepene for en mer praktisk skole som ligger i denne meldingen, vil være viktig for uendelig mange av våre unge og er et godt svar på den visjonen.

Elise Waagen (A) [12:14:44]: Vi har hatt en storstilt digitalisering av skolen. Vi ligger på toppen i OECD i antall enheter per barn, og undersøkelser viser at Norge er blant de landene som har størst andel elever som daglig bruker digitale verktøy i nesten absolutt alle fag.

Man skulle nesten tro at når vi har hatt en så storstilt digitalisering av norsk skole som vi har, skulle det ført til at vi var verdensmestere på bruk av teknologi. Man skulle tro at den teknologiske kompetansen til våre unger skinner, men svaret er nei, og det fikk vi med ISIL-undersøkelsen. Den viser at fire av ti elever er på laveste nivå i digital kompetanse. Med storstilt innføring av digitale enheter i skolen har vi sørget for kvantitet, men ikke kvalitet. Siden forrige undersøkelse ble tatt opp i 2013, vet vi at det har vært en storstilt nedgang.

Det at fire av ti elever scorer på laveste nivå, er kritisk. Det føyer seg inn i det store bildet, hvor vi ser at ele-

vene scorer dårlig også i PISA-undersøkelsen. Forskerne peker på at det er sammenhenger her. Det at våre elever leser dårligere, gjør også at de leser tekster på skjerm dårligere, og det kan gi dårligere resultater i teknologisk kompetanse. Hva er da egentlig resultatet som vi står igjen med etter innføringen av storstilt digitalisering av skolen? Vi vet at elevene våre leser dårligere, og vi vet nå at vi også har blitt enda dårligere i bruk av teknologi. Vi har feilet i begge leirer.

Det er nettopp derfor vi har satset storstilt på lesing i skolen. Gjennom denne regjeringen har vi satset på fysiske lærebøker, vi har sendt penger til Lesesenteret, vi har innført en ny leselyststrategi, vi har satset på skolebibliotek, og vi har sørget for mer kompetanse til lærerne. Dette står i en storstilt kontrast til Høyre, som i går la fram sitt alternative statsbudsjett og vil innføre moms på bøker. Det gjør man i en tid hvor folk og fagfolk sier at vi har en lesekrise.

Vi i Arbeiderpartiet er opptatt av at vi skal være gode på å lese, men også at vi skal gi ungene våre den nødvendige digitale kompetansen til å kunne være ressurser i et arbeidsliv i fremtiden. Derfor fremmer vi i dag et forslag om at vi må ha et eget teknologifag i skolen, nettopp fordi vi nå har snublet i begge ender.

Venstre, som er bekymret for Arbeiderpartiets politikk på det digitale området, er hjertelig velkommen til å stemme for dette forslaget i dag.

Margret Hagerup (H) [12:17:57]: Det er betegnende for regjeringens arbeid at de kaster inn et teknologifag i siste sving. Hvis en ser på rapporten, sier den at land som har innført teknologifag, skårer lavere enn Norge gjør allerede, så jeg er usikker på om det er løsningen.

Jeg må bare ha en kort kommentar til kunnskapsministeren, som sier at vi ikke gir penger til intensivopplæring. Vi omprioriterer jo grunnskoletillegget og sier at skolene kan bruke det på kvalitet og innhold, som vi mener er et mye mer målrettet tiltak.

Jeg må løfte noe viktig komiteen er enige om, og det er nettopp undervisning for livsmestring og folkehelse. I dag er det mange elever som føler at de ikke er gode nok. Det kan gjøre læring vanskelig og hindre dem sosialt. Ved Læringsmiljøsentret ved Universitetet i Stavanger har de utviklet ROBUST, som er et program som skal fremme trivsel, mental helse og motivasjon blant elevene i ungdomsskolen gjennom å støtte opp om deres sosiale og emosjonelle utvikling. Elever som er gode på tolkninger, blir mer engasjerte og lærer strategier for å mestre livet. Det er viktig at elevene lærer hvorfor det er bra å kjenne et indre driv, og hvordan de kan tenke om læring, for læring er en prosess, og holdninger påvirker i stor grad handlingene. Det er gledelig at komiteen er samlet om det.

Regjeringen skal ha ros for at de bruker mer penger på bøker, men de kunne jo ha stemt for Høyres forslag om å se på en ordning hvor skolene har en viss egenandel for å sikre faktiske innkjøp. Sannheten er at innkjøpene har gått ned, samtidig med at regjeringen har gitt mer penger. Det gir ikke flere bøker.

Så er det dette obligatoriske yrkesfaglige valgfaget vi har. Regjeringen snakker om et nytt praktisk valgfag. Vi er enige om at arbeidslivsfaget er viktig. Grunnen til at vi ikke kan bli enige om dette, er at vi ikke vet hvor regjeringen vil ta dette fra. Elise Waagen snakket nettopp om et teknologifag. En har snakket om at en skal ta det fra fremmedspråkene, en skal se på engelsken. Hadde regjeringen vært mer konkret, hadde det kanskje vært lettere å komme til en enighet om det vi alle egentlig er enige om: at vi må ha bedre kvalitet på arbeidslivsfag, og at vi må ha yrkesfag inn i skolen.

Det er bra at kommunene har fått mer penger til utstyr, og at regjeringen sørger for flere bøker. Det er vi helt enige om, men det er mennesker og ikke skolebygg og ting som vil føre til at vi lykkes. Da synes jeg det er betegnende at Elise Waagen i sitt første innlegg sa at en nå fyrer av startskuddet for laget rundt eleven, og at en er godt i gang med å rydde og stake ut en god kurs. I vårt alternative statsbudsjett setter vi av penger til laget rundt eleven og for å gjeninnføre karriereveier for lærerne i klasserommet.

Kunnskapsministeren sa at de nå kommer med et helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling. Hvis en slår opp på side 133 i regjeringens ungdomsmelding, står det at en vil «utvikle et helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling». «Utvikle» er ikke handling. Der trengs det sterkere lut. Det er Høyre klart for å bidra med.

Kari-Anne Jønnes (H) [12:21:14]: Språk er det aller viktigste verktøyet vi mennesker har for å kommunisere og forstå hverandre. I en globalisert verden er det grunnleggende å ha språkforståelse og evne til å kommunisere på andre språk enn norsk. I ungdomsmeldingen foreslår regjeringen å gjøre fremmedspråk valgfritt. Høyre mener det er et stort feilgrep. Det er ren gambling å be en femteklassing eller åttendeklassing om å gjøre et valg som i stor grad begrenser framtidig valg av utdanning og tilgang til studieprogrammer i videregående skole og høyere utdanning. Skolens oppdrag er danning og utdanning. Språk er sentralt for begge deler. Våre barn og unge konkurrerer i et internasjonalt utdannings- og arbeidsmarked, og vår oppgave er å bidra til at de får et best mulig utgangspunkt for å lykkes. Da kan vi ikke stenge noen veier tidlig i skoleløpet. Det gjør vi hvis vi bidrar til at de ikke tilegner seg språkkunnskaper.

Høyre mener fremmedspråk skal være en obligatorisk del av utdanningen. Forslaget i ungdomsmeldingen tyder på at Støre-regjeringen ikke skjønner hvor viktig fremmedspråk er. Det er ingen av dagens barn og unge som kan basere seg utelukkende på norsk i et langt, aktivt arbeids- og samfunnsliv. Den tid er forbi.

Det at regjeringen i meldingen stiller spørsmål ved relevansen av fremmedspråk og vil ha en vurdering av hva omfanget og innretningen bør være, med den begrunnelse at fremmedspråk tar tid og kapasitet fra andre fag, vitner om mangel på forståelse for viktigheten av språkfagene. Det vitner også om mangel på ambisjoner for norske elever og Norge som kunnskapsnasjon.

Det norske velferdssamfunnet er avhengig av utstrakt internasjonalt samarbeid om utdanning, forskning og næringsutvikling. Vi kommer helt feil ut av startblokken om vi velger å frata elevene det viktigste verktøyet de har for å lykkes i det framtidige arbeids- og samfunnslivet. Høyre vil fortsatt holde språkfanen høyt. Det er i elevenes og arbeidslivets interesse, og ikke minst er det viktig for mellommenneskelig forståelse i en verden som preges mer og mer av splid og konflikt enn samarbeid og respekt. Vi må ikke glemme at språk er en viktig del av kunnskapsberedskapen vår. Mange av språkmiljøene våre ved universitetene og høyskolene er små og smale. Men det er viktig at vi sikrer et rekrutteringsgrunnlag for framtiden. Det gjør vi gjennom å prioritere språkfagene i grunnopplæringen og i videregående skole.

Vi mennesker mestrer på ulikt vis. Derfor er praktisk og variert undervisning viktig og nødvendig, og vi vil bidra til at flere elever opplever mestring og læringsglede. Det kan og bør være et mål i alle fag og ikke gå på bekostning av språkfagene.

Alfred Jens Bjørlo (V) [12:24:26]: Eg har lyst til å snakke om eit heilt bestemt element i den stortingsmeldinga som blei lagd fram i dag, som eg brenn ekstra for. Det er skulehagar som alternativ læringsarena. For to år sidan fremja eg ein interpellasjon til den dåverande kunnskapsministeren om kva vi kunne gjere for å få fleire skular til å ta i bruk og utvikle skulehagar og gjere dei til ein større del av ein nasjonal politikk, både for å få ein meir praktisk skule, som er hovudtemaet her i dag, og for å auke samfunnsberedskapen – noko som blir berre viktigare og viktigare år for år – gjennom at alle har eit forhold til korleis vi kan dyrke vår eigen mat, og har evna til å gjere det på både små og store plassar over heile landet. Med ein skulehage legg ein òg til rette for eit sunnare kosthald, noko som iallfall delar av regjeringa og vi i Venstre er positive til.

Den gongen fekk eg positiv respons frå den dåverande kunnskapsministeren. Ho var einig. Det er føregangsskular som har fått til mykje bra, men det er eit behov for

å gjere dette til ein del av ein nasjonal politikk, og statsråden varsla at ho skulle kome tilbake til det i nettopp den stortingsmeldinga vi behandlar her i dag.

Eg har for ein gongs skuld ikkje tenkt å vere kritisk til regjeringa. Tvert imot vil eg seie at eg er veldig glad. Skulehagar er rettnok ikkje løfta fram som sak nummer éin for ein meir praktisk skule, men dei er med i den store kabalen. Det blir mellom anna føreslått ei rentekompensasjonsordning for investeringar i ein læringsarena som kan gje ein meir praktisk og variert kvardag i skulen, og skulehagar blir løfta fram som eit konkret døme på det, mellom anna med Vadmyra skole i Bergen som døme. Det finst mange flotte føregangsskular, som Geitmyra her i Oslo. På min eigen heimsplass, Nordfjordeid, har ein satsa på skulehagar og brukt dei spesielt som eit verktøy for å integrere barn frå andre land inn i skulen, barn som ofte har heilt andre og sterkare tradisjonar enn vi har, for at alle kan lage og dyrke sin eigen mat.

Dette er ei gladsak for meg. Med denne meldinga er skulehagar løfta inn strukturelt som noko vi skal utvikle vidare i norsk skule og ein del av heilskapen i det vi skal få til. Det er bra for ein meir praktisk skule, men det er òg viktig for beredskapsevna i framtida i Noreg, og det er viktig for at vi skal lære fleire å få eit sunnare kosthald. Det er lettare å dyrke eple og poteter enn å dyrke pølser og karbonadar, og det er bra for framtida.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [12:27:32]: Jeg må jo starte med å kommentere at det er hyggelig at en representant fra opposisjonen og høyresiden støtter opp om skolehage og de ordningene som regjeringen har lagt inn, for Høyre har jo gått rett i strupen på og foreslått kutt i disse ordningene i sitt alternative statsbudsjett. Det er bra at det er et snev av håp om litt mer tverrpolitisk enighet om at denne typen tiltak trengs. For jeg lurer oppriktig på om Høyre mener at lærere skal trylle, for det trengs faktisk rom, utstyr og anledning for å kunne ha en praktisk og aktiv skole. Det har vært sagt her at realfag egner seg godt for praktisk skole, og det har jeg som realfaglærer lyst til å stille meg bak, men det trengs fortsatt utstyr, og det trengs fortsatt rom for å kjøpe inn oppdatert materiell, og når Høyre kutter i det i sitt alternative budsjett, kan man jo lure på hvordan det skal bli gjennomført i praksis.

Der Høyre innfører en ny naturfagstime, vil regjeringspartiene heller se på timetall og vurdere hva som er rett bruk av elevenes tid og fellesskapets ressurser. Der Høyre vil ha omkamp, lærerspesialister og videreutdanning i få fag, vil vi sikre kvalifiserte lærere i hele landet, med rom for etter- og videreutdanning i flere fag, inkludert de praktiske og estetiske fagene.

Mandag var jeg på Nesna og fikk høre om det etter- og videreutdanningstilbudet de har for pedagogikk i få-

delte skoler, som har møtt stor interesse, og det anerkjenner hvor variert og langstrakt Norge er. Neste år starter de lærerutdanning for 1.–10. trinn, som også blir et nybrottsarbeid, og viktig for å møte behovet for kvalifiserte lærere. Vardø kommune satser på fiskeri som praktisk læringsarena, der en kobler på læreplanene i fagene norsk, engelsk, naturfag, samfunnsfag, historie, kroppsøving og mat og helse.

Tæruddalen ungdomsskole i Lillestrøm har arbeidslivsfag og bygger drivhus for ny skolehage, sammen med tømrerfaget på Skedsmo videregående skole. Ved Gausdal ungdomsskole har elever bygget og løftet skolens lokaler, sammen med rektor, i flere årtier, og elevene har fått prøvd seg i lokale bedrifter. Ra ungdomsskole i Larvik har jeg også besøkt og blitt imponert over. Og nå skal elever i hele Norge, ved alle ungdomsskoler, få mulighet til å ha denne typen fag. Hurra!

Meningsfulle skoledager gir elevene en grunn til å gå på skolen. Det bekymringsfulle fraværet har ikke blitt løftet i debatten, men med bedre kartlegging og oppfølging tar regjeringen tak i det også.

Og til slutt, digitalisering – det er et stort og sammensatt tema. Høyre vil ikke komme regjeringspartiene i møte når det gjelder teknologifag, men vil heller ha en massiv innføring av yrkesfag. Ønsker Høyre heldagsskole? Jeg er glad vi heller får en utredning om hvordan en kan møte behovet for digitale ferdigheter i stort.

Presidenten [12:30:40]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [12:30:46]

Næringsministerens handelspolitiske redegjørelse

Statsråd Cecilie Myrseth [12:31:13]: Det er veldig fint å kunne komme til Stortinget for å redegjøre om handelspolitikken. Vi lever i krevende og usikre tider, og med grønn omstilling, krig og økt proteksjonisme påvirkes også norsk næringsliv og arbeidsplasser. Handelsbarrierer bygges opp istedenfor å bygges ned, og vi ser at USA, som i flere tiår har vært forkjempere for frihandel, vender seg innover. Det handelspolitiske landskapet har blitt enda mer uoversiktlig, uforutsigbart og krevende, og mye tyder på at det ikke blir enklere i tiden som kommer.

Norge er et lite land med en åpen økonomi. Vi skal derfor holde fast ved våre sterke tradisjoner for å være forkjempere for fri og regelbasert handel. Derfor fører regjeringen en aktiv handelspolitikk. Vi støtter opp om regelbasert handel samtidig som vi styrker samarbeidet med dem som står oss nærmest.

Vi har stolte handelstradisjoner, og vi har store gevinster av handel med utlandet. Norske bedrifter produ-

serer varer og tjenester som er etterspurt i hele verden. Norsk olje og gass har hjulpet Europa gjennom en energikrise. Norsk aluminium er sentralt for den europeiske bilindustrien. Norsk kunstgjødsel brukes av bønder over hele verden, og norsk sjømat blir til 39 millioner måltider i over 150 land hver eneste dag. Mange av våre arbeidsplasser og inntekter kommer av at vi selger til verden, og små og store bedrifter over hele landet bidrar med løsninger som hele verden trenger. La meg gi noen konkrete eksempler:

- Gass fra Nordsjøen varmer opp millioner av hjem i Europa.
- Batterisystemer fra Corvus Energy i Bergen moderniserer skipsfarten over hele verden.
- På Sunndalsøra produserer Hydro aluminium til Audi og Porsche.
- I hundrevis av år har italienerne vist lidenskap for tørrfisk fra Lofoten.
- Brasilianerne får ikke nok av norsk klippfisk i påsken.
- Den norske laksen har bidratt til å gjøre sushien til en kulinarisk globetrotter.
- GE Healthcare i Lindesnes er i dag verdens største produsent av røntgenkontrastmidler.
- Grafitt som graves fram på Senja, er en kritisk råvare i grønn omstilling og forsvarsindustri.
- Snart vil vi skyte opp satellitter fra Andøya Spaceport som vil sikre Europas tilgang til verdensrommet.

Det er med andre ord stor aktivitet i hele Norges langstrakte land. Produkter fra norsk forsvarsindustri, som f.eks. luftvern, er sentrale i Ukrainas frihetskamp mot Russlands fullskala invasjon. Det er ikke lenge siden jeg selv var i Ukraina, der jeg også fikk oppleve hvor viktig luftvernet er, da alarmen gikk og vi måtte fortsette det meste av arbeidet i det nærmeste tilfluktsrommet.

Internasjonal handel bidrar til trygge arbeidsplasser, skaper nye arbeidsplasser og sikrer velferden vår. I fjor la eksporten grunnlag for 630 000 arbeidsplasser, noe som tilsvarer hver femte norske arbeidsplass. Det er 20 000 flere arbeidsplasser enn året før.

Norske eksportbedrifter er veldig viktige for mange lokalsamfunn i hele landet. I tillegg bidrar eksportbedriftene til aktivitet og arbeidsplasser hos leverandører og underleverandører og skaper store ringvirkninger lokalt. Hjørnesteinsbedrifter i Årdal, Høyanger og Bremanger er helt avhengige av å selge sine produkter til utlandet. Det samme gjelder sjømaten fra Solund, Smøla, Flatanger, Leka og Skjervøy.

Norske virksomheter eksporterte varer og tjenester for hele 2 400 mrd. kr i fjor. Halvparten av dette var varer og tjenester utenom olje og gass. Aldri tidligere har nivået på fastlandseksporten vært høyere. I Norge ska-

pes det også mange nye næringer. Eksporten fra verdikjedene knyttet til havvind, solenergi, landbasert vind, vannkraft, bioenergi og hydrogen doblet seg fra 2018 til 2022.

Handel er ikke bare eksport. Norge er også avhengig av å importere varer og tjenester fra andre land. Importen har bidratt til velstandsvekst ved å skape bedre utvalg, økt konkurranse og lavere priser for oss alle. Ingen områder av samfunnet vil kunne fungere tilfredsstillende uten tilgang til varer og tjenester med opprinnelse utenfor våre egne grenser. Norske bedrifter er avhengige av import for å kunne hevde seg internasjonalt, ikke minst import av ny teknologi. Norske bedrifter er gode både på å ta i bruk og på å utvikle ny teknologi. Når teknologitilviklingen skjer i et raskere og raskere tempo, vil det være et viktig konkurransefortrinn for Norge.

Kort oppsummert er vår velferd knyttet til handel, og vi har derfor en grunnleggende interesse i å bidra til åpne og forutsigbare internasjonale markeder.

En åpen og regelbasert verdensøkonomi har gagnet Norge de siste 30 årene. Vi har fått godt betalt for varene vi har eksportert. Samtidig har bedrifter og folk kunnet importere rimelige varer fra hele verden. De globale rammebetingelsene har vært gunstige og stabile. EU er vårt viktigste marked, og vi har hatt stor nytte av integrasjonen i EUs indre marked gjennom EØS-avtalen, som er vår viktigste handelsavtale. Spillereglene for internasjonal handel har stort sett vært fulgt.

Verden i dag byr på andre utfordringer for handelspolitikken. Sikkerhetspolitikk og handelspolitikk er tettere vevd sammen. Det handelspolitiske konfliktnivået er høyt og forventes å øke enda mer i tiden som kommer. Tilgangen til viktige markeder vil derfor bli vanskeligere og mer uforutsigbar. Vi må derfor også være forberedt på at norske bedrifter og arbeidsplasser kan bli berørt av dette. Det setter regjeringen i høy grad i fokus.

De siste 15–20 årene har produktivitetsveksten i Europa, inkludert i Norge, vært svak. I sin rapport om europeisk konkurransekraft har den tidligere sjefen for den europeiske sentralbanken, Mario Draghi, pekt på følgende utfordringer:

- Europa har hatt mye lavere innovasjonstakt enn de andre store økonomiene, som er USA og Kina.
- Europa har hatt høye energipriser. De må ned, samtidig som energiproduksjonen dekarboniseres og overgangen til sirkulærøkonomi styrkes.
- Europas økonomiske sikkerhet må styrkes ved å redusere avhengigheten til andre land.

Draghi mener måten vi velger å løse disse utfordringene på, vil avgjøre hva slags plass Europa får i verden. Norsk økonomi er tett sammenvevd med den europeiske, og det er i vår interesse å ha dialog og samarbeid med

våre europeiske naboer når Europas konkurransekraft skal styrkes. Det er også i vår interesse å være med når innovasjonstakten skal økes og den grønne omstillingen gjennomføres i Europa.

Norge inngikk tidligere i år en avtale med EU om å styrke samarbeidet om bærekraftige verdikjeder innen bl.a. landbaserte råvarer og batterier. Dette industripartnerskapet er en vinn-vinn-situasjon for Norge og EU. Det er bra for Norge når EU lykkes. Draghi skriver også at EU bør sikre langsiktige avtaler for gassforsyning fra pålitelige handelspartnere fra Norge, og at rørgass bør foretrekkes. Dette understreker nok en gang hvor viktig Norge er for EU også på dette området.

Verden er på vei gjennom en stor omstilling til et lavutslippssamfunn. Omstillingen i næringslivet er nødvendig for å være konkurransedyktig, for å bidra til utvikling og for å skape lønnsomme arbeidsplasser. I tillegg har verden store utfordringer knyttet til miljø og tap av naturmangfold. Miljøutfordringene påvirkes av handel, samtidig som handel kan bidra til å motvirke disse. Handel på tvers av landegrensene spiller en avgjørende rolle i den grønne omstillingen. Uten internasjonal handel ville vi verken hatt vindturbiner, solceller eller elbiler. Samtidig ser vi at klimapolitikken også påvirker internasjonal handel. For eksempel kan subsidier øke produksjonen av teknologier vi trenger for å få et utslippsfritt energisystem, men subsidier kan også være handelsvridende og true norsk produksjon eller norske arbeidsplasser.

Grønn omstilling vil være kjernen i europeisk vekststrategi også under den kommende EU-kommisjonen. Tiltak for å styrke konkurransekraften og kutte utslipp vil stå sentralt. En utfordring er risikoen for såkalt karbonlekkasje – at produksjon flyttes til land med lavere karbonpris. For å unngå karbonlekkasje innfører EU en egen mekanisme, kjent som CBAM. Regjeringen går som kjent inn for å innføre CBAM-forordningen i Norge som et frivillig samarbeid. Innføring av CBAM i Norge vil bidra til like konkurransevilkår for norske bedrifter i det indre marked, sette en rettferdig pris på utslipp fra produksjon av varer som importeres, og oppmuntre til renere industriproduksjon i land utenfor CBAM-området.

Den påtroppende presidenten i USA, Trump, har kommet med signaler om økte tollsatser på all import til USA. Nå må vi i første omgang se hva slags form dette eventuelt vil få, men vi må være forberedt på at også norsk eksport kan bli rammet. Før vi har fakta på bordet, vil det være lite hensiktsmessig å spekulere i akkurat hva, eller hvordan vi skal forholde oss til det. La meg være veldig nøye når jeg forsikrer om at regjeringen jobber tett med dette – også i dialog med næringslivet, med ambassaden, med dem det er viktig å knytte til oss – og

vurderer hvordan vi best kan respondere dersom norsk eksport blir rammet. Vi skal samarbeide tett med både næringslivet og partene i arbeidslivet for å kunne være best mulig forberedt.

Økt toll på varer og andre begrensninger for handel og økonomiske forbindelser vil få negative ringvirkninger for verdensøkonomien. Ingen er tjent med en eskalerende situasjon der det blir mindre åpenhet og forutsigbarhet for internasjonal handel. Også i lys av det har Norge bekreftet at det ikke er aktuelt med toll på kinesiske biler.

Handelskrig tjener ingen, og aller minst små og mellomstore økonomier som den norske. For Norge vil det være avgjørende å unngå å havne i en handelspolitisk kryssild mellom stormaktene. Derfor jobber vi aktivt med våre viktigste handelspartnere for å ivareta norske interesser.

Den geopolitiske situasjonen tilsier også at det er behov for å balansere sikkerhet og åpenhet på en annen måte enn før, både fordi det er i vår interesse, og fordi våre allierte tar grep og innfører tiltak som berører oss. Internasjonal økonomisk politikk, handelspolitikk, næringspolitikk og sikkerhetspolitikk er i dag mer sammenvevd. Det er langt større bevissthet rundt ulike former for risiko knyttet til utenlandske investeringer. Økt sårbarhet i samfunnskritisk infrastruktur og faren for uønsket teknologioverføring er noen eksempler på slik risiko.

I Norge gjorde vi endringer i sikkerhetsloven i 2023 for å styrke kontrollen med oppkjøp som kan være i strid med nasjonale sikkerhetsinteresser. Vi har også utredet behovet for regelverk knyttet til kontroll av utenlandske investeringer i foretak som ikke er underlagt sikkerhetsloven. Regjeringen følger opp investeringskontrollutvalgets anbefalinger i totalberedskapsmeldingen som kommer. Norge har også styrket arbeidet med eksportkontroll, bl.a. ved å opprette en egen etat under Utenriksdepartementet, som vil være operativ fra årsskiftet.

Flere land snakker nå også om økonomisk sikkerhet i bredere forstand. Internasjonal handel er i dag forbundet med ulike typer risiko, f.eks. når seilingsruter endres på grunn av usikre forhold i Rødehavet eller Svartehavet, eller når autoritære stater utnytter økonomiske interesser som et politisk pressmiddel. Med økonomisk sikkerhet menes tiltak som gjør økonomien og samfunnet vårt mindre sårbart. Det kan være å redusere avhengigheten til enkelte handelspartnere eller å styrke kritiske verdikjeder.

Ett eksempel er Kinas dominerende posisjon innenfor prosessering av mineraler, metaller og sjeldne jordarter. Disse mineralene betegnes som kritiske fordi de er helt nødvendige i produksjonen av forsvarsteknologi og

fornybar energi. Land har behov for disse, men ønsker ikke å være avhengige av ett enkelt land eller én transportrute. Åpne og forutsigbare markeder er avgjørende for å kunne redusere og spre risiko i forsynings- og verdikjeder. Det er også svært viktig å legge til rette for at norsk næringsliv blir knyttet til strategisk viktige internasjonale verdikjeder.

Regjeringen har derfor prioritert arbeidet med å etablere og styrke bilaterale industripartnerskap og dialoger med EU, Tyskland, Frankrike, våre nordiske naboer og Japan, og dialog med USA og Storbritannia.

Vi jobber også med å framskynde utviklingen av flere kritiske innsatsfaktorer, bl.a. i mineralnæringen. I lys av det geopolitiske bakteppet blir dette arbeidet bare enda viktigere, og her har Norge spesielle fortrinn. Derfor la vi i fjor fram vår mineralstrategi, slik at Norge kan utvikle verdens mest bærekraftige mineralnæring.

Til våren vil jeg legge fram en ny industripolitikk gjennom industrimeldingen som kommer til Stortinget. Mitt ønske er at vi lager en kraftsamling for norsk industri, der vi tar inn over oss de geopolitiske endringene som er, og omstillingen vi skal gjennom her hjemme. Vi har en omstillingsdyktig industri som kan tilpasse seg endringene i verden og konkurrere i globale markeder. For å møte utfordringene vil vi også styrke dialogen og samarbeidet med næringslivet framover. Sammen kan vi utvikle norsk industri videre.

En mellomstor og åpen økonomi som Norges er avhengig av åpne markeder og forutsigbare regler for handelen. Verdens handelsorganisasjon, WTO, EØS-avtalen og våre bilaterale handelsavtaler er pilarene i norsk handelspolitikk. Uten slike rettslige rammer gjelder den sterkeste rett.

Vi må samtidig styrke samarbeidet med dem som står oss nærmest. Europa blir enda viktigere for oss. Regjeringen fører en aktiv handelspolitikk for å støtte opp om regelverksbasert handel, og det er viktig å legge til rette for gode og forutsigbare rammevilkår for norsk næringsliv i internasjonale markeder.

Som jeg har nevnt, er Europa vårt viktigste marked. Det er 68 pst. av eksporten som går dit. Vi er tett knyttet til europeiske verdikjeder gjennom EØS-avtalen. EØS-avtalen er selve bærebjelken i vårt forhold til EU og åpner også dører til samarbeid med EU på andre områder.

I sin redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker til Stortinget i høst omtalte utenriksministeren den fornyede styrken og relevansen samarbeidet med Europa har fått, og hvordan regjeringen arbeider for å ivareta og styrke det samarbeidet. Han slo også fast at vi har en klar interesse i å bidra til felleseuropeiske løsninger som sikrer europeisk – og dermed vår egen – velferd, grønn konkurransekraft og sikkerhet. Våre felles interesser og verdier er under økende press, og det er viktigere å stå sam-

men. Norges økonomi er tett sammenvevd med Europas, og det tjener norske interesser at EU og andre europeiske partnere lykkes i å nå sine mål.

Utenriksministeren pekte videre på at europeisk politikk formes og endres i takt med de geopolitiske omveltningene. EU kobler nå i langt større grad saksområder med mål om et mer sikkert, motstandsdyktig og selvforsynt EU. Samarbeidet mellom de 27 medlemslandene utvikles raskt på områder som ikke dekkes av EØS-avtalen og Norges øvrige avtaleverk med EU. Det skaper et nytt sett av utfordringer, som krever en større grad av politisk og faglig koordinering fra norsk hold. Vårt mål er at norsk næringsliv kan dra nytte av fordelene EUs indre marked gir, på lik linje med konkurrentene i EUs medlemsland.

Det siste året har vært et historisk godt år for arbeidet med bilaterale handelsavtaler. Avtalen om handel og økonomisk partnerskap med India, verdens mest folkerike land og verdens femte største økonomi, ble undertegnet i mars. Den kommer snart til behandling i Stortinget. Handelsavtalen gir norske bedrifter store muligheter i et raskt voksende marked. Noen eksempler:

- I dag møter norske sjømatbedrifter 30 pst. toll på eksport til India. Avtalen innebærer at sjømatbedriftene slipper å betale toll etter fem år. Det vil være et stort konkurransefortrinn.
- India skal også bli et lavutslippssamfunn. Det vil kreve formidable investeringer i fornybar energi. Her har norske bedrifter mye å bidra med. Avtalen vil gjøre det enklere å benytte seg av disse mulighetene.
- Blant verdens store økonomier har India sterkest økonomisk vekst. Det er antatt at India vil bli verdens tredje største økonomi innen 2030. Avtalen gir norske bedrifter et solid fundament for å oppskalere og satse i India, og det er stor interesse og ikke minst entusiasme i næringslivet for denne avtalen.

I juni undertegnet jeg en endringsavtale til den eksisterende handelsavtalen mellom EFTA og Chile fra 2003. Chile er et marked i vekst og en viktig handelspartner for Norge, spesielt innenfor fiskeoppdrett, maritim transport og fornybar energi. Denne avtalen vil styrke norske bedrifters konkurransevilkår i Chile.

I september ble EFTA-statene og Kosovo enige om en handelsavtale. Kosovo har en ambisiøs handelsagenda som er tett knyttet til landets politiske og økonomiske integrasjon med resten av Europa. Avtalen med EFTA er et viktig skritt på veien i det arbeidet.

Siden april har EFTA og Ukraina forhandlet om en oppdatering av handelsavtalen fra 2010. Vi har forhåpninger om å avslutte disse forhandlingene innen året er omme. En oppdatert avtale vil gi Ukraina bedre vilkår og

legge til rette for økt handel og samarbeid med Ukraina også etter at krigen er over.

Videre er det handelsavtalen mellom EFTA og Moldova, som trådte i kraft 1. november i år. Avtalen er et viktig bidrag til å støtte Moldovas politiske og økonomiske integrering i Europa. Samtidig pågår det forhandlinger med Malaysia, Mercosur, Thailand og Vietnam. For noen av disse nærmer vi oss nå en avslutning, og regjeringen har som mål å lande dem i nærmeste framtid.

Norge legger stor vekt på å bevare og styrke det globale handelssystemet som er forankret i WTO. Vi bidrar aktivt for at systemet skal fungere best mulig, og Norges ambassadør til WTO leder nå WTOs hovedråd. Tidligere i år holdt WTO sin 13. ministerkonferanse. Et sentralt tema var framtiden for WTOs tvisteløsningssystem, der Norge ledet diskusjonene. Vårt mål er at WTO igjen skal få et fullt operativt tvisteløsningssystem. Det ble dessverre ikke enighet om å utvide WTO-avtalen om fiskerisubsidier. Det vil fortsatt være en viktig prioritet for Norge. Vi jobber for at avtalen skal legge begrensninger på subsidier som bidrar til overkapasitet og overfiske. Det ble heller ikke oppnådd enighet om et arbeidsprogram for forhandlinger om landbruk. Denne tematikken blir likevel ikke borte fra dagsordenen. Regjeringens målsetting er at det globale handelsregelverket skal gi rom for et levedyktig landbruk i hele landet.

Et stort antall WTO-medlemmer er opptatt av å videreutvikle det globale handelssystemet, også Norge. Systemet må videreutvikles slik at det forblir relevant. Noen av medlemmene har i år oppnådd enighet om nye avtaler om «investeringsfasiliteter for utvikling» og «digital handel». Det arbeides nå for å innlemme disse avtalene i WTOs regelverk. Det er gode nyheter i en situasjon der vi opplever stillstand i det multilaterale sporet.

Gjennom utviklingspolitikken legger vi også til rette for mer lokal produksjon og mer lokal og regional handel. Verdensbanken har beregnet at slik handel kan gi opptil 9 pst. økonomisk vekst innen 2035, og bidra til at 50 millioner mennesker kommer seg ut av fattigdom i afrikanske land.

Samarbeidet med land som deler våre grunnleggende verdier og interesser, har blitt enda viktigere. OECD-samarbeidet er basert på et slikt verdifelleskap. Det er en viktig arena for å utvikle felles problemforståelse og utveksle erfaringer. Under årets ministermøte i mai diskuterte man felles utfordringer som sårbarhet i kritiske verdikjeder og konsekvenser av ikke-markedsbasert politikk og praksis.

Som noen sikkert har fått med seg, har Norge i år vært invitert som gjesteland i G20. Jeg hadde gleden av å representere Norge under handelsministermøtet i G20 i Brasil for drøyt en måned siden. Jeg er veldig fornøyd med at vi kunne bidra med konstruktive innspill til ar-

beidet i G20 på viktige områder, som bl.a. kvinners rolle i økonomien og handel og bærekraftig utvikling.

Norge og USA inngikk i høst en samarbeidserklæring om kritiske råvarer. Det er jeg veldig glad for, for det er utrolig viktig. Dette er en sektor hvor det internasjonalt kan være utfordringer knyttet til verdikjeder, arbeidstakerrettigheter og miljøvern. Som jeg har vært inne på, er Norge en stor produsent av kritiske råvarer som er viktige for både grønne løsninger og annen teknologi, men også for forsvarsmateriell.

Norske mineraler og metaller kan spille en viktig rolle når nære handelspartnere ønsker å styrke sin økonomiske sikkerhet, og vi har tidligere i år inngått et industripartnerskap med EU om batterier og landbaserte mineraler.

Norge og våre nærmeste handelspartnere omtaler nå Kina som både partner, konkurrent og systemisk rival. Denne regjeringen fører en interessebasert politikk i alle spørsmål som berører Kina. Det innebærer at vi skal samarbeide og ha dialog med Kina på flere områder. Blant annet ønsker vi handel og samarbeid om det grønne skiftet. Vi importerer mye fra Kina, og landet er et viktig marked for norske bedrifter. Handel med Kina er viktig for norske arbeidsplasser, verdiskaping og velferd. Samtidig skal vi utvise økt forsiktighet overfor Kina av hensyn til nasjonal sikkerhet. Vi skal derfor ta ned risiko der den er høy, og redusere vår avhengighet av kinesiske aktører. På visse sensitive områder skal samarbeid unngås. Dette gjør vi best i tett samarbeid med våre nordiske naboer, nærstående europeiske land og våre allierte. Vi styrker dialogen med næringslivet for å synliggjøre både mulighetene og risikoen som ligger i samarbeid med Kina.

Regjeringen arbeider kontinuerlig for å fremme norsk eksport. Eksporten fra forsvarsindustrien økte fra 2022 til 2023 med 35 pst., og denne økningen har holdt fram i 2024. Dette gjenspeiler den alvorlige situasjonen Europa og verden står i, men også at norsk forsvarsindustri bidrar til innovasjon og produksjons- og eksportvekst, i tillegg til avgjørende bidrag til norsk, alliert og ukrainsk sikkerhet.

Regjeringen jobber hele tiden for å styrke de norske handelsforbindelsene. Tidligere i år var jeg i Tyskland og Ukraina, og det er ikke så lenge siden jeg var i USA og Brasil. For to år siden lanserte regjeringen eksportreformen Hele Norge eksporterer. Basert på innspill fra Nasjonalt eksportråd er det lansert konkrete eksportsatsinger innenfor havvind, maritim sektor, helsenæringen, vareproduksjon og design og reiseliv.

Sjømatnæringen, vår nest største eksportnæring etter olje og gass, blir regjeringens sjette satsing. I tillegg har regjeringen gitt Eksfin et bredere mandat for å bidra til økt eksport og eksportrettede investeringer. Innova-

sjon Norge har opprettet en søknadsordning der bedrifter kan få støtte til å delta på internasjonale messer, og har også lansert merkeordningen «Made in Norway» for å styrke norske bedrifters posisjon internasjonalt.

Den grunnleggende kompassretningen for norsk handelspolitikk ligger fast, også i en tid preget av usikkerhet. Det regelbaserte handelssystemet vil fortsatt være like viktig for Norge, selv når det utfordres av sentrale aktører. Samtidig tilsier den geopolitiske situasjonen at åpenhet må balanseres med nødvendig aktsomhet. Samarbeidet med land som deler våre verdier og interesser, blir bare viktigere, og i dagens geopolitiske situasjon er det viktigere enn noen gang at vi samarbeider godt med våre nærmeste handelspartnere.

Verden skal gjennom en grønn omstilling. For å få det til er vi helt avhengige av internasjonal handel og samarbeid på tvers av landegrensene. Norsk næringsliv har gode forutsetninger for å bidra i den grønne omstillingen både her hjemme og globalt, men for å lykkes er norske bedrifter avhengige av å ha minst like god tilgang til internasjonale markeder som sine konkurrenter. Vi kommer til å måtte balansere ulike hensyn på en ny måte, og vi må være forberedt på mer uforutsigbarhet. Regjeringens handelspolitikk skal fortsette å legge til rette for at norsk næringsliv lykkes i internasjonale markeder. Dette blir helt sentrale temaer når vi legger fram en melding til Stortinget om handelspolitikk våren 2025.

Norge har stolte handelsinteresser som har tjent oss godt. Hver femte jobb i Norge er et direkte resultat av eksport – arbeidsplasser vi finner i store og små lokalsamfunn over hele landet. Dette arbeidet blir ekstremt viktig framover, ikke minst for meg som næringsminister.

Helt til slutt ønsker jeg bare å takke for muligheten til å få redegjøre, og så ser jeg fram til en god debatt på tirsdag og ikke minst i tiden som kommer.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [13:01:41]: Presidenten vil foreslå at den handelspolitiske utgreiinga til næringsministeren vert ført opp til behandling i eit seinare møte i Stortinget. – Det er vedteke.

Sak nr. 4 [13:01:50]

Interpellasjon fra representanten Sveinung Rotevatn til arbeids- og inkluderingsministeren: «I Nasjonalbudsjettet for 2025 kjem det fram at ved utgangen av 2023 var over 18 pst. av nordmenn mellom 18 og 66 år mottakarar av ei helserelatert trygdeytning. Det er om lag to prosentpoeng fleire enn i 2019, noko som vil seie at i løpet av fire år har det vorte 80 000 fleire mottakarar av sjukepen-

gar, AAP og uføretrygd. Dette tilsvarar folketalet i Tromsø by. Særleg veksten i sjukepengar – som for dei fleste er inngangsporten til dei andre ordningane – gir grunn til uro. Når vil regjeringa ta grep for å redusere sjukefråværet?»

Sveinung Rotevatn (V) [13:02:45]: I dag tidleg vakna vi til ei nyheit som vel knapt er ei nyheit lenger, og det er at det norske sjukefråværet aukar – igjen, slik det har auka og auka dei siste åra. Dei siste tala no er at sjukefråværet er på 7,2 pst. Til samanlikning var det hausten 2019, siste kvartal før pandemien, på 5,9 pst., og sjølv det var verdas høgaste sjukefråværet. Slik sett er det i og for seg ikkje noko nytt at det norske sjukefråværet er høgt. Det er eigentleg ikkje nytt, fordi det har vore høgt i 20 år, men vi har sett ei forverring i det siste.

I nasjonalbudsjettet går det fram at om lag 18 pst. av nordmenn i arbeidsfør alder ved utgangen av fjoråret fekk ei helserelatert trygdeytning. Det er om lag to prosentpoeng fleire enn i 2019, og tala er sannsynlegvis vortne endå verre i løpet av inneverande år. Kva er dei prosenttala i menneskeskjebnar? Vel, auken vi har sett dei fire siste åra, summerer seg til over 80 000 fleire mottakarar av sjukepengar, arbeidsavklaringspengar og uføretrygd, altså på toppen av dei som gjekk på det frå før. Det svarar til folketalet i Tromsø by.

Dersom det var slik at det var arbeidsløysa som hadde auka med 80 000 personar, ville det vore sak éin, to og tre for denne regjeringa. Det hadde vorte slått alarm for lenge sidan, men sidan det vi snakkar om, er helserelaterte trygdeytningar, og folk berre gradvis vert skubba lenger og lenger vekk frå arbeidslivet, er det lite politisk merksemd om denne urovekkjande utviklinga.

Noka politisk merksemd er det heldigvis, mest fordi avtalen om inkluderande arbeidsliv går ut ved årsskiftet og eventuelt må fornyast. Det er vel neppe noko nytt å få ut av statsråden om akkurat den prosessen her og no, men sett frå utsida, i alle fall, og det som vert rapportert i media, går det mot at heile den avtalen kollapsar. Det er kanskje ikkje så rart, sidan delar av arbeidstakersida insisterer på at ein ny avtale skal avlyse all debatt om sjukelønsordninga i fire nye år, som vel har vore kjerneføremålet med IA-avtalen heilt frå starten.

Her er vi ved kjernen i problemet, slik eg ser det. I snart 25 år har ein tenkt at det går an å løyse sjukefråværsutfordringa med å endre på alt mogleg anna enn sjølv sjukelønsordninga, fordi ho har vore ei heilag ku eller ein elefant midt i rommet – ein kan bruke den patte-dyrmetaforen ein måtte ønskje – men realiteten er at dei faglege tilrådingane er rimeleg klare og har vore det lenge.

Ekspertgruppa til sysselsetjingsutvalet tilrådde ei moderat omlegging av sjukelønsordninga, til ein modell

der arbeidsgjevar får eit medfinansieringsansvar for langtidsfråværet, og der arbeidstakar får ein eigendel på 20 pst. etter seks månadars fråvær, med mindre ein går over til gradert sjukmelding. Det er all grunn til å tru at det ville redusert sjukefråværet, ikkje minst fordi den største delen av den auken ein no ser i sjukefråvær, gjeld mildare psykiske helseplager. For den gruppa seier Nav sjølv at det som hovudregel ikkje er helseskadeleg å gå på jobb. Tvert imot er det helsefremjande å gå på jobb og ein viktig del av det å verte frisk igjen.

Mitt spørsmål til statsråden er ganske enkelt kva ho har tenkt å gjere med den utviklinga vi no ser. Det er mykje som er krevjande i statsrådens portefølje, og som er vanskeleg å gjere noko med. Vi vert f.eks. fleire eldre i dette landet, og fleire vil hamne på alderspensjon. Det er det ikkje så mykje å gjere med, men det er ingen naturlov at vi skal verte sjukare og sjukare i dette landet, særleg fordi vi sannsynlegvis har verdas beste helsevesen, verdas beste folkehelse, og verdas minst belastande arbeidsmiljø. Det betyr ikkje at ingenting kan verte betre, men det er grunn til å tru at vi ligg i front på alle dei områda.

Korleis kan ein då sjå på desse tala og konkludere med noko anna enn at det er sjølve ordninga som bidreg til at sjukefråværet vert veldig høgt, og i alle fall høgare enn i alle andre samanliknbare land? Det håpar eg at vi kan få belyst i denne interpellasjonen.

Statsråd Tonje Brenna [13:07:35]: La meg starte med å si at jeg er uenig i at dette ikke er et tema som diskuteres. Det diskuteres her i denne salen, og det diskuteres i media. Jeg er helt sikker på at det også diskuteres rundt lunsjbord på arbeidsplassene våre og rundt kjøkkenbord hjemme hos folk over hele landet.

Jeg er også uenig i at det eneste svaret på å jobbe med sykefravær er å diskutere sykelønnsordningen. Det er veldig mange andre elementer som gjør at vi har det mer eller mindre godt på jobb, og det er veldig mange andre elementer som også påvirker helsen vår, trivselen vår og nærværet vårt.

Jeg vil likevel si takk til representanten Rotevatn, som setter søkelys på en veldig viktig problemstilling som berører mange mennesker i samfunnet vårt. Økningen i antallet som mottar helserelaterte trygdeytelser, er bekymringsfull, både for den enkelte, som blir stående utenfor arbeidslivet på grunn av sykdom, og for samfunnet som helhet. Utviklingen presser både helsevesenet vårt og arbeids- og velferdstjenesten vår og belastar offentlige budsjetter.

Samtidig må vi huske på et helt grunnleggende prinsipp, at de som er for syke til å jobbe, skal ha økonomisk trygghet i Norge. Utfordringen er derfor ikke bare å redusere utgiftene, men å skape flere muligheter for ar-

beid. Arbeid skaper verdier, fellesskap og mestringsfølelse og er nøkkelen til en mer rettferdig fordeling av samfunnets ressurser. Regjeringen mener derfor at alle som kan og vil jobbe, skal få muligheten til det, samtidig som vi sikrer økonomisk trygghet for dem som ikke har mulighet.

Gjennom mange år har vi hatt en vedvarende høy andel av befolkningen utenfor arbeidslivet. Mange av disse mottar en helserelatert ytelse. Som representanten korrekt påpeker, har det vært en økning de siste årene. Det er nå over 600 000 mottakere av helserelaterte ytelser, og dette utgjør den klart største gruppen blant dem som står utenfor arbeidsmarkedet. Det er spesielt økningen i mottak av sykepenger som vekker bekymring, da sykepenger for mange er inngangen til mer langvarige trygdeytelser som arbeidsavklaringspenger, AAP, og uføretrygd. En betydelig andel av fraværet i Norge kan knyttes til psykiske lidelser, og over 40 pst. av AAP-mottakerne har en slik diagnose.

Vi vet at helseplager rammer skjevt. Folk med kort utdanning og lav inntekt opplever oftere psykiske plager og redusert livskvalitet enn folk med lengre utdanning og høyere inntekt. Utviklingen er et alvorlig bakteppe som alle forhandlingspartene i de pågående IA-forhandlingene har med seg. Forhandlingene er, som dere helt sikkert er kjent med, krevende, og jeg har vært tydelig på at behovet for å være åpen for å diskutere ulike virkemidler er viktig. Samtidig vil jeg understreke viktigheten av at partene i arbeidslivet er tett involvert i arbeidet med å redusere sykefraværet. De representerer en verdifull kilde til kunnskap, men er også en avgjørende kraft ute på arbeidsplassene når vi skal utvikle nye tiltak som både er målrettede og kan hjelpe oss med å få fraværet ned.

For å sikre at vi har solid kunnskap som grunnlag for eventuelle endringer i regelverket, har regjeringen igangsatt en områdegjennomgang. Denne skal gi en bedre forståelse av årsakene til at personer mottar helserelaterte ytelser. Målet er økt sysselsetting, ved at flere kommer helt eller delvis i arbeid, og redusert sykefravær. De foreslåtte tiltakene skal over tid bidra til at flere kommer i jobb, og redusere utgiftsveksten i folketrygden. Vi er ferdig med gjennomgangen neste sommer.

Regjeringen har samtidig igangsatt flere tiltak med sikte på å få folk friske og tilbake i jobb. Vi vet at jo lenger man er borte fra jobb, desto vanskeligere blir det å komme tilbake. Deltakelse i arbeid vil i mange tilfeller være direkte helsefremmende. Arbeids- og velferdsetaten skal bistå personer som sliter med å komme i arbeid på egen hånd, bl.a. gjennom tilbud om arbeidsmarkedstiltak for dem som trenger det. Mange med ulike helseproblemer som står utenfor arbeidslivet, har også behov for samtidig bistand fra både arbeids- og velferdsforvalt-

ningen og helse- og omsorgstjenestene for å få bedre helse. Et eksempel på et slikt tiltak er individuell jobb-støtte.

I opptrappingsplanen for psykisk helse er det tre innsatsområder: helsefremmende og forebyggende psykisk helsearbeid, gode, tilgjengelige tjenester der folk bor, og tilbud til personer med langvarige og sammensatte behov. Planen har et tiårig perspektiv, og vi skal styrke det psykiske helsefeltet med 3 mrd. kr i planperioden. Vi vil bl.a. sørge for å styrke lavterskeltilbudet i kommunene, slik at flere kan få hjelp på et tidligere tidspunkt.

Regjeringen har en langsiktig og helhetlig tilnærming til dette arbeidet og ser fram til å fortsette arbeidet sammen med opposisjonen og Stortinget og partene i arbeidslivet for å styrke arbeidsdeltakelsen og redusere sykefraværet.

Sveinung Rotevatn (V) [13:12:59]: Jo då, ein viss diskusjon er det om desse utfordringane. Akkurat her og no er det ein diskusjon mellom statsråden og under-teikna, men fleire må gjerne hive seg med om dei øns-ker det.

Problemet er at det er absolutt ingenting som tyder på at det er nokon tiltak regjeringa eller partane i arbeidslivet jobbar med, som vil bidra til at sjukefråværet går ned. Ein har sagt det same i mange år, og det einaste som har skjedd, er at fråværet går opp og opp. Den gjel-dande IA-avtalen hadde som mål å redusere sjukefråværet med – ja, kva var det, då – 10 pst., og det auka med 20 pst. Så kva er det som gjev grunn til å tru at det ein har prøvd i alle år, plutsleg skal begynne å verke, når det ikkje har gjort det fram til no?

Det er bra at statsråden er bekymra for utviklinga. Det skulle òg berre mangle når 80 000 nordmenn netto har vorte dytta ut av arbeidslivet dei siste fire åra. Men då skulle ein også tru at det skjedde noko, at det kom nokon forslag.

Eg er ikkje ueinig i prinsippet som regjeringa presenterer her, om at det er viktig å ha økonomisk tryggleik ved sjukdom. Det meiner også eg, det meiner også partiet Venstre. I forslaget vårt vil ein altså ha nøy-aktig same sjukelønsordninga som i dag i seks månader, eit halvt år, og deretter ein moderat eigendel. Sluttresultatet vil vere det som framleis er verdas klart beste sjukelønsordning, men som det er grunn til å tru vil gjere at sjukefråværet går ned.

Eg registrerer at statsråden ikkje nyttar anledninga til å imøtegå verkelegheitsforståinga mi knytt til det, så eg får vel tolke ho som at ho også er einig i at ei slik om-legging sannsynlegvis vil føre til at sjukefråværet går ned. Så kan ein meine at ein likevel ikkje bør gjere det, men viss det er grunn til å tru at dette ikkje vil fungere, ville det vore interessant å få belyst kvifor.

Når vi har så mange som står utanfor arbeidslivet og er på helserelaterte trygdeytningar, er også sluttresultatet at Noreg no i sum har lågare sysselsetjing enn Sverige og Danmark, Tyskland, Nederland og land vi vanlegvis likar å samanlikne oss med. Det er endringar som har skjedd, og det einaste som eigentleg bidreg til at vi har ei sysselsetjingsgrad som framleis er på eit – vi får seie – anstendig nivå, er at vi i alle fall har klart å få ein del eldre til å stå i jobb, og det er på grunn av pensjonsreforma. Det er lyspunktet.

Eg vil utfordre statsråden på det ho presenterer som regjeringas handlingsplan her, og det er at ein skal ha ein områdegjennomgang. Det er også opplyst om i bud-sjettet at ein skal ha ein områdegjennomgang. Eg registrerer at i forhandlingane om ny IA-avtale har det vore stor strid mellom arbeidstakar- og arbeidsgjevarsida om ein skal greie ut sjukelønsordninga og sjå på alternativ til ho. Då er spørsmålet mitt: Kva er det med denne om-rådegjennomgangen som skil seg frå å greie ut ordnin-gane vi har i dag, slik dei fungerer? Det ville vore interes-sant å vite. Vil denne områdegjennomgangen også sjå med eit kritisk blikk på sjukelønsordninga?

Statsråd Tonje Brenna [13:16:13]: For å svare på det siste først, så er forskjellen at en områdegjennomgang av de helserelaterte ytelsene er veldig mye bredere enn en gjennomgang av bare sykkelønsordningen. Det handler om uføretrygd, det handler om arbeidsavklaringspenger, og det handler om å vite nok om hva som er inngangen til, begrunnelsen for, at flere i dag mottar disse ytelsene.

Jeg tror det er klokt å være litt ydmyk i møte med denne utviklingen og ikke insistere på at noen av oss sitter med hele svaret på problemet, eller hele løsningen, men tvert imot være nysgjerrig etter å se på nye tiltak. Jeg er også helt sikker på at den som er syk, ikke blir frisk av å bli fattigere, og den sykkelønsordningen vi har i dag, som vi har hatt siden 1970-tallet, har ligget fast, men fra-været har allikevel gått opp og ned. Det er altså veldig mye som tyder på at dette handler om mer enn akkurat hvordan sykkelønsordningen er innrettet.

Den gjeldende IA-avtalen er forhandlet fram av en borgerlig regjering og har virkemidler som er signert av en arbeidsminister utgått fra et maktgrunnlag som representanten Rotevatn selv er en del av. Det understreker vel mitt poeng, nemlig at det er klokt å være litt ydmyk i møte med disse debattene, for hva som påvirker folks helse, hva som påvirker tilhørighet på jobben, hva som gjør det mulig for oss å få folk tilbake, vil være ulikt for folk, og vi vil trenge å bruke flere virkemidler og verk-tøy på en og samme tid.

Jeg mener at hovedproblemet i Venstres forslag er at en kirurgisk presist treffer dem som har aller mest bruk

for ordningen, fordi en treffer dem som har vært borte fra jobb så mye som seks måneder. Det er forskjell på å være borte fra jobb en periode og det å være lenge borte. Jeg vil tro at er man først lenge borte fra jobb, er man sannsynligvis mer syk enn noen som bare er borte en kort periode.

Det er dramatisk for alle som er utenfor arbeidslivet, både for dem som er på en ytelse, og for dem som er i ferd med å havne på en ytelse. Derfor har vi bevilget store summer til oppfølging av ungdomsgarantien. Vi har styrket driftsbevilgningene til Nav med godt over 200 mill. kr for å sørge for at det er tilstrekkelig bemanning til å følge opp unge mennesker. Derfor har vi også gjennom stortingsmeldinger og budsjetter kommet med nye og aktuelle tiltak, som jeg mener det er god grunn til å prøve ut, for å se om vi får tak i særlig unge folk, som blir stående utenfor.

Jeg tror at når vi diskuterer hvordan systemet kan innrettes for å møte enkeltmennesker, må vi være ydmyke for at folk er forskjellige, arbeidsplasser er forskjellige og bedrifter er forskjellige. Dette tilfellet, forhandlingene som pågår mellom partene akkurat nå, vil det ikke vært riktig av meg å kommentere akkurat nå. Men jeg kan berolige representanten med at jeg gjør alt jeg kan for at vi skal få på plass en ny IA-avtale, sånn at vi sammen med partene kan jobbe med å få fraværet ned framover, for er det én ting som er helt sikkert, er det at jobben må skje ute i virksomhetene. Det spiller liten rolle hva vi vedtar her på et papir, hvis ikke vi har arbeidslivet med oss.

Trine Lise Sundnes (A) [13:19:32]: Aller først må jeg avlive en faktafeil. Siden den første IA-avtalen har sykelønnsordningen vært endret mange ganger, men den har vært endret gjennom enighet mellom de tre avtalepartene, henholdsvis arbeidslivets parter og skiftende regjeringer – noen ganger med positiv effekt og noen ganger med mindre positiv effekt. Men partene har vært forpliktet og har fulgt opp de endringene man har gjort. Det man derimot ikke har gjort, er å endre inntektssikringen til sykelønnsordningen, rett og slett fordi det ikke har vært tro på at det er det som ville nyttet.

Å lete etter hva som kan ha positiv effekt for å få ned sykefraværet – grunnene kommer i mange ulike farger og nyanser. Det bærer denne høsten preg av. Den mest brutale formen for å få ned sykefraværet er å ikke ansette syke folk eller folk i noen av risikogrupperne for sykefravær, som kronikere, gamle folk, kvinner i fertil alder osv. Med min bakgrunn vet jeg at det er bedrifter som følger en slik personalpolitikk. Særlig sympatisk eller samfunnsansvarlig er det ikke, men det skjer, oftere i service- og tjenstedelen av arbeidsmarkedet enn i tradisjonell industri. Om noen ikke tror meg på dette, kan de spørre

fagforeningene om oppsigelser på bakgrunn av sykdom, graviditet, alder osv. Men det er jo ikke lov? Nei, det er det ikke, men det skjer. I sårbare perioder av livet orker man faktisk ikke å ta den kampen alene, og derfor er det også store mørketall utover de sakene fagforeningene håndterer.

Hvor er så sykefraværet størst? Hvem er mest syke, og hva slags diagnoser øker? Representanten Rotevatn var tydelig på at det er psykiske lidelser, og at det er unge folk. Hvor jobber unge folk? Jo, de er i service- og tjenestetende næringer i det private næringsliv, hvilket betyr at her må innsatsen virkelig settes inn.

Så vil Venstre se på hvordan man kan straffe den enkelte personlig gjennom lavere sykelønnskompensasjon, for på den måten å nærmest skremme folk tilbake til arbeidsplassen. Det kan nok ha en oppdragende effekt på den som utnytter en sykelønnsordning som skal gi folk trygghet for egen økonomi når man blir syk eller skadet, og som godt kunne kommet på jobb. Det er jeg enig i. Men hvis vi overfører denne typen tankegang til uføres inntektssikring, vil de fleste mene at dette er spinnvilt. Jeg har heller ingen tro på at de aller fleste syke prøver å lure seg unna arbeidsplassen.

Derimot er det nærværarbeidet på arbeidsplassen som har effekt. Det vet vi. At vi forplikter den enkelte arbeidsplass til å finne løsninger, virker. Under Solberg-regjeringen endret man dessverre IA-avtalen på en sånn måte at denne forpliktelsen til de lokale bedriftene med tanke på tilskuddsordninger, forsvant. Det synes jeg er synd. Mye av nærværarbeidet og mye av arbeidsmiljøet på en arbeidsplass har betydning for sykefravær. I går hadde jeg en «drital» dag på jobben etter å ha tapt nominasjonen i Oslo Arbeiderparti. Jeg hadde ikke lyst til å gå, følte meg sårbar. Jeg har aldri fått så mange klemmer av medspillere og motstandere noen gang. Det gjorde godt. Det er en sånn arbeidsplass hvor nærværarbeid er til stede, hvor folk føler seg velkommen og ivaretatt, og med kollegaer som har omtanke. Det må vi sørge for blir en realitet på absolutt alle norske arbeidsplasser slik at alt sykefravær man kan gjøre noe med, blir borte.

Mímir Kristjánsson (R) [13:24:44]: Det er litt underlig å høre virkelighetsbeskrivelsen til representanten Rotevatn. Først av alt: Jeg tror ingen kjenner seg igjen i et bilde av at den norske sykelønnsordningen ikke har vært debattert politisk i høst. Tvert imot har det vært en av de store politiske hovedsakene. Representanten Rotevatn og undertegnede har møttes i flere debatter, i flere kanaler, om akkurat dette temaet. Så det ikke sånn at sykelønnsordningen er en hellig ku som det ikke er lov å snakke om i Norge, men det er et stort flertall i befolkningen og et stort flertall på Stortinget som ikke vil kutte i sykelønnsnivået.

Jeg kjenner meg heller ikke igjen i den jammerdalen av en norsk økonomi som representanten Rotevatn ser ut til å leve i. Han var inne på at sysselsettingsandelen i Norge angivelig skal være lavere enn i alle våre naboland, men det er rett og slett ikke riktig. Sysselsettingen i Norge øker. Myten om at det finnes et særnorsk utenforskap med særlig mange utenfor arbeidslivet, er nettopp det – en myte. Sammenlignet med nesten alle andre land har Norge svært mange i jobb. Norge har svært mange unge og svært mange eldre i jobb. Det må bli slutt på svartmaling av nordmenns arbeidsmoral og av den norske økonomien for å skape en slags legitimitet for å gå i gang med velferdskutt.

Det er riktig at det har vært en økning i det norske sykefraværet, og det kan man selvfølgelig mene er alvorlig og problematisk. Det mener i og for seg Rødt også, men man skal heller ikke overdramatisere det. Sykefraværet i Norge er jo bare tilbake på det nivået det var på rundt årtusenskiftet. Det ikke sånn at sykefraværet i Norge aldri har vært så høyt som det er nå. Det er riktig at det er noen piler som går feil vei, men vi er altså bare tilbake til det sykefraværnsnivået vi hadde i 2004.

Årsakene til at sykefraværet øker, er, ifølge alle som har peiling på det, svært sammensatte. Nylig gikk en Nav-forsker ut og mente at halvparten av økningen i det norske sykefraværet skyldes luftveissymptomer og «long covid». Det er faglig uenighet om det, som det er om alle de kompliserte mekanismene i dette, men nivået på den norske sykelønningen – at man får 100 pst. lønnskompensasjon ved sykdom i ett år – har ligget fast i Norge siden 1978. Da var det et enstemmig vedtak i denne salen om å gi alle nordmenn full sykelønn i ett år. Det vedtaket kom fordi full sykelønn allerede var blitt innført i en rekke funksjonæryrker, altså de yrkene hvor de ansatte hadde mest makt, mest behagelige jobber og høyest lønn. Så de eneste som ikke hadde full sykelønn, var altså de som trengte det mest. Det var Stortinget lei av, og derfor innførte man full sykelønn.

Sykefraværet i Norge har gått opp og ned siden 1978, med 100 pst. lønn under sykdom. Veksten i sykefraværet som har kommet de siste årene, kan altså ikke skyldes en endring i den norske sykelønnsordningen, for utbetalingsnivået – 100 pst. – har ligget stabilt gjennom hele den økningen. Det må altså skyldes helt andre ting enn det.

Jeg vil gi representanten Rotevatn rett i én ting: Jeg tror at hvis man kutter i sykelønningen, vil noen flere gå på jobb. Så jeg er enig i at kutt vil fungere for å få fraværet ned. Det er ikke sånn at det å bruke pisk som et virkemiddel isolert sett ikke fungerer. Det var ikke derfor man sluttet å bruke pisk i arbeidslivet, heller. Pisk fungerte for å få folk til å jobbe, men på et tidspunkt mente man at det var inhumant, og så sluttet man å piske folk.

På samme måte mener et flertall av partiene her inne at det ikke er verdt det – å kutte i sykelønningen til alle som er syke, uansett hva som feiler dem, om de har kreft, om de har psykiske lidelser, eller hva slags sykdomstilstand de er i. Å kutte i sykelønningen til alle som er syke, i håp om å få noen til å komme på jobb, er ikke verdt det, mener Rødt og flertallet i denne salen.

Diskusjonen om dette handler altså ikke om hvorvidt det vil fungere å kutte i sykelønningen, men om det er verdt å gjøre alle syke mennesker i Norge fattigere bare i håp om å få ned sykefraværet med ett eller to prosentpoeng.

Sveinung Rotevatn (V) [13:29:48]: Viss vi skal ta siste talar på alvor, får vi vel prise oss lykkelege over at vi bur i det einaste landet i heile verda som ikkje piskar folk og har eit forferdeleg arbeidsliv.

Eg trur det er grunn til å merke seg at den norske sjuke-lønsordninga, slik ho er innretta, er i ei særklasse, og det same er sykefraværet. Så kan ein spørje seg: Heng det kanskje litt saman? Det ville ikkje statsråden seie noko om. Representanten frå Rødt seier i og for seg noko om det – jo da, han trur nok at viss ein endra det, ville sykefraværet ha gått ned. Men det er tydelegvis betre heller å ha ei verkelegheit der 18 pst. av nordmenn går på helserelaterte trygdeytningar og er parkerte utanfor arbeidslivet – og det har auka med 80 000 dei siste fire åra. Då seier ein at det er vi villige til å leve med.

Eg synest faktisk ikkje at det er verdt det, for dette er folk som – og det er verdt å minne om – ikkje vert gåande på 100 pst. lønnskompensasjon resten av livet. Dei går ned til 66 pst. idet dei kjem over på arbeidsavklaringspengar og uføretrygd. Det er det tilsynelatande ingen som har noko problem med. Så dette heng ikkje saman. Ein har ei ordning som dyttar folk ut av arbeidslivet og over i dårlegare økonomiske kår, og det synest eg faktisk ikkje er eit resultat vi bør akseptere.

Så seier statsråden at det viktig å vere audmjuke og opne for nye løysingar – underforstått at eg ikkje er audmjuk eller open for nye løysingar. Eg har ikkje avvist ei einaste løysing – ikkje ei! Dei einaste som avviser løysingar, er regjeringspartia, venstresida. Det er dei som i det heile ikkje er audmjuke for at den modellen dei no slår ring om, kanskje kunne forberast litt, ikkje lyttar til dei mange faglege innspela ein får om å gjere nettopp det. Eg er villig til å diskutere alle løysingar, og eg er den einaste her i salen som er det. Då trur eg kanskje det er nokon andre som har grunn til å vere meir audmjuke.

Så vert det sagt som eit slags trumfkort, at den noverande IA-avtala vart signert av ei borgarleg regjering. Eg påstår ikkje at Høgre eller Framstegspartiet er noko mindre handlingslamma i møte med dette enn det Arbeidarpartiet er. Dei er heilt einige, og det er kanskje ein

stor del av problemet. Det er også talande at ingen frå dei partia deltek i denne debatten.

Det eg reagerer på, er at arbeids- og inkluderingsministeren meiner det er eit problem at den modellen vi har føreslått, og som ekspertgruppa til sysselsettingsutvalet har føreslått, rettar seg inn mot langtidsfråværet. Men det er det som er problemet, det er ikkje korttidsfråværet som er problemet. Eg synest ikkje det eit stort problem i Noreg. Det er langtidsfråværet ein treng å sette inn tiltak mot, og at det då skal vere eit problem, synest eg er underleg.

Så seier representanten Sundnes at dersom vi overførte den logikken Venstre har, til uføre, ville det vore «spinnvilt». Men det er jo nettopp det vi gjer: Uføre får 66 pst. i lønnskompensasjon, dei får ikkje 100 pst., og det har Arbeidarpartiet absolutt ingenting imot. Så kvar er logikken? Den er heilt fråverande. Det einaste vi ser, er eit system som har gode hensikter, men det driv diverre folk ut i utanforskap, og det må denne salen klare å diskutere på ein ordentleg måte.

Statsråd Tonje Brenna [13:33:03]: Det er egentlig veldig trist hvis representanten Rotevatn blir så opprørt av at jeg sa at det er klokt å være ydmyk i møte med denne diskusjonen fordi folk er forskjellige. Det var ikke et personlig stikk fra undertegnede. Det var en oppfordring til oss alle.

Jeg mener at det som ikke er nyttig for debatten, er å redusere beveggrunnen til hvert enkelt menneske i dette landet, enten de er sykmeldte, uføre eller på arbeidsavklaringspenger, til et spørsmål om hvordan ordningen virker. Det er jo ikke utenkelig at folk faktisk har periodevis helseproblemer, eller i perioder opplever at det er vanskeligheter i livet eller på jobben som gjør at det er krevende å gå på jobb. Det betyr ikke at jeg mener at vi skal godta det og slutte å lete etter andre løsninger, men det hadde vært en fordel for debatten om også Venstre var interessert i andre deler av denne diskusjonen enn bare ordningen som sådan. Det er jo det som leder oss inn på et spor hvor det framstår som om noen bare vil rive teppet vekk under beina på folk, mens andre er mer interessert i å diskutere ulike tiltak som kan bidra til faktisk å få fraværet ned.

Jeg savner Venstres engasjement for bransjeprogrammene, hvor man partssammensatt og på den enkelte arbeidsplass finner nye virkemidler for å bedre nærværarbeidet. Jeg savner Venstres engasjement for Nav og Navs arbeidslivssentre, som er viktig for arbeidsgiverne. Jeg savner Venstres engasjement for arbeidsmarkedspolitikken, som har mange ulike tiltak som skal treffe ulike mennesker i ulike faser og situasjoner. Jeg savner egentlig Venstres engasjement i bredt for faktisk å bidra til at folk møter på jobb, også de gangene hvor

man, som representanten Sundnes beskrev, er i tvil, kanskje egentlig ikke vil, men allikevel kan oppleve det som en god ting å være på jobb.

Vi er enige om at fraværet er høyt, men vi må også være enige om en annen ting, nemlig at det er forskjell mellom sektorer, bransjer, arbeidsplasser, generasjoner og kjønn når vi ser på statistikken. Det kan også hende at ulike sektorer, bransjer, arbeidsplasser, generasjoner og kjønn trenger litt ulike ting for at vi skal lykkes bedre med dette framover. Derfor er det ikke tjenlig for noen av oss å redusere dette til bare en diskusjon om sykelønnsordningen, selv om jeg kan forstå at det er veldig fristende å polemisere over. Tvert imot mener jeg dette er et så stort alvor at det fortjener at vi diskuterer det i bredt og forsøker å finne løsninger sammen med arbeidslivets parter.

Det var én ting som var positivt med de tallene som kom i dag, og det er at vi ikke ser den markante økningen i fraværet som vi har sett den siste tiden. Det tyder på at vi kanskje kan komme inn i et terreng hvor det flater ut og begynner å falle. Det mener jeg også er verdt å merke seg i en debatt hvor vi ofte svartmaler det og får det til å høres ut som ingen i dette landet noen gang går på jobb. Det er ikke sant. Vi har høy yrkesdeltakelse, men vi trenger at flere blir værende i arbeidslivet. Da er det å diskutere hvordan vi lykkes best med det, det mest relevante å gjøre framover.

Presidenten [13:36:04]: Då er debatten i sak nr. 4 avslutta.

Sak nr. 5 [13:36:07]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentanten Christian Tybring-Gjedde om å utvide den økonomiske støtten til Ukraina, ut over regjeringens varslede økning, med 100 mrd. kr fordelt på 2025 og 2026 (Innst. 45 S (2024–2025), jf. Dokument 8:1 S (2024-2025))

Presidenten [13:36:24]: Etter ynske frå utanriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve høve til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Marit Arnstad (Sp) [13:36:59]: Mitt innlegg blir også et innlegg på saksordførers vegne i denne saken, som gjelder et forslag fra representanten Christian Ty-

bring-Gjedde om å øke støtten til Ukraina med 100 mrd. kr utover regjeringens forslag.

Jeg vil takke komiteen for et godt samarbeid i saken. Vi er alle sammen opptatt av den framtidige støtten til Ukraina, og partiene på Stortinget har hatt et godt samarbeid om spørsmål knyttet til krigen i Ukraina de to siste årene.

Et flertall av komiteens medlemmer avviser representantforslaget fra Tybring-Gjedde. Det kan være ulike meninger om støttenivå til Ukraina for neste år, men komiteen viser til den tette kontakten mellom alle partiene på Stortinget når det gjelder utforming av Nansen-programmet som helhet og rammene for programmet, også for neste år. Nansen-programmet var et viktig nybrottsarbeid, og det fortsetter å gi sårt tiltrengt humanitær og militær støtte til Ukraina. Sjeldent har vi bidratt så mye og så langsiktig til en part i en aktiv krig, og det er også til en part som kjemper mot et land vi grenser til.

Ukraina står i en svært alvorlig situasjon. Evnen til å forsyne krigsfronten med tilstrekkelig materiell er avgjørende, og å utnytte den ukrainske kapasiteten til å produsere militært materiell sjøl, vil også være viktig i tida framover. Det er bakgrunnen for at Norge nå nylig kunngjorde at vi støtter internasjonale initiativ for materiell og utstyr, men også foreslår å gi direkte støtte til Ukraina for egenproduksjon av materiell. Det skjer i nært samarbeid med Danmark og andre allierte.

Det er ingen tvil om at vi må fortsette å støtte Ukrainas kamp. Regjeringen har derfor foreslått å forlenge Nansen-programmet til 2030 og samtidig øke støtten til Ukraina for neste år med 30 mrd. kr. Dermed blir den samlede rammen i Nansen-programmet 150 mrd. kr. Det vil gi Ukraina trygghet for at vi står ved deres side i denne konflikten hele veien, også i en tid der det er usikkerhet om flere lands langsiktige forpliktelser overfor Ukraina.

Bred enighet om viktige beslutninger om Nansen-programmet er en styrke ved det norske demokratiet. Det gir stabilitet, forutsigbarhet og legitimitet til beslutninger som påvirker våre nasjonale kjerneinteresser. Det gjør det mulig for Norge, gjennom vekslende flertall på Stortinget, å kunne føre en langsiktig politikk for å trygge viktige interesser knyttet til Ukraina og deres militære og humanitære behov.

Regjeringen og de parlamentariske lederne hadde tirsdag denne uken et første møte om den videre utviklingen av Nansen-programmet. Jeg mener disse møtene er et godt egnet sted for videre drøftinger, i tråd med de verdifulle politiske tradisjonene vi har for behandling av denne type spørsmål. Senterpartiet ser fram til fortsatt gode diskusjoner med de andre partene om innretningen av Nansen-støtten for neste år.

Fredrik Holm (H) [13:40:13]: I dag diskuterer vi et tema som gjelder mer enn budsjettposter og tabeller. Det handler om Norges ansvar, våre verdier og vårt bidrag til kampen for frihet og demokrati i Europa. Representanten Tybring-Gjedde har foreslått en betydelig økning av støtten til Ukraina, fordelt over de kommende årene.

Høyre deler representantens engasjement for Ukrainas forsvar mot Putins overfall. Det er derfor Høyre har foreslått i sitt alternative budsjett at støtten økes til 45 mrd. kr neste år. Mesteparten av det er direkte støtte til den ukrainske forsvarsindustrien, men det er også en støtte til Ukrainas energisektor for å sikre at folk har varme og strøm gjennom vinteren, og for å kunne fortsette industriens produksjon av våpen og ammunisjon. Vi mener at måten denne støtten kanaliseres på, er avgjørende for å oppnå best mulig effekt både for Ukraina og for oss som giverland. Derfor har vi vært i kontakt med ukrainske myndigheter og andre nordiske land for å forsikre oss om at en slik støtte raskt kan utløse økt produksjon av våpen og ammunisjon i Ukraina.

Denne krigen utkjemperes nå. Den tapes eller vinnes nå. Derfor må Norge bidra betydelig og målrettet til Ukrainas militære evne og sivilbefolkningens overlevelse. Høyres forslag er utformet med dette som utgangspunkt, og hensikten er klar – å gi Ukraina de ressursene landet trenger for å vinne krigen nå og ikke i en usikker framtid.

Vi mener at støtten må håndteres i de ordinære budsjettprosessene. Nansen-programmet for Ukraina gir en fleksibel ramme for ekstrabevilgninger og gir oss mulighet til å justere støtten basert på utviklingen i konflikten. Men Ukraina må samtidig kunne stole på at vi gjør våre beste vurderinger for å møte Ukrainas behov. De må vite hva vi kan bidra med, og hva de er i stand til å nyttiggjøre seg i løpet av den planleggingshorisonten Stortinget bruker i sin budsjettprosess. Denne horisonten er som kjent ett år.

Høyre er opptatt av å sikre at hver krone Norge bidrar med, faktisk styrker Ukrainas motstandskraft både på kort og på lang sikt. Og ved å støtte landets forsvarsindustri investerer vi i Europas sikkerhet og vår egen trygghet.

Alle partiene på Stortinget er nå i samtaler med regjeringen om økning i støtten til Ukraina, og det er viktig at disse samtaler gir resultater. Å stå sammen om støtten til Ukraina også for 2025 vil være en styrke, men det krever at regjeringen er villig til å øke støtten betydelig. Høyre er tydelig: Ukraina trenger Norges støtte – omfattende, målrettet og raskt. Jeg håper at Stortinget vil vedta et budsjett for 2025 som setter Ukraina bedre i stand til å vinne sin kamp for frihet.

Morten Wold (FrP) [13:43:30]: Russlands ulovlige angrep mot Ukraina 24. februar 2022 viste verden at demokratier står i fare for å bli angrepet av autoritære regimer med andre verdier og verdenssyn. Freden rådet ikke lenger i Europa.

Putin forventet en rask overtakelse av Ukraina. Det skjedde ikke. Nå ser president Putin at ca. 1 500 av hans soldater ofrer livet sitt på slagmarken i Ukraina hver eneste dag.

Ukrainas vilje til å forsvare seg mot angriperen var og er heroisk. En kamp mot en mye større og sterkere angriper krever mot og innsats.

Ukraina er helt avhengig av støttespillere. Norge, sammen med EU, USA og andre land, var raskt ute med å erklære støtte til landets frihetskamp.

Et samlet storting sto bak Nansen-programmet for å støtte Ukraina. Programmet har etter opprettelsen blitt utvidet – og vil bli det ytterligere. Fremskrittspartiet er positiv til at Norge skal bidra mer for å hjelpe i Ukrainas frihetskamp. Vi mener prosessen som har vært, har funget på en god måte og er glad for at regjeringen har tatt initiativ til nye samtaler om støtte til Ukraina.

Ukraina har et akutt behov for militær støtte. Samtidig har landet behov for å bygge opp egen kapasitet til å produsere forsvarsmateriell og ammunisjon. Det ligger det faktisk godt til rette for, siden man har kapasitet til det.

Det er positivt at regjeringen har godkjent teknologioverføring til Ukraina for å sikre landets egen produksjon av ammunisjon. Ukrainas egen evne til produksjon vil bidra til mer stabil tilgang for dem som kjemper på slagmarken mot en stadig mer aggressiv angriper.

Militær støtte er nødvendig, men det er også nødvendig å sikre at samfunnsfunksjonene er intakte. Sivil støtte vil på sikt være avgjørende for å sikre samfunnsstrukturer og en fremtid for det ukrainske folk.

Det er bred enighet om at støtten til Ukraina skal fortsette, og det viser at vi bør, skal og må støtte landets kamp for frihet i årene som kommer. Nettopp derfor er Nansen-programmet viktig, der det nå også er utvidet til å gjelde frem til 2030.

Med hensyn til det forslaget vi nå behandler, synes Fremskrittspartiet det blir vanskelig å ta stilling til dette i og med den brede politiske enigheten som synes å være i Stortinget om en fortsettelse og utvidelse av Nansen-programmet for 2025. Fremskrittspartiet er opptatt av at støtte til Ukraina ikke skal utvikle seg til en politisk overbudskamp om hvem som vil gi mest, men der vi alle innser og erkjenner at vi ikke har råd til at Ukraina taper krigen. Derfor bør den norske støtten være konsensuspreget og samle tilslutning fra et bredest mulig flertall i denne sal. Så får det bli opp til de politiske partiene å finne sammen om nivået på overføringene. Uansett er må-

let at Ukraina skal vinne krigen enten på slagmarken eller der kriger gjerne ender, rundt et forhandlingsbord.

Guri Melby (V) [13:46:41]: Venstre deler i veldig stor grad både forslagsstillers engasjement for å øke støtten til Ukraina og for så vidt også hans syn på hva slags omfang Norge både burde og har mulighet til å støtte Ukraina med. Situasjonen i Ukraina er akkurat nå veldig dramatisk. Det tror jeg ukrainere flest kjenner på kroppen. Det er stadig nye angrep som er rettet mot sivile og sivil infrastruktur, og vi har et kjempestort ansvar for å gjøre det vi kan for å støtte Ukraina.

Det er imidlertid slik at etter at representanten Christian Tybring-Gjedde fremmet dette forslaget, har partiene lagt fram sine alternative budsjett, og det har også blitt startet en prosess i Stortinget der partiene er i diskusjoner for å se om vi kan bli enige om et felles løft for støtten til Ukraina. Dette er noe Venstre har ønsket, og det er noe vi har bedt om. Derfor mener vi også at det er riktig å prøve å bruke den prosessen til å påvirke hva slags støttebeløp vi skal gi til Ukraina, i stedet for å stemme for et tall i et Dokument 8-forslag her i Stortinget.

Jeg har respekt for denne måten å fremme forslag på – jeg mener det er helt greit – men for vår del, som parti, har vi både en inndekning og en redegjørelse for dette i vårt alternative budsjett. Så håper vi, som sagt, at det går an å få til en enighet med flere partier om en faktisk økning som kommer både soldatene ved fronten og menneskene som bor i Ukraina, til gode.

Derfor har vi valgt å ikke stemme for dette forslaget, men heller uttrykke en sterk sympati med det og si at vi deler både forslagsstillerens engasjement og hans ønske om at Norge skal bidra betydelig mer, slik at Ukraina har en sjanse til å vinne denne krigen.

Utenriksminister Espen Barth Eide [13:48:53]: Jeg har lyst til å begynne med å si at det er usedvanlig viktig og usedvanlig bra, og noe vi alle bør glede oss over, at det er full enighet i denne sal og bokstavelig talt fra samtlige medlemmer av Stortinget om at vi skal ha et stort og omfattende bidrag til Ukraina. Da vi ble enige om Nansen-programmet, var det full enighet om 75 mrd. kr spredd over år, og at det skulle være fleksibelt i betydningen mellom både sivil og militær innsats, i utgangspunktet femti–femti. Så har vi senere også vært enige om at det var behov for å gjøre mer av den tidlige innsatsen militær, samtidig har vi hatt et betydelig sivilt bidrag.

Regjeringen kom i forbindelse med budsjettprosessen til Stortinget for å foreslå at rammen på 75 mrd. kr skulle økes til 135 mrd. kr. I de forhandlingene som nå pågår, og som fortsetter allerede senere i dag, har regjeringen foreslått å øke bevilgningen for neste år med 15 mrd. kr til, og det er fortsatt diskusjoner om det. Det

betyr at den rammen, slik vi da ser den, skal opp i 150 mrd. kr og også er utvidet til å gjelde fram til 2030.

I all min kommunikasjon med ukrainske myndigheter har vi fått svært god tilbakemelding på langsiktigheten i Norges innsats. Det at man kan planlegge for at den vil vare, at man vet, i regjering, folk flest og soldatene i skyttergraven at man får støtte nå, og også i det lange løp, er utrolig viktig for kampmoral og samfunnsmoral i krig.

Det er samtidig riktig, som flere har vært inne på, at det er et spesielt krevende år i år. Vi vet ikke om det er spesielt krevende i forhold til år som kommer, for ingen vet midt i en krig når en krig tar slutt, men vi vet at det blir spesielt krevende sammenlignet med det vi har opplevd fram til nå, fordi situasjonen er svært dramatisk på bakken og svært dramatisk på grunn av omfattende angrep på energiinfrastruktur. Derfor er det riktig både å øke støtten neste år og å sørge for at den forblir langsiktig.

Så er jeg veldig enig i det representanten Morten Wold sa, at ingen tjener på at dette blir en ren overbudskonkurranse. Jeg tror vi står oss på å komme tilbake til den gode tradisjonen for bred forståelse om dette, og jeg er veldig optimistisk med hensyn til at de samtalene som nå pågår, skal ta oss fram til noe vi kan være enige om. Vi skal i hvert fall fra regjeringens side gjøre det vi kan for at vi skal lykkes med det.

Presidenten [13:51:49]: Det vert no ringt til votering, og debatten held fram etter votering.

Votering

Presidenten [14:00:09]: Stortinget går til votering i sakene nr. 1 og 2 og sak nr. 8 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 28. november 2024

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anna Molberg, Henrik Asheim, Aleksander Stokkebø, Mudassar Kapur, Kari-Anne Jønnes og Erlend Svardal Bøe om å la unge jobbe mer og skatte mindre (Innst. 52 S (2024–2025), jf. Dokument 8:178 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det sett fram åtte forslag. Det er

- forslaga nr. 1–3, frå Anna Molberg på vegner av Høgre og Framstegspartiet
- forslaga nr. 4 og 5, frå Anna Molberg på vegner av Høgre
- forslaga nr. 6 og 7, frå Dagfinn Henrik Olsen på vegner av Framstegspartiet
- forslag nr. 8, frå Mímir Kristjánsson på vegner av Raudt

Det vert votert over forslag nr. 8, frå Raudt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til skattekutt for folk med lav inntekt.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Raudt vart med 89 mot 6 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.03)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 6 og 7, frå Framstegspartiet.

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å myke opp arbeidstidsbestemmelsene for ungdom i arbeidsmiljøloven.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å utvikle særskilte åpningstidsbestemmelser for næringsdrivende.»

Venstre har varsla støtte til forslaga.

Votering:

Forslaga frå Framstegspartiet vart med 82 mot 16 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.22)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 4 og 5, frå Høgre.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring i arbeidsmiljøloven som tillater flere ungdommer mellom 15 og 18 år, i flere sektorer, å arbeide frem til midnatt.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en avvikling av Statsforvalterens godkjenningssystem for turistkommuner og overlate til kommunene selv å bestemme hvorvidt det skal være tillatt med søndagsåpne butikker i hele eller deler av kommunen.»

Venstre har varsla støtte til forslaga.

Votering:

Forslaga frå Høgre vart med 73 mot 25 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.38)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 2, frå Høgre og Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring i alkoholloven som tillater personer som har nådd myndighetsalder, å selge, utlevere eller skjenke alkoholgruppe 3 når en person over 20 år har daglig tilsyn med salget.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre og Framstegspartiet vart med 59 mot 39 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.55)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Høgre og Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede handlingsrommet for å, innenfor våre folkerettslige forpliktelser, gi noen flere unntak og følgelig la flere ungdommer under 15 år arbeide noe mer enn to timer på skoledager.»

Venstre og Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre og Framstegspartiet vart med 60 mot 38 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.12)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 3, frå Høgre og Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag, seinst i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2025, om innføring av et forsøk med jobbskattefradrag for unge etter modell av regjeringen Solbergs forslag om dette.»

Venstre, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre og Framstegspartiet vart med 58 mot 40 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.30)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak som kan øke organisasjonsgraden blant unge, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Presidenten: Framstegspartiet har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 83 mot 12 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.51)

V o t e r i n g i s a k n r. 2, debattert 28. november 2024

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn (Innst. 55 S (2024–2025), jf. Meld. St. 34 (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det sett fram 66 forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Elise Waagen på vegner av Arbeidarpartiet og Senterpartiet
- forslag nr. 2, frå Margret Hagerup på vegner av Høgre, Framstegspartiet, Raudt og Venstre
- forslaga nr. 3–8 og 10–20, frå Margret Hagerup på vegner av Høgre, Framstegspartiet og Venstre
- forslaga nr. 21–23, frå Margret Hagerup på vegner av Høgre og Framstegspartiet
- forslaga nr. 24–38, frå Margret Hagerup på vegner av Høgre og Venstre
- forslaga nr. 39 og 40, frå Himanshu Gulati på vegner av Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Raudt
- forslag nr. 41, frå Margret Hagerup på vegner av Høgre
- forslaga nr. 42–53, frå Grete Wold på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Raudt
- forslaga nr. 54–62, frå Himanshu Gulati på vegner av Framstegspartiet
- forslaga nr. 63–65, frå Grete Wold på vegner av Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 66, frå Hege Bae Nyholt på vegner av Raudt

Forslag nr. 9 vart trekt under debatten.

Det vert votert over forslag nr. 66, frå Raudt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa erstatta dagens eksamensordning med ei mappevurdering som skal spegla breidda i elevane sin kompetanse.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Raudt vart med 91 mot 5 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.12)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 63–65, frå Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 63 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å gjeninnføre krav om at alle grunnskolelærerstuder har ett praktisk og estetisk fag/læringsform i fagkretsen, og å gjeninnføre obligatorisk opplæring i dramaundervisning på minst 50 timer.»

Forslag nr. 64 lyder:

«Stortinget ber regjeringen erstatte hjemmeleker med skoleleker i grunnskolen.»

Forslag nr. 65 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke ungdommers forutsetning for videregående opplæring og framtidig yrkesdeltakelse, gjennom forsøk med mer grunnopplæring i overgangen mellom 10. klasse og VG1 for de som ønsker det og har behov for det. Forsøket bør ha tverrsektoriell innsats og være i regi av Oppfølgingstjenesten.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti vart med 87 mot 10 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.27)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 55, 56, 58, 61 og 62, frå Framstegspartiet.

Forslag nr. 55 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag om å innføre valgfritt side-mål i skolen.»

Forslag nr. 56 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag om å gjøre et andre fremmedspråk valgfritt i skolen.»

Forslag nr. 58 lyder:

«Stortinget ber regjeringen tydeliggjøre og utvide lærernes mulighet til å tilpasse undervisningen gjennom gruppeinndelinger etter nivå.»

Forslag nr. 61 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en nasjonal fraværsgrense for elever på ungdomstrinnet. Ulovlig fravær skal registreres, og skal ha en direkte påvirkning på elevenes karakter.»

Forslag nr. 62 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at skolene pålegges å innføre et system der de foresatte automatisk varsles på tekstmelding om eleven ikke møter på skolen.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Framstegspartiet vart med 86 mot 12 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.51)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 59, frå Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre regelverket slik at elever med svært problematisk adferd kan flyttes til egne skoletilbud, av hensyn til dem selv og medelevers læringsmiljø, slik som blant annet prosjektet «Skolakuten» i Sverige, og ber regjeringen starte arbeidet med å etablere flere slike tilrettelagte skoletilbud.»

Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Framstegspartiet vart med 85 mot 13 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.08)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 54 og 57, frå Framstegspartiet.

Forslag nr. 54 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av læreplanverket, og vurdere hvordan læreplanene kan forbedres og utvikles på best mulig måte for lærere og elever.»

Forslag nr. 57 lyder:

«Stortinget ber regjeringen iverksette arbeidet med nødvendige endringer i læreplanene, slik at alle elever får et fag med opplæring i personlig økonomi.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Framstegspartiet vart med 84 mot 14 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.24)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 60, frå Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre forebyggingstiltak etter modell av sosialagentprosjektet i Oslo på skoler med særskilte volds- og trusselutfordringer for å hjelpe dem i arbeidet med å bekjempe den dramatiske situasjonen som noen skoler opplever.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Framstegspartiet vart med 83 mot 15 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.41)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 49 og 51, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt.

Forslag nr. 49 lyder:

«Stortinget ber regjeringa avvikle karakterer i ungdomsskolen.»

Forslag nr. 51 lyder:

«Stortinget ber regjeringa ikkje gjeninnføre skoleeksamen med penn og papir, men heller erstatte dagens eksamen med alternative vurderingsformer.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 86 mot 12 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.56)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 42–44, 47, 48, 50, 52 og 53, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt.

Forslag nr. 42 lyder:

«Stortinget ber regjeringa vurdere å innføre drama- og teaterfaget på noen trinn ved å justere fag- og timefordelingen uten å øke timetallet.»

Forslag nr. 43 lyder:

«Stortinget ber regjeringa evaluere utviklingen for dramafagets uttrykk, læringsformer og plassering i læreplanverket.»

Forslag nr. 44 lyder:

«Stortinget ber regjeringa leggja fram eit forslag som skal sikra elevar i grunnopplæringa auka fysisk aktivitet i skulekvardagen, med mål om éin time fysisk aktivitet kvar dag.»

Forslag nr. 47 lyder:

«Stortinget ber regjeringa sikre at skolens digitale verktøy er reklamefrie og ivaretar barns personopplysningar, ved å utvikle egne ikkje-kommersielle læringsressurser og læringsplattformer for skoleverket.»

Forslag nr. 48 lyder:

«Stortinget ber regjeringa utrede og komme tilbake til Stortinget med forslag til strengere regulering og hånndheving av bruken av kommersielle tjenester og verktøy som er rettet mot barn og utdanning.»

Forslag nr. 50 lyder:

«Stortinget ber regjeringa gjennomføre et forsøk med karakterfri 8. klasse, hvor det måles hvilke

resultater vektlegging av læring framfor testing i overgangen mellom barneskole og ungdomsskole gir for elevenes læring og motivasjon.»

Forslag nr. 52 lyder:

«Stortinget ber regjeringa sikre at utvalget som skal utrede fremtidens skole, gjennomfører en helhetlig vurdering av barnets beste og sørger for reell medvirkning fra barn og unge i tråd med Grunnloven § 104.»

Forslag nr. 53 lyder:

«Stortinget ber regjeringa om å sikre at mandatet til utvalget som skal utrede fellesskolens rolle i framtidens samfunn og prosesser som følger av det, åpner for å gjøre endringer i fag- og timefordelingen.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 83 mot 14 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.16)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 45 og 46, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt.

Forslag nr. 45 lyder:

«Stortinget ber regjeringa gjera endringar i opplæringsforskrifta slik at ny § 11-2 første ledd om skolebibliotek lyder: Skolebiblioteket skal bidra til å utvikle informasjons-, språk- og leseferdighetene og evna til å tenke kritisk hos elevane, og til å jamne ut sosiale, kulturelle og digitale forskjellar.»

Forslag nr. 46 lyder:

«Stortinget ber regjeringa kartleggja tilstanden i norske skulebibliotek knytt til tilsetressursar, tilgang på bøker og innkjøp av nyare barne- og ungdomslitteratur inkludert teikneseriar, og koma tilbake til Stortinget med dette på eigna måte.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 83 mot 15 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.33)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 39 og 40, frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Raudt.

Forslag nr. 39 lyder:

«Stortinget ber regjeringa greie ut korleis eit utdanningsløp, etter modell frå den danske «junior-mesterlære», som skal gi moglegheit for elevar på anten 8. eller 9. trinn å vera inntil to dagar i veka til opplæring i det faktiske arbeidslivet. Stortinget ber

regjeringa kome tilbake til Stortinget med forslag til prøveordningar for ein slik modell.»

Forslag nr. 40 lyder:

«Stortinget ber regjeringen iverksette prøveforsøk i yrkesfag etter Steigenmodellen.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 72 mot 26 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.51)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 41, frå Høgre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen øke antallet naturfagstimer med en time i uken på 8.–10. trinn.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre vart med 75 mot 23 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.07)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 31 og 32, frå Høgre og Venstre.

Forslag nr. 31 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at lærere som underviser i norsk, engelsk og matematikk, har faglig fordypning i faget i tråd med det som var regjeringen Solbergs krav til fordypning i undervisningsfag.»

Forslag nr. 32 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å utvide kompetansekrav for lærere til andre fag enn norsk, engelsk og matematikk.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre og Venstre vart med 73 mot 25 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.21)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 28 og 33, frå Høgre og Venstre.

Forslag nr. 28 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å gi fylkeskommunen ansvar for rådgivnings- og karriereveiledningstjenesten i hele skoleløpet, og styrke samarbeidet mellom karriereveiledningen, Nav og arbeids- og næringslivet.»

Forslag nr. 33 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjeninnføre lærerspesialistordningen og lage flere karriereveier i skolen.»

Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre og Venstre vart med 72 mot 26 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.39)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 30 og 34–38, frå Høgre og Venstre.

Forslag nr. 30 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere følgeforskning på mobilbruk i skolen.»

Forslag nr. 34 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for å styrke kompetansen innen klasseledelse gjennom et nytt videreutdanningsprogram innen ledelse for lærere.»

Forslag nr. 35 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre krav om rektorutdanning for skoleledere og øke tilbudet av modulbasert videreutdanning for erfarne skoleledere.»

Forslag nr. 36 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fortsette satsingen på rektorutdanningen, blant annet ved å gjøre rektorutdanningen til et permanent utdanningsprogram.»

Forslag nr. 37 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en plikt for skoleeiere til å tilby utdanning i pedagogisk ledelse for nytilsatte skoleledere.»

Forslag nr. 38 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for gode skoleledere gjennom å begrense administrative oppgaver og forvente at skoleeier bygger gode lag rundt skoleleder.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre og Venstre vart med 71 mot 27 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.58)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 24–27 og 29, frå Høgre og Venstre.

Forslag nr. 24 lyder:

«Stortinget ber regjeringen åpne for at fremmedspråk kan tilbys som valgfag fra 5. trinn.»

Forslag nr. 25 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at elevene på 9. og 10. trinn får mulighet til å velge mellom en mer teoretisk eller en mer praktisk tilnærming til matematikk i deler av undervisningstiden.»

Forslag nr. 26 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere flere talent-
sentre i realfag på vitensentrene.»

Forslag nr. 27 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om karriere-
veileder skal være en egen stillingskategori i skolen,
og innføre krav til kompetanse for å være rådgiver i
skolen.»

Forslag nr. 29 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke og videreut-
vikle videreutdanningstilbudet for de som jobber
med karriereveiledning i skolen.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har
varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre og Venstre vart med 70 mot 27
røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.17)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 21–23,
frå Høgre og Framstegspartiet.

Forslag nr. 21 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre et obligato-
risk yrkesfaglig valgfag i ungdomsskolen basert på
de yrkesfaglige linjene på videregående.»

Forslag nr. 22 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at hand-
lingsrommet for tidsbegrenset nivådeling i fellesfag-
ene på ungdomsskolen i større grad brukes, slik at
elevene møter faglige utfordringer som gjenspeiler
deres faglige nivå.»

Forslag nr. 23 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke forskningen
og kunnskapsgrunnlaget på effekten av inndeling
av elevene i grupper etter faglig nivå, og hvilke for-
utsetninger som må ligge til grunn for at nivådeling
gir elevene godt utbytte av opplæringen.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre og Framstegspartiet vart med 65
mot 33 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.33)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 10 og
14, frå Høgre, Framstegspartiet og Venstre.

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at alle fylker
skal ha tilbud til elever som står i fare for å droppe ut
av skolen, eller som har droppet ut av skolen og som
står utenfor arbeidslivet. Dette kan organiseres som
et frivillig 11. skoleår.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det utvik-
les kurs i bruk av nasjonale prøver for skoleeiere og
skoleledere.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre, Framstegspartiet og Venstre vart
med 61 mot 37 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.49)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 16, frå
Høgre, Framstegspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke og videreut-
vikle oppfølgingsordningen for kommuner og sko-
ler med vedvarende svake resultater. Dersom
resultatene ikke viser tegn til bedring, bør det kun-
ne pålegges samarbeid med kommuner som opp-
når bedre skolerresultater.»

Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre, Framstegspartiet og Venstre
vart med 60 mot 38 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.07)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 6 og
13, frå Høgre, Framstegspartiet og Venstre.

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for fle-
re profilskoler i kommunal regi, slik at ungdoms-
skoletilbudet blir mer mangfoldig og elever på
ungdomstrinnet kan fordype seg i ulike områder.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for
bruk av flere og bedre adaptive prøvesett i skolen
for å kunne vurdere både de elevene som presterer
på lavt nivå og de som presterer på høyt nivå, på en
mer effektiv og treffsikker måte.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre, Framstegspartiet og Venstre vart
med 59 mot 39 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.25)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 3–5, 7,
8, 11, 12, 15 og 17–20, frå Høgre, Framstegspartiet og
Venstre.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at alle elever,
uavhengig av hvor de bor eller hvilken skole de går

på, får muligheten til å forsere enkeltfag eller skoleår.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en plikt for skolene til å gi intensiv opplæring til elever med svake grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving og regning ved start på 8. trinn, og videre at det lages en plan for elevene med mål om at eleven kan følge forventet progresjon.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utvide og forsterke ordningen med tilskudd til entreprenørskapsfremmende aktiviteter for ungdom for å sikre at hele skoleløpet får tilgang på praktisk læring om entreprenørskap.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen åpne for at friskoler igjen skal få tilby profilskoler på ungdomstrinnet, som for eksempel yrkesfaglige ungdomsskoler og realfagsungdomsskoler.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen koble inn Oppfølgingstjenesten (OT) tidligere, for eksempel på 10. trinn, for bedre å fange opp elever som står i fare for å droppe ut i overgangen mellom ungdomstrinnene og videregående opplæring.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om bevilgninger over statsbudsjettet til læremidler skal innrettes i en ordning med en egenandel, slik at kommunene ikke kutter i egne bevilgninger til innkjøp av fysiske læremidler.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere arenaer hvor lærerprofesjonen kan møtes for å diskutere vurderingsarbeid i en modell som ligner Utdanningsdirektoratets opplegg for eksamen.»

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke program for kompetanseutvikling hos skoleeiere.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at kommunene gjennomfører et kompetanseløft i spesialpedagogikk i kommunene og fylkeskommunene, og sikre et godt tverrfaglig samarbeid mellom skole, skolehelsetjeneste og PP-tjeneste.»

Forslag nr. 18 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre god tilgang på helsesykepleiere, gjerne gjennom supplerende digitale tilbud.»

Forslag nr. 19 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke det systematiske arbeidet med profesjonsfelleskap på tvers av klasser, skoler og kommuner.»

Forslag nr. 20 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre tverrprofesjonalitet i laget rundt eleven og læreren, slik at læreren får tid til å være lærer, og elevene får helhetlig oppfølging.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varslet støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre, Framstegspartiet og Venstre vart med 58 mot 40 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.49)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 2, frå Høgre, Framstegspartiet, Raudt og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en plan for å redusere bruken av ufaglærte i individuelt tilrettelagt opplæring.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre, Framstegspartiet, Raudt og Venstre vart med 54 mot 43 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.09)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede innføring av et eget teknologifag for å styrke elevenes digitale kompetanse, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet vart med 50 mot 48 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.27)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen sikre tilstrekkelig informasjonsdeling og samarbeid i overgangene mellom ulike nivåer i skolen, særlig for elever med særskilte behov.

II

Stortinget ber regjeringen sikre at alle elever får tilgang på undervisningsopplegg som ivaretar intensjonene i det tverrfaglige emnet livsmestring og folkehelse.

III

Stortinget ber regjeringen videreføre og utvikle mobbeombudsordningen.

IV

Stortinget ber regjeringen legge frem en opptrappingsplan for innføring av et daglig sunt og enkelt skolemåltid for alle elever i grunnskolen, og komme tilbake i statsbudsjettet for 2026 med en plan for hvordan dette skal innføres.

V

Stortinget ber regjeringen i dialog med partene utrede og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med helhetlige og konkrete tiltak for hvordan laget rundt elevene og lærerne best kan og bør styrkes, slik at alle elever og lærere får de nødvendige støtteressursene inn i skolehverdagen.

VI

Stortinget ber regjeringen styrke tilbudet til barn som trenger tilrettelegging, ved å legge frem en konkret strategi for å sikre spesialpedagogisk kompetanse i skolen og tilstrekkelig kapasitet i PP-tjenesten.

VII

Meld. St. 34 (2023–2024) – En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn – vedlegges protokollen.

Presidenten: Det vert først votert over IV.

Høgre, Framstegspartiet og Venstre har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 61 mot 37 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.53)

Presidenten: Det vert votert over I, II, III, V og VI.

Høgre, Framstegspartiet og Venstre har no varsla subsidiær støtte til V.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Det vert votert over VII.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Sak nr. 8 [14:11:30]

Referat

1. (84) Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statens interesser i selskaper – 2023 (Dokument 3:2 (2024–2025))

Samr.: Vert sendt kontroll- og konstitusjonskomiteen.

2. (85) Representantforslag fra stortingsrepresentant Christian Tybring-Gjedde om å nedsette et utvalg med representanter fra ulike beredskapsinstanser og Forsvaret for å utrede hvordan man kan utnytte sosiale medier for å viderefremme grunnleggende kunnskap om totalforsvaret (Dokument 8:28 S (2024–2025))

Samr.: Vert sendt utanriks- og forsvarskomiteen.

Sak nr. 5 heldt fram [14:11:48]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentanten Christian Tybring-Gjedde om å utvide den økonomiske støtten til Ukraina, ut over regjeringens varslede økning, med 100 mrd. kr fordelt på 2025 og 2026 (Innst. 45 S (2024–2025), jf. Dokument 8:1 S (2024–2025))

Presidenten [14:11:48]: Stortinget går då tilbake til debatten i sak nr. 5, og me fortset med replikkordskiftet. Fyrste replikant er Christian Tybring-Gjedde.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [14:12:39]: Norge har hatt ekstraordinære inntekter på grunn av krigen i Ukraina, i motsetning til alle andre land. Mitt spørsmål til statsråden er om statsråden er enig i det, og om statsråden mener at det forplikter – langt utover det vi har sagt nå – ved at vi må komme oss opp og egentlig bli den ledende nasjonen med støtte til Ukraina. Eller mener statsråden det er greit at vi ligger sånn midt på treet? Nå ligger vi jo under midt på treet. Hva er statsrådens syn på det?

Utenriksminister Espen Barth Eide [14:13:18]: Jeg vil først si, som jeg sa i innlegget mitt før voteringen, at jeg er glad for at vi nå diskuterer en kraftig økning av programmet. Det mener jeg er begrunnet i at Ukraina har store behov, og at vi har en betydelig evne til å bidra. Det mener jeg lever et selvstendig liv, og det kommer jeg til å ta med videre inn i de samtalene som vi nå vil ha med alle partiene på Stortinget senere i dag.

Når det gjelder hva vi har tjent, er det ingen tvil om at oljeinntektene økte som følge av krig i Europa. Samtidig er pensjonsfondets utvikling avhengig av mange faktorer. I en del av denne perioden gikk aksjeinntektene ned, så det ble altså mindre inn derfra. Og hvordan det står til i verdensøkonomien, kan jo leses direkte av vår oljeformue. Så det å si at det finnes en avklart netto sum på hvor mye man tjente, er rett og slett feil. Det tallet foreligger ikke. Det er i hvert fall ikke det samme som brutto økte oljeinntekter, for dette er jo et fond som lever over tid.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [14:14:28]: Jeg var ikke ute etter et tall, men når statsråden innrømmer at det har vært en inntekt, i motsetning til alle land som har fått en utgift, er det tydelig at vi da burde bidra mer. Denne inntekten fikk vi også lenge før regjeringen begynte å røre på seg igjen og si at den skulle gi litt mer og litt mer og litt mer – men jeg kan droppe det.

Mitt spørsmål til statsråden er: Vi skal gi bevilgningene innen 2030, og i det er egentlig en slags hypotese om at Ukraina vinner krigen. Vi trenger jo ikke å gi fem øre i 2030 hvis vi ikke gir tilstrekkelig nå, slik at man kan vinne den krigen. Hvis de vinner krigen, må vi selvsagt bidra i 2030 for å bygge opp igjen infrastruktur. Så hvorfor snakker man om langsiktig støtte, når man ikke engang hjelper tilstrekkelig til for å vinne krigen?

Utenriksminister Espen Barth Eide [14:15:15]: Jeg mener det er svært viktig å arbeide for at Ukraina vinner krigen, altså at Ukraina kommer best mulig ut av den situasjonen som er nå, og kan fortsette å være et fritt og selvstendig demokratisk land som tar sine egne valg. Som sådan kommer de til å ha enorme gjenoppbyggingsbehov.

Vi vet ikke hvor lenge denne krigen varer. Hvis noen spurte i 1942 hvor lenge annen verdenskrig ville vare, ville det vært svært tilfeldig om noen sa 1945. Sånn er det med kriger. Så at vi står der både gjennom krigen, så lenge den varer, og inn i Ukrainas etterkrigstid, mener jeg er svært viktig. Det er også noe jeg får bekreftet i all min omgang med ukrainske ledere, at de også er opptatt av den langsiktigheten, for en del av de investeringene, gjenoppbyggingen, det å holde hjulene i gang, er jo ikke noe som bare skjer fra år til år, men noe man nettopp planlegger over lang sikt. Vi må derfor for all del ikke miste langsiktigheten, selv om det nå er bred enighet i denne sal om at vi må gi mer i 2025.

Presidenten [14:15:40]: Då er replikkordskiftet avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [14:16:47]: Jeg er glad for at det forslaget som jeg fremmet 2. oktober, har skapt en ny dynamikk i diskusjonen om støtte til Ukraina, og at alle partiene har kommet på banen, også regjeringen, med at man skal bevilge mer. Det er jeg veldig glad for, så sånn sett er dette forslaget fra min side vellykket. Jeg hadde egentlig ikke forventet at hele opposisjonen skulle stemme for forslaget, men jeg skapte den nødvendige debatten. Jeg er også glad for at regjeringen innser at den har et ansvar for at Norge skal bli en ledende donator til Ukraina i deres kamp mot Russlands angrepskrig.

En russisk overtakelse av Ukraina vil ha ødeleggende konsekvenser for Europa, men også globalt. Flyktningstrømmen vil være massiv, og da kan vi snakke om millioner. Vi kan kanskje snakke om at to, tre eller fire millioner kan komme til Norden, så da kan man selv tenke seg hvordan man skal klare å løse det. Finansmarkedene vil skjelve, og børsene vil falle markant. Internasjonal handel vil lammes, og import og eksport av varer strupes.

Det er nå krigen utkjemper. Økonomisk støtte til Ukraina kan ikke måles opp mot et nytt velferdsgode til oversubsidierte nordmenn. Det kan ikke settes opp mot skatte- og avgiftslettelse. Det kan ikke konkurrere med enda en gratis fergeforbindelse, og det kan ikke settes opp mot det som defineres som ansvarlig budsjettpolitikk. Det kan ikke settes opp mot økte renter eller høyere inflasjon.

Penger til Ukraina er en eksistensiell utgift. Det er ikke kun for ukrainere. Det er en hjelp til selvhjelp. Dette dreier seg ikke kun om Ukrainas fremtid, men like mye vår egen fremtid. Dette er ikke tiden for smålig partikrangling. Dette er ikke tiden for å stemme mot det man sier man er for. Her har man muligheten til å binde opp regjeringen med akkurat det beløpet som norsk-ukrainsk handelskammer og norsk-ukrainsk venneforening anbefaler – det konkrete beløpet. Russlands overfall av en fredfull nabo er vår tids mest alvorlige utenrikspolitiske hendelse i Europa. Den er skjellsettende og vil prege Europa i flere år fremover.

Dette er ikke tiden for å bedrive innenrikspolitisk populisme. Det er ikke tiden for å tvinge flyktninger tilbake til et krigsherjet Ukraina. Et angivelig trygt sted i Ukraina kan være morgendagens krigsskueplass. Ærlig talt, man kan jo tenke seg synet det ville være om norsk politi skulle tvinge 5 000 ukrainere inn på 700 busser og be sjåføren om å sette kurs for Ukraina. Eller er ideen kanskje at man skal be dem møte opp på kaia, slik at man får sendt dem tilbake på et skip?

Alle former for donasjoner til Ukraina er i Norges nasjonale interesse. Vi bør bidra til å bygge opp Ukrainas egen forsvarsindustri. De har kompetansen, men

trenger penger. Vi bør også bidra til å styrke vår egen forsvarsindustri slik at industrien kan øke produksjonen, og vi kan bidra med penger inn i internasjonale programmer. Jeg vil også oppfordre bedrifter og privatpersoner til å bidra med penger for å redde Ukraina.

Det er vårt ansvar som europeere og i vår sikkerhetspolitiske interesse at vi hjelper Ukraina å vinne denne krigen, og at en eventuell fredsavtale inngås på deres egne premisser. Da må retorikken samsvare med vår politikk.

Jeg tar opp mitt forslag i saken.

Presidenten [14:19:57]: Då har representanten Christian Tybring-Gjedde teke opp det forslaget han refererte til.

Utenriksminister Espen Barth Eide [14:20:08]: Jeg har lyst til å gi representanten Tybring-Gjedde rett i en viktig ting, nemlig at det er essensielt at Ukraina vinner krigen, og at det derfor er riktig å prioritere det svært høyt, også opp mot andre formål. Det er viktig at vi sier det. Det er et ærlig og viktig budskap. Når vi altså velger å gjøre flere penger tilgjengelig, kunne de vært brukt til andre formål. Det finnes ikke en egen type penger. Alle kroner har alternativ bruk. Enhver krone kan enten brukes til Ukraina, til andre utenlandsformål eller til skoler, helse og politi her hjemme. Når man bruker mye penger på Ukraina, er det en prioritering, som representanten helt riktig sier. Jeg mener det er viktig at vi sier det, for det har i dette ordskiftet blitt skapt et inntrykk av at det liksom finnes to typer penger. Det gjør det selvfølgelig ikke. Jeg tror det er veldig viktig at vi er ærlig på det, når vi nå, som jeg både håper og dessuten tror, vil klare å komme fram til en enighet. Det er altså en kraftig prioritering opp mot andre formål hvor de samme pengene kunne vært brukt. Det er en ærlig sak, og det er riktig. Jeg støtter at vi bruker svært mye penger på Ukraina. Jeg har lyst til å minne om at det er det vi gjør.

Vi har en annen stor krise som vi skal diskutere i den neste saken, nemlig Midtøsten. Norge er en stor bidragsyter i Midtøsten. Der bruker vi ca. 1 mrd. kr i året. Det er mye i internasjonal sammenheng. Vi bruker allerede nå 27 ganger mer enn det på Ukraina. Det begrunner vi godt med at dette er en krig som berører oss direkte. Det er samtidig litt viktig å si det, for vi skal huske på at det er noen proporsjoner i dette – når vi nå kommer ut av de forhandlingene, blir det helt sikkert en del mer enn det også – slik at ikke folk glemmer at en milliard ikke er en litt stor million, men tusen millioner. Det er altså betydelige beløp, og de kronene velger vi å bruke på Ukraina framfor andre ting.

Jeg tror det var det jeg hørte Tybring-Gjedde sa, og det synes jeg det er riktig å si, slik at folk ikke får inntrykk

av at det finnes ulike typer penger, og at det å bruke penger på én ting ikke har konsekvenser for noe annet. Det gjør at den debatten blir mer reell. Det gjør også at vi er tydelig på at vi prioriterer fordi det er viktig og eksistensielt for oss, både at Ukraina vinner krigen, og at det kan bygges opp på en god måte for å bli en solid og god partner og et solid medlem av det demokratiske vestlige fellesskapet, som vi alle ønsker.

Presidenten [14:22:44]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [14:22:48]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Ingrid Fiskaa, Haitham El-noush, Kari Elisabeth Kaski og Marian Hussein om å avslutta alle norske bidrag til Israels krigsbrottsverk og okkupasjon av Palestina og Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes, Marie Sneve Martinussen og Hege Bae Nyholt om å hindre at Israel gjør Libanon til et nytt Gaza (Innst. 54 S (2024–2025), jf. Dokument 8:5 S (2024–2025) og Dokument 8:9 S (2024–2025))

Presidenten [14:23:18]: Etter ynske frå utanriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa. Dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Åsmund Aukrust (A) [14:23:50] (ordfører for saken): Vi behandler nå to Dokument 8-forslag, og selv om forslagene har litt forskjellig inngang, er mange av de konkrete forslagene enten svært like eller helt like. Derfor syntes komiteen at det var riktig å behandle dem under ett. Komiteens flertall har ikke innstilt på at noen av forslagene skal bli vedtatt, og jeg antar at de forskjellige partiene kommer til å redegjøre for sine syn i debatten.

Krigen i Midtøsten har vi brukt mye tid på å diskutere i denne sal, spesielt det siste året. Det er veldig bra, men krigen i Midtøsten er lite egnet for vedtak i Stortinget. Derfor kommer Arbeiderpartiet ikke til å stemme for de forslagene som er fremmet i dag. Noen av dem vil vi ikke stemme for fordi vi er uenig i dem, f.eks. at Norge skal ha egne sanksjoner. Det er en linje vi har overfor alle land her på kloden. En annen grunn er at vi mener at forslagene alt er ivaretatt – det er det vi allerede gjør. En siste grunn – kanskje den viktigste – er at Midtøsten-poli-

tikken er lite egnet for politiske vedtak her. Dette er virkelig ferskvare, og her handler regjeringen hver eneste dag. Jeg vil si takk til utenriksministeren og regjeringen for den veldig viktige jobben som Norge har gjort på dette området.

Norge spiller tre viktige hovedroller. Den første er å være en markant stemme internasjonalt og stå opp for folkeretten: Den skal gjelde for alle, FN-pakten må respekteres, humanitær hjelp skal slippe inn, våpenhvile må skje umiddelbart, og alle gisler må frigis. På de fleste av disse områdene har Norge vært både først og tydeligst, men vi har heldigvis sett at andre land, nesten utelukkende, har kommet etter. Det ser vi bl.a. når det gjelder vår støtte til våpenhvile og støtten til UNRWA.

Den 9. november var Norge med og signerte et brev som krevde stans i leveranser av våpen som kan bli brukt i Gaza. Norge var det eneste vestlige landet som signerte, og det var flere på høyresiden som var veldig kritisk til det. Jeg er helt sikker på at vi kommer til å se det samme i dette spørsmålet som vi har sett mange ganger før – at andre land kommer etter Norge. Det er viktig at land som Norge går foran. Det er når det stormer som verst, at det er viktig å stå opp for folkeretten og internasjonale regler.

Den andre hovedrollen jeg mener Norge spiller, er å bidra til å unngå at den forferdelige krigen i Gaza eskaleres og sprer seg til å bli en regional storkrig. Jeg tror alle i denne salen mange ganger det siste året har holdt pusten, i frykt for hva som kan skje. Vestbredden er virkelig en kruttønne. Mellom Israel og Iran har det flere ganger kunnet eksplodere. Libanon har de siste månedene vært utsatt for gjentatte angrep, og Hizbollah har skutt raketter inn i Israel.

Denne uken ble det enighet om våpenhvile mellom Hizbollah og Israel. Det er tross alt en gledelig nyhet i et veldig mørkt år. Det er helt avgjørende at partene etterlever denne avtalen, og at verdenssamfunnet støtter opp om dette og det libanesiske folk, hvor situasjonen fortsatt er svært akutt og sårbar.

Det tredje området jeg ønsker å trekke fram hvor Norge spiller en viktig rolle, er å være ledende i det som kommer etter en våpenhvile, som på et eller annet tidspunkt må komme i Gaza. Det er da den virkelig store jobben begynner med å bygge fred og sikkerhet og en palestinsk stat. Vi må være ærlige og si at utgangspunktet ikke kunne vært vanskeligere enn det er akkurat nå. Det finnes ikke én palestiner i Gaza som ikke er personlig rammet av denne forferdelige krigen, kombinert med palestinsk splittelse mellom både Hamas, Fatah og flere andre palestinske grupperinger. Ikke minst er det en ekstrem israelsk regjering – det er kanskje det aller største problemet – ledet av statsminister Netanyahu, som sier rett ut at de ikke ønsker en palestinsk stat. Det

er veldig mange krefter i den israelske regjeringen som sier rett ut at deres mål er å fordrive alle palestinere ut av deres eget land. Så det kan virkelig se ut som en umulig oppgave, men likevel: Vi har ingen andre alternativer. Vi kan ikke godta en varig okkupasjon eller fordrivelse av et helt folk. Derfor må Norge fortsette å spille den viktige rollen vi gjør, med å støtte den palestinske regjeringen, palestinsk sivilsamfunn og den arabiske fredsplanen.

Norge har på alle disse områdene tatt en veldig aktiv rolle og vært den tydeligste stemmen i Europa og blant de tydeligste – kanskje den aller tydeligste – i hele verden. Jeg vil bruke denne anledningen også til å si at vi ser et veldig tydelig skille mellom hvordan dagens regjering har håndtert denne situasjonen, og hva en borgerlig regjering ville gjort. Så også i utenrikspolitikken er det ingen tvil om at det spiller en stor rolle hvilke partier det er som sitter ved makten.

I morgen er det den 29. november. Det er FNs internasjonale solidaritetsdag for det palestinske folk. I Norge blir det markert med en fredsmarkering i Oslo domkirke, hvor bl.a. statsministeren, kongefamilien og den palestinske ambassadøren skal delta. Jeg synes det er et godt bilde på det kjærlighetsforholdet som er mellom Norge og det palestinske folk. Vi har vært der for dem det siste året, vi er der for dem nå, og vi skal være der for dem i alle de vanskelige dagene de har foran seg.

Ine Eriksen Søreide (H) [14:29:15]: Det er fortsatt nesten ufattelig å se lidelsene krigen har forårsaket i Palestina, i Libanon, i Israel, og situasjonen er alvorligere enn på lenge i Midtøsten. Norge har i en årrekke jobbet for en tostatsløsning for Israel og Palestina. To stater med trygge grenser mellom seg er på sikt den eneste holdbare løsningsen på konflikten. Det har vært et frustrerende arbeid, det er et frustrerende arbeid, og det kommer til å være veldig krevende også framover. Det er lett å miste håpet, men ingen av partene kan vinne denne konflikten med vold, og det er det viktig å holde fast ved.

På veien mot en tostatsløsning er det et selvsagt og absolutt krav at folkeretten overholdes. Dessverre bryter både Israel, Hamas og Hizbollah folkeretten igjen og igjen. Israel er forpliktet til å sikre at nødvendige forsyninger med mat, vann og medisiner når fram til sivilbefolkningen, og de er forpliktet til å skille mellom militære og sivile mål i operasjonene og å utvise forholdsmessighet. Det gjør ikke Israel. De ulovlige israelske bosettingene på Vestbredden er også et massivt og voksende hinder for en fredsløsning på konflikten. Det er nødvendig og riktig å fortsette å kreve at utvidelsene av bosettingene stopper, som Norge har gjort i svært mange år, under vekslende regjeringer, og at det legges en plan for å avvikle dem. Gislene Hamas fortsatt holder i Gaza, må slippes fri umiddelbart og uten betingelser.

En rettsbasert verdensorden er i Norges interesse, som et lite og åpent land. Det er viktig å vise verden at vi tar reglene på alvor og konsekvent etterlever dem selv. Den internasjonale domstolen kom i juli med en rådgivende uttalelse om konsekvenser av Israels ulovlige okkupasjon av palestinsk territorium, og jeg er trygg på at Norges politikk har vært, og er, i tråd med denne uttalelsen.

Det har tidligere vært gjort forsøk fra enkelte på å tegne et bilde av at Norge og andre vestlige land er dobbeltmorske fordi vi etter sigende har et annet syn på folkeretten i Midtøsten enn i våre nærområder. Heldigvis har et stort flertall i Stortinget tilbakevist denne påstanden. Norge har vært, og skal fortsette å være, en tydelig og konsekvent forsvarer av folkeretten. Brudd på humanitærretten og krigens folkerett må fordømmes, uavhengig av hvor det finner sted. Regjeringa har også frarådet handel med og næringsvirksomhet knyttet til ulovlige israelske bosettinger. Norge har imidlertid ikke lovhjemmel eller praksis for å innføre sanksjoner og andre restriktive tiltak alene. Det gjør vi bare når vi er del av brede internasjonale samarbeid om sanksjoner, med faktisk mulighet til å oppnå noe, helst i regi av FN.

Som utenriksministeren også legger vekt på i sitt svar til Stortinget knyttet til representantforslaget, er det å legge føringer på alliertes bruk av våpenkomponenter som de kjøper fra norsk forsvarsindustri, ikke i tråd med våre sikkerhetsinteresser. Norsk forsvarsindustri er, som vi vet, helt avgjørende for vår egen forsvarsevne og beredskapen vår, og derfor er det også viktig at den har vilkår som er strenge, men også forutsigbare og gode.

Denne uka kom det omsider en våpenhvile mellom Israel og Hizbollah, og man kan si at det i alle fall tenner et lite håp om at det kan komme framdrift i prosessen med å få til en helt nødvendig våpenhvile mellom Israel og Hamas. Iran-støttede Hizbollah har altfor lenge fått lov til å oppføre seg som en stat i staten i Libanon, skape splid og utrygghet og undergrave en skjør fred. Nå er det viktig at den israelske hæren gjør som den har lovt, og trekker seg tilbake bak egne grenser, og at Hizbollah trekker nord for Litanielva. Det er bare FN og den libanesiske hæren som skal patruljere mellom grensene og Litanielva, og for å få en varig fred må Hizbollah etter hvert fullstendig avvæpnes. Iran kan ikke fortsette å utøve denne typen stedfortrederkontroll i et lite og sårbart land som Libanon.

Marit Arnstad (Sp) [14:33:50]: Jeg tror alle i denne sal synes det er forferdelig å følge de grufulle hendelsene som utspiller seg i Midtøsten. Israelere er fortsatt traumatisert etter terrorangrepet i fjor, på Gazastripen er lidelsene enorme, og i Libanon har et allerede hardt prøvet folk opplevd nye prøvelser. På Vestbredden er

pågående folkerettsbrudd intensivert på en måte som skaper nye sår, og som vanskeliggjør en vei mot en tostatsløsning. Risikoen for en større regional spredning av konflikten har hele tida vært til stede.

På mange måter vet vi hva et svar på denne konflikten bør være: Hamas må frigjøre gislene uten betingelser eller motytelser. De gjentatte bruddene på folkeretten fra begge sider må stanses. Israel må stoppe sine aggressive angrep. En permanent våpenhvile må inngås. Irans støtte til terrorbevegelser må opphøre. Moderate og inkluderende stemmer må nå fram. Vi burde også på lengre sikt klare å komme fram til en bærekraftig tostatsløsning.

Jeg tror alle av oss ser at det er en lang veg dit. Et lyspunkt de siste dagene er den nylig inngåtte våpenhvilen mellom Israel og Hizbollah, og vi får bare håpe at den kan vare ved og være en spire til framdrift og endring også i de palestinske områdene.

På mange måter har Norge en begrenset rolle å spille i Midtøsten, men rollen vår kan likevel være viktig. Vi kan samle krefter som arbeider for fred. Vi kan mønstre pengestøtte for å bøte på menneskelige lidelser og for å bidra til å bygge opp viktige institusjoner. Vi kan også stå opp for folkeretten både her hjemme og ute. Alt dette gjør også regjeringen.

Samtidig mener vi Norge bør holde fast ved noen bærebjelker i den norske utenrikspolitikken, f.eks. i sanksjonspolitikken. Norge har ikke tradisjon for ensidig å innføre sanksjoner, og for et lite land som Norge må vår innflytelse brukes til å skape betydningsfulle endringer i større internasjonale fora som kan bidra til å sikre reelle endringer på bakken, framfor det som egentlig er lite virkningsfull symbolpolitikk.

Når det gjelder ulovlige bosettinger på palestinsk territorium, har Norge over mange år arbeidet for å unngå at det skjer og frarådet handels- og næringsvirksomhet med ulovlige israelske bosettinger. Retningslinjene for observasjon og utelukkelse av selskaper fra Statens pensjonsfond utland ble revidert i 2020. Et stort flertall i denne sal har bestemt at det er Etikkrådet og Norges Banks hovedstyre som gir råd og tar beslutninger i slike saker. Etikkrådet har i høst igangsatt en bredere gjennomgang av selskap knyttet til Israels okkupasjon og ulovlige bosettinger.

Når det gjelder Den internasjonale domstolens uttalelser om tredjeland, må det legges til grunn at norsk politikk føres i tråd med det. Senterpartiet mener derfor at det ikke er behov for at en gruppe folkerettsekspertene går inn i den problemstillingen.

Rødt og SVs forslag i denne saken kan virke tilforlætelige, men forslagene utgjør et blindspor som – hver og en – utfordrer en rekke gjennomtenkte politiske posisjoner som er ment å kunne virke i situasjoner som det-

te, for vi kommer ikke unna at diplomati kommer til å kreve kløkt, timing og relasjonsbygging. Skal Norge bidra humanitært også i denne regionen, må vårt fokus og vår innflytelse rettes mot et effektivt diplomati som kan hjelpe de menneskene som i dag lider under denne grusomme konflikten. Den retningen har regjeringen satt, og den stiller Senterpartiet seg bak.

Morten Wold (FrP) [14:37:44]: Det er krig og elendighet mange steder i verden. Noe av det er fjernt fra oss, og noe er dessverre etter hvert blitt nært. Det spiller ingen rolle hvor krig og terror utspiller seg, det er fryktelig, det er grotesk, og det er trist at det skjer i 2024. Verden burde ha kommet lenger. Dessverre synes det som om verden ikke går videre – og at primitiv krigføring over store deler av verden fortsatt vil finne sted.

Den 7. oktober i fjor igangsatte Hamas og andre terrorister et makabert og uprovosert angrep på Israel. Tusenvis av raketter ble skutt mot mål i Israel, terrorister stormet sivile hjem og mishandlet, lemlestet og drepte uskyldig barn, kvinner og menn. Kulturarrangement ble angrepet, og unge, feirende mennesker ble lemlestet, voldtatt og drept. Terroristene kidnappet også ca. 250 uskyldige personer, som er blitt utsatt for grusomheter som trolig fortsetter den dag i dag – for dem som fortsatt er i live.

Israels rett til selvforsvar er hevet over enhver tvil. Israel kjemper ikke mot regulære styrker med statstilhørighet. Israel kjemper mot hensynsløse terrorister. Israel har også vært – og er – utsatt for angrep fra terrorister utenfor Gaza. Felles for terrorgruppene som angriper Israel, er at de er støttet av Iran – også et land som har angrepet Israel direkte med missiler og droner.

Så kan man alltid diskutere Israels kraft i gjengjeldelsene, men man må huske på at Israel er det eneste demokratiske fungerende land i Midtøsten, der folk bare ønsker å leve i fred og frihet. De er utsatt for angrep fra grupperinger og terrorister som ønsker dem fjernet fra jordens overflate, bare fordi de er jøder. I sin kamp for å overleve bruker Israel alle midler. Det ville alle land gjort, også Norge. Likevel står vi her i dag for å diskutere representantforslag fra SV og Rødt om å begrense Israels rett til selvforsvar og gjengjeldelse mot terrorister og grupperinger hvis eneste mål er å utslette Israel.

Israels forsvarskrig mot terror er dessverre voldsom og uoversiktlig. Fremskrittspartiet er dypt bekymret over situasjonen som utvikler seg i Midtøsten. Det er grusomt å se at sivile i Israel, i Gaza, på Vestbredden og i Libanon både skades og drepes, og at de menneskelige lidelsene er forferdelige. Fortsatt sitter det mange israelske gisler i fangenskap i Gaza, og deres skjebne er uvis.

I en krigssituasjon – selv langt vekk fra vårt eget land – bør norsk forsvarsindustri kunne bidra. Fremskrittspartiet

mener derfor norsk forsvarsindustri fortsatt må kunne levere produkter som ender opp i materiell som våre allierte trenger. Dette er viktig for å sikre forutsigbarhet og leveransesikkerhet, og det er en forutsetning for et fortsatt materiellsamarbeid med våre allierte. Det er viktig for våre allierte, det er viktig for vår forsvarsindustri, og det er viktig for at Israel – som det eneste demokratiske land i Midtøsten – skal kunne stå opp og forsvare seg med alle midler mot de sterke kreftene som ønsker dem alt vondt.

Dessuten er Israels industri svært innovativ og høyteknologisk drevet. Fremskrittspartiet ser positive effekter av utdannings- og forskningssamarbeid med Israel og mener dette samarbeidet bør utvides.

Krig vekker følelser og engasjement og fremprovoserer kraftige meninger og handlinger hos folk som tar avstand fra den, som ikke selv er rammet, men som gjerne vil mene og synse fra et sikkert territorium, som det norske. Slik har det alltid vært, og slik vil det nok alltid være. Men når det gjelder dem som står midt i kjernen av en krig, er for noen alt fokus på å vinne, for andre å få avsluttet krigen for å kunne leve et liv i fred og demokrati.

Også i denne krigen er grusomhetene voldsomme og utføres av alle involverte. Israels rett til selvforsvar er som sagt udiskutabel, dog skal vi ikke glemme landets eget ansvar for graden av gjengjeldelse. Men stilt overfor sine motstanderes ønske om komplett utslettelse av landet er handlingene forståelige, uansett hvor mye vi som borgere i et av verdens fremste demokratier kanskje misliker dem.

Fremskrittspartiet er tilfreds med at de ytterliggående forslagene fra SV og Rødt i dag ikke blir vedtatt.

Ingrid Fiskaa (SV) [14:42:08]: Mahatma Gandhi, leiaren for den indiske uavhengigheitsbevegelsen, blei ein gong spurd: Kva synest du om den vestlege sivilisasjonen? Han svarte: Det ville ha vore ein veldig god idé.

Gandhis ord er like aktuelle i dag. Det er ikkje berre menneskeliv, historie, framtid og håp som blir øydelagde av Israels krig mot palestinarane, der eit heilt folk blir forsøkt fordrive med vald og makt frå dei rettmessige områda sine, òg den vestlege sivilisasjonen blir lagd i grus i Gaza.

Mange menneske spør seg, etter snart 14 månader med nådelaus krig, der alle reglar er dytta til side, om det eigentleg finst ein internasjonal rettsorden lenger. Sett frå bakkeplan i Gaza er svaret nei. Det finst ingenting som forsvarer dei forsvarslause der.

Men det finst motkrefter. Internasjonal rett blir både forsvart og teken i bruk verda over – av Sør-Afrika, som tok saka om folkemord på palestinarane til FN-domstolen, og av landa som støttar saka der; av Den in-

ternasjonale straffedomstolen, som har teke ut arrestordre mot krigsforbrytarane i Israel og Hamas; av dei mange landa – bl.a. Noreg – som signerte på brevet til FNs generalsekretær der det blir oppfordra til ikkje å senda våpen til Israel; av dei mange landa som røystar for våpenkvile i FNs generalforsamling og i Tryggingrådet, sjølv om USAs veto har stoppa handhevinga av folkeretten der; av ikkje minst innbyggjarar verda over som tek til gatene for å pressa styresmaktene til å gjera det rette, og til å gjera meir; av dei mange her i Noreg som seier: Lytt til FN! Internasjonal rett eksisterer fordi så mange stiller opp og forsvarer han, no når det ser som mørkast ut.

Det som verkeleg står på spel, er ideen om den vestlege sivilisasjonen og dei såkalla vestlege verdiane. Kva er dei vestlege verdiane, om det ikkje er respekt for alle menneskeliv og respekt for internasjonale rettsreglar?

Vestlege land sviktar dei uttalte måla og ideala sine. Dei støttar opp om Israels krigsforbrytingar på den mest handfaste måten: med våpen og pengar. Utan desse bidraga ville nedslaktinga ha teke slutt for lenge sidan. Truverdet til desse landa er lik null, når dei hevdar å stå opp for folkeretten og menneskerettane i andre samanhengar. Det me diskuterer i dag, er om me i Noreg skal vera konsekvente i vår støtte til internasjonal rett og oppfylle våre folkerettslege forpliktingar.

Det gjer me lurt i, for respekt for folkeretten er ei norsk kjerneinteresse. Som eit lite land står også me i skotlinja når dei siviliserande internasjonale rettsreglane blir erstatta av den sterkaste sin rett. Å forsvara folkeretten er å forsvara oss sjøve.

Difor seier SV: Lytt til FN! FN er tindrande klare i råda til Noreg. Den internasjonale domstolen og FNs uavhengige granskingskommisjon slår fast at alle statar er forplikta til å bidra til at den ulovlege okkupasjonen tek slutt. Ikkje berre det: Tredjestatar – som Noreg – kan bli medskuldige i krigsforbrytingar og mogleg folkemord ved å støtta opp om desse folkerettsbrota.

Difor føreslår SV at alle slike bidrag må avsluttast. Me kan ikkje seia at Noreg ikkje bidreg. Tvert imot: Oljefondet har store investeringar både i selskap som forsyner Israel med våpen, og i selskap som opprettheld den folkerettsstridige okkupasjonen av Palestina. Den siste rapporten viser at oljefondet har ufattelege 220 mrd. kr investert i okkupasjonen. Samtidig finn norskproduserte våpen og våpendelar vegen til Israel, og det er ikkje forbode å importera varer frå okkuperte område – til og med staten og kommunane har framleis lov til å kjøpa varer og tenester frå selskap som bidreg til folkerettsbrot.

Dei mange enkeltforslaga me diskuterer i dag, viser at det er mogleg å gjera meir. Eg veit at mange ser til Stortinget no og forventar at me gjer vår del, at staten tek ansvaret sitt, i staden for å skyva det over på enkeltmen-

neske og enkeltbedrifter. Dei seier: Lytt til FN! SV tek den oppfordringa på alvor.

Med det tek eg opp dei 29 forslaga i innstillinga.

Presidenten [14:47:06]: Representanten Ingrid Fiskaa har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Bjørnar Moxnes (R) [14:47:28]: Det har aldri før vært lettere for Vesten å stanse et folkemord. Nå kan de ulike partiene på Stortinget vise hva de ønsker å gjøre, når Stortinget skal stemme over 29 forslag om å presse Israel til å stanse folkemordet og okkupasjonen. Rødt har bl.a. foreslått en internasjonal våpenembargo mot Israel, å stanse alle leveranser av norskproduserte våpen og våpenkomponenter til landet, økonomiske sanksjoner og å trekke oljefondet ut av Israel. I tillegg går vi sammen med SV og Venstre om over 20 andre forslag for å presse Israel og dets vestlige allierte.

Selv om bakteppet er dystert og bekmørkt, er det større grunn til håp enn det mange tror, for det stemmer ikke at vestlige land står maktesløse overfor Israel. Tvert imot: Det pågående folkemordet er etter alt å dømme lettere å stanse for vestlige land enn noe annet folkemord i vår tid.

La oss først se på hva som ikke trengs. Fra 1999 til 2019 brukte Norge ifølge Forsvaret 25 mrd. kr og risikerte en drøss norske soldatliv på mislykket krigføring mot land som Serbia, Afghanistan og Libya, noe som i stor grad ble det begrunnet med behovet for å stanse folkeretts- og menneskerettighetsbrudd. Ingenting av dette trengs for å stanse folkemordet i Gaza. Israel er et lite land som verken har økonomi eller militær styrke nok til å gjennomføre folkemordet uten massiv støtte fra USA og NATO-land. Ifølge det israelske magasinet Calcalistech er det USA og ikke Israel som dekker 70 pst. av utgiftene til krigen. Det finnes trolig ikke noe annet regime i nyere tid som har vært så avhengig av vestlig finansiering for å gjennomføre et folkemord. Israelske medier advarer om en kommende økonomisk krise som følge av krigens enorme kostnader, om bedrifter som går konkurs, og også om bedrifter som flytter ut av Israel til mer stabile land. Israels fremste handelspartner er EUs indre marked, som vi er en del av. Spania, Belgia og Irland ber andre europeiske land om støtte til straffetiltak, uten at Norge har svart. Økonomiske sanksjoner av typen vi innførte mot Russland, og som Rødt foreslår mot Israel, kan legge press på den israelske regjeringen.

Også militært har Israel utfordringer, selv med militær støtte fra USA og andre NATO-land. Mediene melder om stor slitasje på israelske styrker og at stadig flere soldater nekter å delta i krigen. Hvis bare noen svært få land, f.eks. Norge, hadde gjort sin åpenbare plikt etter folkemordkonvensjonen og holdt tilbake komponenter

til våpen ment for Israel, ville det belaste den israelske krigsmaskinen ytterligere.

Det er et faktum, som alle i salen vet, at Israel har stengt ned UNRWAs mulighet til å bringe inn nødhjelp til Gaza. Det er også et faktum at Israel har utført angrep på FNs fredsbevarende styrker i Libanon og prøvd å få dem fjernet fra områder som de beskytter. Denne krigen har vokst til også å bli en konfrontasjon mot FN og mot en folkerettsbasert verdensorden, og dette skjer med militær, økonomisk og politisk støtte fra vestlige land, ikke minst fra USA.

Utenriksministeren sier at det ikke er i samsvar med norsk sanksjonspolitikk å innføre sanksjoner alene, men en rekke av sanksjonene som Norge innførte som respons på Russlands folkerettsstridige invasjon av Ukraina, ble unilateralt bestemt og var ikke begrenset til å implementere sanksjoner vedtatt i EU. Når Israel bryter folkeretten ved kollektivt å straffe innbyggerne på Gazastripen, ved å annektere mer og mer av Vestbreden og ved å invadere og angripe et suverent naboland, Libanon, vil det undergrave Norges troverdighet som en forsvarer av folkeretten om vi utelukker tiltak overfor én stat som bryter folkeretten, som vi med rette benytter mot en annen. Norge kan gjøre mer, Norge bør gjøre mer, og Norge må gjøre mer.

Guri Melby (V) [14:52:45]: For en times tid siden diskuterte vi Norges støtte til Ukraina. Nå diskuterer vi krigen i Midtøsten. Jeg har bare lyst til å si at jeg synes det er positivt at partiene løfter denne typen initiativ, og at vi har debatter om disse to store krisene som også påvirker oss så enormt, i denne salen. Det tror jeg faktisk folk forventer av oss.

Selv om det nå er positivt at det endelig har kommet på plass en våpenhvile mellom Hizbollah og Israel i Libanon, er det fremdeles svært mange sivile som betaler prisen for krigføringen i Gaza. Det er ingen tvil om at Hamas' brutale terrorangrep 7. oktober har satt dype spor i det israelske samfunnet og hos jøder verden over. Det viste jødernes verste og største frykt: at de aldri kan føle seg trygge.

Hamas har et betydelig medansvar for denne krigen, og det er forkastelig hvordan de bruker sivile som menneskelige skjold. Venstre fordømmer Hamas' terrorangrep og krigsforbrytelser og krever at samtlige gisler frigis. Samtidig er det heller ingen tvil om at Israel i over et år har begått tydelige folkerettsbrudd. Selv om en har en rett til å forsvare seg innenfor rammene av folkeretten, har brutaliteten i Israels krigføring i Gaza beveget seg langt utenfor det som er proporsjonalt eller legitimt. Titusenvis av mennesker har blitt drept, mange av dem uskyldige sivile. Barna i denne krigen er det største offeret. Gaza har blitt bombet sønder og sammen.

Der har også israelske soldater brukt sivile palestinere som menneskelige skjold. På Vestbreden har bosettervolden økt. Det er utstedt en arrestordre på Israels statsminister, Benjamin Netanyahu.

Ingenting kan rettferdiggjøre Hamas' terrorangrep 7. oktober. På samme måte kan ingenting rettferdiggjøre det Israel har gjort det siste året. Venstres utgangspunkt i denne krigen er humanismen, som innebærer at individer har ukrenkelige rettigheter uansett hvem de er, enten de er palestinere eller israelere, jøder, muslimer eller kristne. Alle liv er like mye verdt. Med et slikt utgangspunkt er det umulig å ikke fordømme en krigføring der titusenvis av sivile drepes, der tettbefolkede byer legges i grus, og der hundretusener trues av hungersnød. På samme måte er det åpenbart å fordømme brutale terrorangrep der sivile tas som gisler, der spedbarn og eldre drepes, og der voldtekt blir brukt som våpen.

I dag fremmer Venstre flere forslag for å legge ytterligere press på Israel, samt gi tydelig uttrykk for at vi står opp for folkeretten og våre internasjonale forpliktelser. Det handler om å vise solidaritet med palestinerne og å støtte opp under en regelbasert verdensorden der man respekterer folkeretten. Det er tross alt i Norges egeninteresse – som et lite land – med noen felles internasjonale spilleregler. Det er dessuten et selvstendig poeng å føre en prinsipiell utenrikspolitikk uten folkerettslige dobbeltstandarder. Derfor er jeg glad for at regjeringen, i motsetning til flere andre vestlige land, klart og tydelig har fordømt Israels folkerettsbrudd. Det er dårlig sikkerhetspolitikk dersom vi blir oppfattet som dobbeltmorske. Det må vi erkjenne at mange land i det globale sør, forståelig nok, føler på. Det svekker vår evne til å få gjennomslag for våre interesser i vår øvrige utenriks- og utviklingspolitikk, og det gir oss mindre troverdighet når vi f.eks. skal snakke med Kina om uigurene eller med Marokko om Vest-Sahara. Dagens verdensorden er basert på FN og folkeretten. Den overlever ikke uten at både land i Vesten og resten ser seg tjent med det, og det krever at vi unngår kun å følge internasjonale regler der det passer oss selv, og heller ikke ser gjennom fingrene med folkerettsbrudd når de begås av partnere og allierte. Dersom folkeretten mister oppslutning, vil det være en direkte trussel mot norsk sikkerhet og våre interesser.

Venstre mener det er riktig med målrettede sanksjoner mot Israels okkupasjon og ulovlige bosettinger, som er i strid med folkeretten. Norge må ha en politikk som er i tråd med våre internasjonale forpliktelser, der tredjeland må gjøre alt i sin makt for å unngå å bli medskyldige. Vi mener likevel det ikke er riktig med full økonomisk boikott av Israel – for det første fordi det ikke er utsikter til at en slik boikott vil kunne få noen bred inter-

nasjonal oppslutning av substans. Dermed kan det bli et slag i løse luften, som ikke vil ha noen effekt. Snarere risikerer vi at det bryter våre forbindelser med Israel fullstendig, og det vil ikke forbedre situasjonen for palestinerne. Dessuten mener Venstre det er viktig å styrke den delen av det israelske sivilsamfunnet som jobber for en fredfull avslutning på krigen og okkupasjonen. Da kan en full økonomisk boikott virke mot sin hensikt og svekke de modige kreftene som jobber for et fullverdig demokratisk Israel. Det er et Israel som har avsluttet okkupasjonen og den brutale krigføringen, og som kan leve fredfullt og i trygghet ved siden av en palestinsk stat i en tostatsløsning.

Jeg anbefaler med dette de forslagene Venstre er med på.

Kari Henriksen hadde her overtatt presidentplassen.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [14:57:47]: Me er vitne til ein menneskeskapt tragedie i Palestina. Det er uuthaldeleg, og det er utilgjveleg. Tusenvis av uskuldige menneske vert slakta ned på Gaza, dag etter dag, av den militære overmakta og okkupanten Israel. Sjuke og lemlesta menneske vert brende levande. Småbarn vert skotne med fullt overlegg av dronar og soldatar. Barn svelt og dør, mens naudhjelp vert stoppa på grensa. I praksis vert alle desse brutalitetane støtta fullt ut av USA. Dette blodbadet kunne ha vorte avslutta med eit pennestrøk av Vesten når som helst, om det var politisk vilje til det. Israels fullstendige forakt for reglar i krig er eit stort skritt tilbake for alle som ønskjer seg ein verdsorden basert på menneskerettar og folkerett framfor den sterkaste sin rett.

I helga gjekk kommentator Hanne Skartveit hardt ut mot utanriksministeren og meinte at han fører ein aktivistisk utanrikspolitikkk som ikkje tener norske interesser, og tok samtidig til orde for å kasta alle norske prinsipp på båten. Barth Eide fekk bl.a. kritikk for å ha støtta våpenboikott av Israel, fordi dette òg vert støtta av autoritære regime som truar våre verdiar og vårt levest. Eg vil rosa utanriksministeren for hans sobre svar. Takk!

Er det verkeleg sånn at Noreg ikkje skal stå opp mot folkemord fordi nokre slemmingar òg er mot folkemord? Er det sånn at Noreg skal sitja stille og sjå på at barna i Gaza vert utsletta fordi politikarar i USA har interesse av at denne vondskapen får forsetja? Kva for verdiar er det då Noreg har igjen? Er det eigentleg dette Høgre og Framstegspartiet òg meiner – at Noreg ikkje lenger skal slutta opp om folkeretten fordi det har kome ein skruppellaus populist i Det kvite huset?

For Miljøpartiet Dei Grøne er det ekstremt viktig at Noreg forsvarer folkeretten, uansett kven som bryt han,

og det er ekstremt viktig at me står opp for menneskeverd og menneskeliv – alltid. Å støtta Palestina er ikkje i konflikt med våre interesser, som nokon ser ut til å hevda. Å stoppa folkemord og redde uskuldige liv og å kjempa for ein fungerande internasjonal rettsorden er våre mest grunnleggjande interesser. Det er ekstremt viktig for oss i Miljøpartiet Dei Grøne at Noreg gjer langt meir for Palestina og for menneska som no lir stort i Gaza, men òg i stadig aukande grad på Vestbredden.

Noreg må vera eit land som tør å setja ned foten overfor Israel og stilla det stadig meir korruperte og autoritære Netanyahu-regimet til ansvar for folkerettsbrota. Noreg har ingen gode grunnar til å halda tilbake lenger, og me kan ikkje verta sitjande i etterkant og vita at me kunne ha gjort meir. Her må regjeringa ta langt større grep. Ein internasjonal våpenembargo mot Israel er tiår på overtid. Regjeringa må sørgja for stopp av alle leveransar av norskproduserte våpen til Israel, og verda må samlast om økonomisk boikott, stoppe Equinors horrible Rosebank-prosjekt og trekkja oljefondet ut av menneskerettsbrot.

Situasjonen i Libanon er òg svært alvorleg og truar framleis livet og fridomen til millionar av menneske, sjølv om det no er inngått våpenkvile mellom Israel og Hizbollah. Eg vil takka forslagsstallarane for å fremja ei rekkje gode forslag som Miljøpartiet Dei Grøne i all hovudsak vil støtta. Miljøpartiet Dei Grøne har òg fremja to forslag til, som tek til orde for at Noreg kan gjera meir for å bidra til å stabilisera Libanon. Libanon er eit fragmentert samfunn der nauda har vore stor i mange år. Israels angrep har forverra dette kraftig og auka sjansen for indre strid i landet. Noreg og omverda må no openbert ta ei større rolle i å førebyggja interne konflikter og vald. Landet har opplevd borgarkrig før, og me har ingen garantiar for at det ikkje vil skje igjen i løpet av få år.

Det trengst sjølv sagt stor internasjonal innsats no, men det trengst òg langvarig støtte til lokale grupperingar og sivilsamfunn som jobbar mot intern konflikt. Me veit at dei finst. Me veit at dei treng vår hjelp, og dei får ikkje nok i dag. Å starta ein krig går fort. Å byggja freden tek tid. La oss begynna no.

Eg tek med dette opp Miljøpartiet Dei Grønes forslag.

Presidenten [15:02:29]: Da har representanten Sigrid Zurbuchen Heiberg tatt opp de forslagene hun refererte til.

Utenriksminister Espen Barth Eide [15:02:42]: La meg begynne med å takke for hyggelige ord fra Sigrid Zurbuchen Heiberg akkurat nå og understreke at det å stå solid plantet på folkeretten har vært et utrolig viktig utgangspunkt for regjeringen, både her og i den saken

vi diskuterte sist, nemlig Ukraina. Flere representanter har vært inne på det, men de to henger sammen på den måten at hvis man er tydelig og kraftfull på vegne av folkeretten i den ene, men ikke i den andre, undergraver man på mange måter troen på folkeretten generelt.

Jeg har flere ganger sittet og diskutert nettopp det poenget med min utenriksministerkollega i Kyiv, og han anerkjenner at vi har en tydelig og konsistent politikk også i andre konflikter, og ber oss om å ta en rolle i det globale sør for å styrke oppslutningen om Ukraina. Det kan vi gjøre nettopp fordi vår konsistente linje blir anerkjent verden rundt. Det er et veldig tydelig inntrykk vi har i FN, hos nære allierte og hos land som er viktige i denne konflikten. Det kommer vi til å fortsette med. Det skal ikke herske noen tvil om at Norges egen praksis skal være helt i tråd med folkeretten.

Derfor er jeg f.eks. glad for at Etikkrådet nå har bassert sine nye anbefalinger til pensjonsfondet på den siste juridiske betenkningen – eller «advisory opinion» som det heter – fra den internasjonale domstolen i Haag og tatt konsekvensen av det. Det norske systemet virker, med andre ord, slik det er satt opp til å virke, og det tror jeg vi alle skal være stolte av. Jeg er veldig trygg på at vi kan stå fast på at vi handler i tråd med folkeretten.

Vi gjør mye mer enn det. Vi utvikler folkerett. Norge har engasjert seg direkte i den internasjonale domstolen i Haag, altså ICJ, når det gjelder okkupasjonssaken. Tydelige og gode innspill fra våre verdensledende folkerettsjurister i Utenriksdepartementet ble spilt inn i forhold til den store saken som har gått i flere år om okkupasjon, og vi kunne kjenne igjen mye av dette i det som kom i juli i år.

Vi har også vært veldig tydelige i våre bidrag til arbeidet i den internasjonale straffedomstolen, som ikke går på hva domstolen skal beslutte. Nå har domstolen som kjent utstedt arrestordre for både israelske ledere og Hamas-ledere, men det vi gjorde, var å tydeliggjøre at vi med vår kunnskap om og vårt eierskap til Oslo-avtalen kunne slå fast at det ikke var noe der som begrenset den internasjonale straffedomstolens jurisdiksjon.

Akkurat nå sitter vi i FN og ferdigforhandler et stort og viktig internasjonalt initiativ hvor vi mener at generalforsamlingen bør vedta en norskinitiert resolusjon, i samspill med nettopp Palestina, om at forbudet mot UNRWAs aktiviteter fra den israelske regjeringen rett og slett er i strid med folkeretten. Så vi både følger folkeretten og er med på å utvikle den. Jeg vil faktisk med hånden på hjertet si at ingen er mer opptatt av dette helt konkret på bakken og i FN enn Norge akkurat nå, og det er jeg veldig stolt av. Dette er en viktig del av en solid norsk tradisjon, men vi trekker konsekvensen av den ved faktisk å gå proaktivt inn, ikke bare vente på andres initiativer.

Vi skal altså, som Fiskaa sier, lytte til FN, men vi skal også bidra til å utvikle hva FN mener, i en stadig tydeligere retning for å sørge for at denne krigen kommer til ende.

Så har vi gjort en ting til. Vi har i et helt år nå arbeidet med en gruppe arabiske og europeiske land for å få et nytt initiativ for en tostatsløsning. Under generalforsamlingen i FN i høst ble det etablert en global koalisjon for tostatsløsning og palestinsk stat, som over 90 land har sluttet seg til. Den ble formelt etablert i FNs generalforsamling. Den har hatt et møte i Riyadh. Den har i dag, akkurat nå mens vi sitter her, et møte i Brussel. Norge leder det møtet sammen med Saudi-Arabia og EUs utenrikssjef. Neste møte kommer til å være i Oslo. I det samarbeidet har vi med oss Tyskland, Frankrike, Storbritannia, Canada, USA, Finland, Sverige, Danmark og en rekke andre vestlige land, i tillegg til hele gruppen av arabiske land.

Så påstanden om at vi har isolert oss fra andre vestlige land, er feil. Vi har tvert imot gått i front for å bygge på dette og begynner samtidig å ta med oss resten på at vi trenger et helt nytt initiativ. Palestinerne mener at vi står helt i front. Israelerne mener nok også det, men sannsynligvis da med motsatt fortegn.

Presidenten [15:07:48]: Det blir replikkordskifte.

Ingrid Fiskaa (SV) [15:08:06]: Den internasjonale domstolen slo i sommar fast at Israels okkupasjon og busetjingar i Palestina er ulovlege, og vidare at alle FNs medlemsland er forplikta til å gjera tiltak for å hindra handel eller investeringar som bidreg til å oppretthalda denne ulovlege situasjonen. Nyleg kom koalisjonen «Don't buy into occupation» med sin siste rapport, som viser at oljefondet er den europeiske finansinstitusjonen som investerer mest i selskap som tener pengar på okkupasjonen. Halvparten av desse selskapa er svartelista av FN fordi dei er involverte i dei ulovlege busetjingane. Meiner utanriksministeren at dei investeringane er bidrag til å oppretthalda okkupasjonen?

Presidenten [15:08:56]: Det er vel strengt tatt et finanspolitisk spørsmål, men vær så god, Eide, du får svare. Det er også litt utenrikspolitikk i det.

Utenriksminister Espen Barth Eide [15:09:02]: Teknisk sett tilhører det finansministeren, men jeg har lyst til å si – og jeg vet ikke om Fiskaa hørte på mitt forrige innlegg – at det Den internasjonale domstolen kom til, i veldig stor grad var sammenfallende med de innspillene vi kom med til domstolen. Her mener jeg helt seriøst, og det kan man bare etterprøve, at vi bidro til å utvikle folkerett. Så har vi altså noe som heter Etikkrådet, som nettopp har kommet ut med en offentlig til-

gjengelig vurdering som sier at man faktisk skal følge det som skjer i Den internasjonale domstolen, og anbefaler tiltak fra fondet i tråd med det. Det betyr jo at det norske systemet fungerer til punkt og prikke. Ja, det tar litt tid før disse tingene skjer fullt ut, men jeg mener at vi her har et godt bevis på at Norge følger folkeretten.

Når det gjelder den listen, som jeg ikke kjenner til, kan jo alle lage seg en slik liste, men både fondet selv og Etikkrådet har ganske oversikt over dette. De jobber med å skaffe seg den oversikten og handler faktisk på folkerettslige initiativer.

Ingrid Fiskaa (SV) [15:10:05]: Eg merkar meg at utanriksministeren har stor tiltru til Etikkrådet. Me har det siste dryge året, vil eg seia, sett eit pingpongspel mellom regjeringa og Etikkrådet om kven som egentleg har ansvar for kva. Regjeringa har langt ifrå vist den same handlekrafta som det finansministeren gjorde då investeringane i Russland blei avslutta på hans ordre. Tilsvarande har me ikkje sett med desse investeringane. La oss håpa at Etikkrådet faktisk følgjer opp det som er den veldig klare anbefalinga frå FN.

Eg har òg eit anna spørsmål. Det er om utanriksministeren har ein kommentar til dei siste kritiske kommentarane frå høgresida – frå tidlegare politisk redaktør i VG og andre røyster på høgresida – som no kritiserer den norske regjeringa for å driva ein aktivistisk utanrikspolitikk.

Utenriksminister Espen Barth Eide [15:11:11]: Takk for det spørsmålet. Til det siste vil jeg si at jeg har sett at både Civita, Hanne Skartveit i VG og Janne Haaland Matlary – ingen av dem er i salen, men dette har jo skjedd i offentlighet – omtrent på samme tid har kommet ut med veldig sammenfallende argumenter om at vi må slutte med all denne såkalte moraliseringen om folkerett og heller gjøre det samme som de store vestlige landene gjør, for ellers kan det bli farlig der ute. Jeg tror det blir mye mer farlig der ute hvis man bryter med folkeretten, hvis man ikke bidrar til å opprettholde en folkerettsbasert orden. Jeg føler meg veldig trygg på at det er vi som står solid plantet i en trygg norsk tradisjon for folkerett, og ikke de nevnte skribenter.

Til det første får jeg anledning til å si at her har det ikke vært mye pingpong. Vi er veldig klar over hvordan dette skjer. Regjeringen kan slutte seg til boikott-tiltak. Det foreligger ingen internasjonale boikott-tiltak mot Israel. Imidlertid skal man også følge folkeretten, og dette er derfor to forskjellige saker med ulikt juridisk utgangspunkt.

Bjørnar Moxnes (R) [15:12:38]: Rødt er glad for at regjeringen har sagt at Norge vil følge opp ICCs arrestordre mot Netanyahu med å arrestere og utlevere per-

sonen hvis han kommer til Norge. Men regjeringen har ikke sagt hvilke andre konsekvenser ICCs arrestordre får for norsk samhandling med Israel. En konsekvens vi vet, er at det å videreføre oljefondets investeringer i Israel nå betyr å investere i regimet til en leder som er siktet og ettersøkt for krigsforbrytelser, at fortsatt direkte og indirekte forsyninger av norskproduserte våpenkomponenter til landet, er å bevæpne et regime hvor lederen er siktet og ettersøkt for krigsforbrytelser. Med andre ord: Vil regjeringen fortsette samhandlingen med Israel som om ingenting har skjedd, eller vil man ta andre vurderinger etter siktelsen av Netanyahu?

Utenriksminister Espen Barth Eide [15:13:36]: Det å si at «ingenting har skjedd», ville være relativt overraskende. Det har skjedd uendelig mye. Det er også derfor norsk politikk har utviklet seg kraftig på disse feltene, som reaksjon på det Israel har gjort. Det kan imidlertid være greit å minne om forskjellen på de to svært viktige internasjonale domstolene. Den internasjonale straffedomstolen etterforsker individer for individuelt ansvar, og har da bedt om arrestordre på ledende israelere, inkludert Netanyahu, og Hamas-medlemmer. Den internasjonale domstolen jobber med stater, og det er allerede ulovlig etter den internasjonale domstolens vedtak, ikke straffedomstolen, å f.eks. bidra med handel eller våpen eller tjenester som bidrar til okkupasjonen, noe vi tar konsekvensen av. Så her har det skjedd mye viktig. Jeg tror det for representanten Moxnes ville være lurt å friske litt opp i kunnskapen om forskjellen på de to domstolene, for de har altså ulik funksjon. Begge er viktige, og vi støtter begge.

Bjørnar Moxnes (R) [15:14:36]: Jeg vil minne om at den internasjonale domstolen, ICJ, i sommer kom med en viktig uttalelse, som har følger for Norge, for domstolen slår fast at Israels folkerettsbrudd angår alle stater, og at alle land er forpliktet til å skille mellom Israels territorium og de okkuperte palestinske områdene i sin samhandling med Israel. Rødt er fullt klar over både hva ICJ har uttalt, og hva ICC har uttalt og vedtatt.

Vårt poeng er, og vårt spørsmål er, om det forandrer på noe når det gjelder Norges samhandling med Israel, at statslederen i Israel nå er ettersøkt for krigsforbrytelser, noe altså ICJ mener bør ha konsekvenser for alle stater som ønsker å etterleve folkeretten. Vi investerer enormt i en folkerettsstridig okkupasjon gjennom oljefondet. Det går komponenter fra Norge som havner i Israel. Det er så langt heller ingen boikott av varer fra okkupert land.

Utenriksminister Espen Barth Eide [15:15:38]: Hel- digvis er det slik at dette vil bli liggende på Stortingets

video, så representanten kan eventuelt se mitt forrige svar om igjen, for der presiserte jeg forskjellen på de to.

Jeg er enig i at det er svært viktig både at straffedomstolen har ettersøkt Netanyahu, og at den internasjonale domstolen legger føringer for samhandling med Israel. Begge deler er riktig, men la oss ikke blande dem sammen. Det er altså vedtakene til den internasjonale domstolen, ICJ, som gjør at f.eks. Etikkrådet anbefaler ytterligere nedslag, og som gjør at vi også hele veien gjennomgår vår egen omgang med Israel. Vi har også vært helt i front, ikke bare med allerede å praktisere det syn at Israel er en ulovlig okkupasjonsstat, men vi har altså bidratt til at det var det den internasjonale domstolen sa, med en veldig god juridisk betenkning om nøyaktig det spørsmålet. Så det er ikke slik at det kom som noen stor overraskelse for Norge at domstolen sa at det Norge har ment i mange år, er riktig. Men vi er veldig glade for at de har bekreftet det Norge lenge har ment og praktisert, nemlig at Israels okkupasjon er ulovlig, at deler av den ligner på annektering, og at dette derfor må bringes til opphør.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [15:17:01]: Det er kanskje ikke så overraskende, men jeg vil komme med en litt annen vinkling på spørsmålet. Det er jo sånn at utenriksministeren har en stor forkjærlighet for UNRWA, denne store mastodonten bestående av 30 000 folk som dominerer store deler av Gaza, og også andre steder, og hevder at dette er den eneste måten man kan støtte opp under ulike former for hjelp på til palestinerne i Gaza. For det første er det feil. Det finnes også andre organisasjoner man kan bygge opp, og som man kan styrke, og det er det naturlig å gjøre.

UNRWA står bak bl.a. et stort antall terrorister som var med på angrepet. Det har jeg fra kontakter på toppen i det israelske forsvarsdepartementet. Det er opp mot 1 000 som har vært med på dette, både indirekte og direkte. I tillegg er det dokumentert at skolene har skolebøker som indoktrinerer små barn, med lærere som er betalt av UNRWA. Mitt spørsmål er: Hvorfor denne forkjærligheten for UNRWA når man kan bygge opp andre, mer troverdige organisasjoner som kan gi hjelp uten å blande inn politikk?

Utenriksminister Espen Barth Eide [15:18:06]: Nå har omtrent samtlige av de tenkte alternative organisasjonene, både FN-organisasjoner og ikke-FN-organisasjoner som man eventuelt kunne se for seg kunne overta UNRWA, sagt at det på kort og mellomlang sikt er umulig å erstatte UNRWAs svært viktige koordinerende, samordnende rolle. De har logistikken, de kjenner området, de har veldig mange ansatte som kan de områdene de opererer i, så det er et syn de humanitære samfunnene hjemme og ute deler. Det går ikke. Det er

også et syn som praktisk talt alle land i verden deler. Det var en del land som trakk tilbake sin støtte. De er alle sammen nå tilbake, i tråd med det syn Norge hadde hele tiden.

Til påstandene om 1 000 stykker: Det ble satt ned en egen undersøkelseskommisjon, ledet av den tidligere franske utenriksministeren, Colonna, som ikke fikk den dokumentasjonen. De fikk dokumentasjon som gjorde at noen få individer ble avskjediget, og at det ble truffet tiltak mot dem.

Presidenten [15:18:51]: Da er replikkordskiftet over.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [15:19:36]: Den 11. september 2001 angrep terrorgruppen Al Qaida på spektakulært vis World Trade Center i New York. To skyskrapere raste sammen, og 3 000 mennesker ble drept. Angrepet ble definert innenfor rammen av NATOs artikkel 5, altså som et angrep på alle. NATO erklærte derfor krig mot global terror. Krigen ble også sanksjonert i FN. Den USA-ledede invasjonen av Afghanistan startet 7. oktober. Mantraet var at USA hadde en soleklar rett til å svare på angrepet og med det også sikre seg mot fremtidige terrorangrep. Krigen i Afghanistan førte til tap av 200 000 menneskeliv, og det estimeres at 50 000 av dem var sivile. Alle mente den gangen at Al Qaida fikk som fortjent, og at terroristene og deres leder bin Laden måtte drepes, og det ble han.

Den 7. oktober 2023 angrep anslagsvis 3 000 Hamas-terrorister Israel. Mer enn 1 200 mennesker ble drept i terrorangrepet, inkludert kvinner og barn, og mange på svært brutalt vis. Flere av ofrene ble torturert og seksuelt misbrukt før de ble drept. Angrepet 7. oktober er det største og mest dødelige angrepet på jøder siden holocaust. Definisjonen av folkemord er ifølge artikkel 2 i folkemordkonvensjonen fra 1948 handlinger begått i den hensikt å ødelegge helt eller delvis en nasjonal, etnisk eller religiøs gruppe som sådan. Hamas' angrep på Israel oppfyller disse kriteriene. Hamas hadde som intensjon å drepe så mange jøder som mulig, noe organisasjonen heller ikke la skjul på.

Vestens sympati den første tiden var tilsynelatende stor, også i Norge, dog ikke større enn at vår konge ble nektet å sende kondolansebrev, og at regjeringen ikke ville definere angrepet som terror. Men de fleste land mente at Israel hadde en soleklar rett til å svare på angrepet, og med det også sikre seg mot fremtidige terrorangrep. Så raskt den første palestineren ble drept, kom fordømmelsen, ikke av Hamas, som brukte sivile som skjold, men av Israel. Vi fikk raskt å høre at responsen var et brudd på folkeretten, at den ikke var proporsjo-

nal, at den var en krigsforbrytelse, og at det nå var et folkemord som pågikk. Mens verden i 2001 nærmest unisont mente at USA hadde rett til å gjengjelde Al Qaidas angrep og gjøre seg trygg for fremtiden – en krig som utspilte seg 12 000 km unna USA – mente vestlige regjeringer at Israels rett til å forsvare seg utløp nærmest umiddelbart, til tross for at deres trussel er eksistensiell og kommer fra en nabo.

Raskt kom budskapet om at terroren måtte ses i en historisk kontekst, først forstås, deretter rettfærdiggjøres. Alle disse forslagene dreier seg om akkurat det: å legge all skyld på Israel. Jeg har for så vidt mange merknader i innstillingen, så jeg viser til dem. Men jeg ønsker å si til flere representanter her at FN ikke er en sannhets-siger av hva som er rett og galt i Midtøsten. De totalitære, autokratiske og ikke minst udemokratiske statene i FN har én stemme, og jeg nekter å tro at deres motivasjon er fred og fordragelighet i Midtøsten, med to stater som kan leve fredelig sammen.

Christian Torset (SV) [15:22:52]: Jeg oppfatter at argumentasjonen mot SVs forslag i denne saken dessverre er sterkt preget av pragmatisme og moralske forenklinger. Vi trenger ikke råd fra eksperter på folkerett. Vi vet nok. Vi kan ikke innføre sanksjoner fordi Sikkerhetsrådet, som er veto-lammet, har ikke gjort det.

I merknadene understrekes det at forsvarsindustrien trenger forutsigbarhet, og at utdannings- og forskningssamarbeid med Israel gir positive effekter. Det som gjennomgående blir utelatt i begrunnelsene, er at disse ulike formene for samarbeid hjelper Israel til å opprettholde ulovlig okkupasjon og fortsette med folkerettsbrudd og kanskje også folkemord. Det minner om en moralsk mangelsykdom hvis man kun tenker på sin avkastning og utelater ansvarskomponenten fra sine refleksjoner. All utvikling av sivilisasjon er en bevegelse bort fra ensidig fokus på egen nytte. Det sterkeste forsvaret til Norge er ikke antiluftskyts eller stridsvogner, men at resten av verden også føler seg forpliktet av internasjonal lov og inngåtte avtaler.

Skal vi styrke vår trygghet, kan vi ikke toe våre hender og se vekk. Vi må sette praktiske konsekvenser bak kravet om at også menneskene i Gaza skal ha rett til å leve og ha de rettighetene som ethvert menneske ifølge Grunnloven har krav på.

Våre forpliktelser kan ikke forstås kun i lys av egeninteresse. En forpliktelse er alltid en tosidig affære der man handler til nytte både for seg selv og for andre. En forpliktelse – enten det er en kontrakt, et løfte eller en ideologi – hever seg alltid over det som gir gevinst på kort sikt, og forholder seg til noe overordnet. Vi holder ord, for uten sannhet som utgangspunkt kneles samfunnet. Vi legger bånd på oss i håp om at andre også skal leg-

ge bånd på seg når det er oss det kan gå ut over, og vi inngår i en lovregulert verdensorden fordi det er til nytte for alle å vite at ingen slipper unna med hva som helst. Men Israel slipper unna med hva som helst i Gaza. Det er til skade for hele verden, inkludert Norge, hvis Stortinget velger minste motstands pragmatiske vei framfor å ta konsekvensene av dette åpenbare faktum og stemmer for SVs forslag.

Hege Bae Nyholt (R) [15:25:39]: I en utenriksdebatt er det kanskje rart å snakke om telt, men vi må snakke om telt, ikke om dem vi pakker oppå sekken og tar med på fjellet, men den tynne duken av stoff, presenning, plast og papp som spennes opp som eneste beskyttelse mot vær og vind, om telt som rommer små barn, kvinner i fødsel, fortvilelse og sorg, telt som rommer hele liv, telt som på ingen måte er vern mot geværkuler eller bomber fra oven. Vi har sett kratrene, den totale utslettelsen og de brennende kroppene.

Vi må snakke om de teltene som blir permanente og skifter karakter fra presenning til sement og bølgeblikk, og som rommer generasjoner av lekende barn, fødende kvinner, ungdommer og oldinger, sorg, mot og lengsel i nabolandenes leirer, hvor man på klare dager kan se til hjemlandet, men aldri nå det. Igjen ble murstein og sement til tynne teltduker etter Israels bomberaid over palestinske flyktningleirer, uten forsvar, bomberom eller noen annen måte å beskytte seg på. Igjen ser vi kratrene. Igjen blir flyktninger drevet på flukt.

Det finnes også telt som rommer samhold og håp, som Palestina-teltet og alle de teltene som dukket opp på plenene rundt omkring i landets utdanningsinstitusjoner. Våre studenter lå i månedsvi i telt, ikke fordi de måtte, som de palestinske flyktningene, men i solidaritet og med tydelige politiske krav: akademisk boikott av Israel. Da Russland okkuperte Ukraina, avsluttet vi alt akademisk samarbeid utenom forsker-til-forsker-samarbeid, og vi i Rødt forventer at vi behandler okkupasjonsmakter likt. Sanksjoner fungerer – derfor kreves de.

Vi vet at israelske utdanningsinstitusjoner er vevd tett inn i okkupasjonen. Vi vet at den akademiske friheten i Israel er redusert, og vi vet at ansatte og studenter som er kritiske til okkupasjon og folkemord, sanksjoneres. Norge har anerkjent Palestina, og det forplikter. En akademisk boikott etter modell av regjeringens frys av forskningssamarbeidet med Russland, og at Norge trekker seg ut av EUs forskningssamarbeid der det omfatter samarbeid med Israel, er ikke bare nødvendig. Det er også rettfærdig, solidarisk og effektivt.

Presidenten [15:28:09]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [15:28:14]

Interpellasjon fra representanten Erlend Wiborg til kommunal- og distriktsministeren:

«Etter Hamas sitt terrorangrep 7. oktober 2023 har man sett en betydelig økning i antisemittisme i Norge. Regjeringen la nylig frem en ny handlingsplan mot antisemittisme. I evaluering av innsatsen mot antisemittisme anbefaler Proba samfunnsanalyse at man bør vurdere mer målrettede tiltak rettet mot definerte miljøer hvor antisemittiske holdninger er mer utbredt. Hvordan vil regjeringen følge opp anbefalingen fra Proba samfunnsanalyse, og vil man sette i gang målrettede tiltak rettet mot definerte miljøer hvor antisemittiske holdninger er mer utbredt?»

Erlend Wiborg (FrP) [15:29:13]: Antisemittisme er en kreftsvulst som må bekjempes i vårt samfunn. Denne kreftsvulsten har dessverre eksistert i lang tid og ikke bare ført til utrygghet og redsel, men til massedrap og deportasjoner verden aldri har sett maken til. Antisemittismen er også alle konspirasjonsteoriens mor, og den har gjennom historien blitt ført åpent, men også skjult under dekke av diverse dekknavn og metoder.

Allerede rundt år 323 f.Kr. finner vi eksempler på forfølgelse av jøder og antijødisk lovgivning i byer rundt Middelhavet. Romerrikets jødeforfølgelser og pogromer er vel kjent. Muhammed og hans tilhengers utslettelse og fordrivelse av de jødiske stammene i Medina er også vel kjent.

Går vi fremover i tid, ser vi at jøder har blitt fordrevet fra land etter land, spesielt her i Europa. Også her i Norge har vi historisk slitt skikkelig med antisemittisme. Grunnloven, som vi ellers er så stolte av, hadde også sine skampletter. Mennene på det vakre maleriet bak meg i dag vedtok § 2 i Grunnloven, der jøder ble utelukket fra riket. Argumentasjonen man da brukte, var at jøder var politisk farlige, at de var unasjonale og illojale, og at de utgjorde en økonomisk fare for nasjonaløkonomien og handelsstanden. Først i 1851 ble dette rettet opp og Grunnloven endret.

Antisemittismen stoppet ikke med det. Den fortsatte og kulminerte med at norsk politi under annen verdenskrig deporterte norske jøder til et helvete på jorde nazistiske konsentrasjonsleirene. Da dette skjedde, lukket så altfor mange nordmenn øynene og aksepterte stilltiende det som skjedde. Etter krigen fikk vi skildringer, bilder og historier som viste hvor mye ondskap noen er kapable til å utsette jøder og samfunnet for. Nå var det ikke lenger mulig å snakke om at man ikke visste. Til tross for det presterte det norske politiet ikke å be om unnskyldning for sine handlinger før i 2012.

Til tross for at mange har tatt et oppgjør med antisemittismen, ligger den der i deler av samfunnet og må

bekjempes hver eneste dag. Enhver form for antisemittisme og rasisme er uakseptabel, uavhengig av om den fremføres av en kristen, en muslim, en ateist, en nordmann eller en innvandrер. Kampen må derfor fortsette, og jeg er glad for at regjeringen nylig la frem en ny handlingsplan mot antisemittisme.

Samtidig har Proba samfunnsanalyse vært klar på at vi må innføre mer målrettede tiltak mot miljøer der antisemittiske holdninger er mer utbredt. Det at antisemittisme finnes i alle deler av samfunnet, er ingen hemmelighet, men det er heller ingen hemmelighet at problemet er størst i den muslimske delen av befolkningen i Norge. Dette kommer tydelig frem i undersøkelsen til HL-senteret, der hele 43 pst. av muslimer i Norge mener at jøder har altfor stor innflytelse over internasjonal økonomi, og 30 pst. av muslimer i Norge mener at verdens jøder arbeider i det skjulte for å fremme jødiske interesser. Disse tallene er vesentlig høyere enn i gjennomsnittet i befolkningen, der ca. 14 pst. støtter de samme påstandene.

Skal vi få slått tilbake antisemittismen, må vi gjøre det som forskningen krystallklart anbefaler, nemlig å komme med konkrete tiltak mot definerte miljøer hvor antisemittiske holdninger er mest utbredt.

Det er bakgrunnen for denne interpellasjonen, og jeg ser frem til statsrådens og regjeringens svar.

Statsråd Erling Sande [15:33:48]: Representanten Wiborg er oppteken av korleis regjeringa vil følgje opp tilrådinga frå Proba samfunnsanalyse om å setje i gang målretta tiltak mot definerte miljø der antisemittiske haldningar er meir utbreidde.

Regjeringa la nyleg fram ein handlingsplan mot antisemittisme for perioden 2025–2030, den tredje handlingsplanen i rekkja. Vi har tverrpolitisk semje om å kjempe mot antisemittismen, og vi har mykje erfaring å byggje vidare på. Den nye handlingsplanen inneheld 22 ulike tiltak for å førebyggje og motverke antisemittisme i Noreg. Målet er å få alle grupper i samfunnet med i innsatsen mot antisemittisme. Vi har tiltak innanfor fleire sektorar. Nokre tiltak er generelle, medan andre tiltak er meir målretta. Som planen får fram alleireie i forordet, er det tiltaka samla som skal bidra til å motverke antisemittisme her i landet, saman med resten av regjeringa sitt arbeid med å forsterke og fornye innsatsen mot rasisme, hets og diskriminering på grunn av etnisitet og religion.

Antisemittisme er eit alvorleg samfunnsproblem og er heller ikkje noko nytt i Noreg, som interpellanten så riktig viste til. Dessverre finst jødehatet framleis i delar av befolkninga. Vi finn antisemittiske haldningar i ulike miljø, både i ytre høgre og ytre venstre på den politiske skalaen, i kristne miljø og i muslimske miljø. I den nors-

ke befolkninga som heilskap har 11,5 pst. fordømar mot jødar, medan rundt 30 pst. av muslimane i Noreg har fordømar mot jødar. Elles er antisemittisme meir utbreidd blant menn enn blant kvinner, antisemittisme er meir vanleg blant personar med låg utdanning enn blant personar med høg utdanning, og antisemittisme er minst utbreidd i den yngste aldersgruppa, 18–29 år. Alle desse tala er frå haldningsundersøkingane til HL-senteret.

Antisemittisme tek stadig nye former. I dag ser vi at antisemittiske haldningar, falske nyheiter og konspirasjonsteoriar spreier seg på internett og sosiale medium. Regjeringa har med den nye handlingsplanen lagt opp til ein aktiv og heilskapleg innsats for å motverke antisemittisme. Vi har m.a. tiltak i skulen, tilskot til ordningar med jødiske vegvisarar, ulike informasjons- og kulturtiltak, auka støtte til Stopp hatprat, og vi arbeider med ein strategi for å styrkje motstandskrafta i befolkninga mot desinformasjon. Dette er døme på tiltak som når ut til alle, uavhengig av religiøs eller etnisk bakgrunn.

Før vi starta arbeidet med ein ny handlingsplan, blei innsatsen mot antisemittisme i perioden 2016–2023 evaluert av Proba samfunnsanalyse. Evalueringa viser at tiltaka mot antisemittisme i stor grad er målretta og svarar på utfordringane vi har når det gjeld antisemittisme. Evalueringa var klar i april 2023, og utfordringsbildet er dessverre eit heilt anna i dag. Handlingsplanen tek høgde for det.

I tiltak 4 i handlingsplanen står det at vi vil vurdere å auke tilskota til dialog, debatt, samarbeid og kunnskapsutvikling på trus- og livssynsfeltet, og regjeringa støttar den breie trus- og livssynsdialogen som er eit bidrag for å motverke antisemittisme i muslimske og andre religiøse miljø. Vi gjev m.a. driftstilskot til Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Muslimsk Dialognettverk og Norges Kristne Råd. Ved å støtte trus- og livssynsdialogen bidreg vi også til at muslimske leiarar og organisasjonar er med i dette arbeidet. Denne tilnærminga har òg vore grunnlaget for å handtere auka motsetningar som vi i dag ser mellom miljø her i Noreg, knytte til den pågåande krigen i Midtausten.

Eg er samd i at tiltak retta mot definerte miljø i visse tilfelle kan vere naudsynte, men det er òg fare for at akkurat det kan bidra til å auke motsetningane mellom grupper eller skape nye. Det er ein balansegang, og denne balansegangen har regjeringa vore merksam på i arbeidet med handlingsplanen.

Krig og konflikt i Midtausten påverkar omfanget av antisemittisme i Noreg. Truslar, hets og diskriminering har auka, og trusselnivået mot jødiske institusjonar er heva. Det tek regjeringa på alvor. Regjeringa følgjer nøye med på denne situasjonen og vil vurdere om tiltaka i planen verkar etter føremålet. Denne planen er dyna-

misk, og det betyr at tiltak kan bli endra og nye kan kome til i løpet av handlingsplanperioden dersom det er behov. Vi har òg god kontakt med den jødiske minoriteten her i landet om situasjonen deira.

Erlend Wiborg (FrP) [15:38:52]: Jeg takker statsråden for svaret.

Etter terrororganisasjonen Hamas sitt brutale angrep på Israel 7. oktober, som var den største nedslaktningen av jøder siden holocaust, melder mange jøder i Norge og resten av Europa om økt utrygghet. Dessverre er ikke denne frykten ubegrunnet, og vi ser at islamister målrettet angriper uskyldige jøder rundt i Europa. Det har gått så langt at f.eks. politiet i Berlin nylig ba jøder skjule at de er jøder i såkalt arabiske områder. I vårt naboland Sverige måtte en 20 år gammel jente som skulle delta i Eurovision, barrikadere seg på hotellrommet og fraktes til og fra konsertlokalet, med samme beskyttelse som en amerikansk president.

Også her hjemme føler norske jøder på en utrygghet som dessverre er reell. På gatene kan vi høre klare antisemittiske rop, som «Ingen sionister i våre gater» og «From the river to the sea, Palestine will be free». Personen som for noen år siden ble kåret til årets Oslo-borger, Mohsan Raja, hyller åpenlyst Hamas og nedslaktingen av jøder. Selv på ettårsmarkeringen for 7. oktober kunne vi se replikaer av Qassam-rakettene til Hamas utenfor Stortinget da vi skulle minnes ofrene og gislene. I Bergen var det en stor hyllest på ettårsdagen for terroraksjonen til støtte for «Al-Aqsa Flood», altså navnet Hamas bruker på terroraksjonen.

Slik kunne jeg fortsatt, for problemet knyttet til antisemittisme er stort, og da er det på tide med konkrete tiltak rettet mot de gruppene der problemet er størst. Det er derfor Fremskrittspartiet bl.a. har fremmet forslag om at samtlige skoleelever i løpet av skolegangen skal få besøke tidligere konsentrasjonsleirer for å lære og se hva antisemittismen kan føre til. Det er grunnen til at vi ønsker å kartlegge og kontrollere antisemittisme i moskeer, og ikke minst stoppe statsstøtten til moskeer og andre aktører som sprer antisemittiske holdninger, for det er helt tydelig at det er der problemet er størst.

Da stusser jeg når jeg hører statsrådets svar. Først sier han at han delvis er enig i at det kan være greit med målrettede tiltak der problemet er størst, men samtidig advarer statsråden delvis mot det, for han mener at hvis man kommer med konkrete tiltak der problemet eksisterer i størst grad, kan det skape økte motsetninger.

I Norge har vi – og skal ha – nulltoleranse for antisemittisme. Da kan vi ikke være redd for at noen blir støtt av at vi retter inn konkrete tiltak.

Statsråd Erling Sande [15:42:08]: La meg først seie meg enig med Wiborg i at det gjer inntrykk, det vi no

hører frå dei jødiske miljøa om kva dei opplever rundt om i samfunnet. Det å få skjellsord mot seg fordi ein er jødisk, det å oppleve at ein må stå til ansvar for noko som skjer langt utanfor landegrensene fordi ein er jødisk – og gjerne den einaste som er jødisk i sitt skulemiljø, i si klasse – gjer sterkt inntrykk, og sånn skal vi ikkje ha det. Vi skal kunne leve livet vårt i Noreg med den bakgrunnen vi har, utan å møte slike haldningar. Vi har eit felles ansvar for å kjempe mot det.

Eg var tydeleg på i mitt innlegg at det kan vere rett med tiltak mot nokre definerte miljø. Det kan vere nødvendig, men det er òg ein fare for at akkurat det bidreg til auka motsetningar mellom grupper, eller at det skapar nye motsetningar mellom grupper. Det kan til og med gjere utfordringa større. Det er ein balansegang, og denne balansegangen meiner eg regjeringa har funne i handlingsplanen.

Eg gjentek at det er ein dynamisk handlingsplan. Det betyr at vi løpande kan følgje dei tiltaka, sjå kor godt dei verkar, og vi kan gjere endringar og tilpassingar og målrette meir dersom vi på eit tidspunkt finn ut at det er riktig.

Eg registrerer òg at ved framlegginga av handlingsplanen var det støtte og glede, også i det jødiske miljøet, for at ein fekk på plass ein handlingsplan og fleire tiltak. Det er sjølvsagt òg viktig å følgje opp planen, og det har regjeringa tenkt å gjere.

Sidan Framstegspartiet i dag har lagt fram sitt alternative statsbudsjett, klarer eg ikkje heilt fri meg frå å seie at dei til alt overmål har kuttet 12 mill. kr i ein post som openbert kan vere viktig for f.eks. det jødiske miljøet, for at dei skal kunne søkje om prosjektmidlar i sitt arbeid. Av og til synest eg samanhengen i politikken ikkje er så god, men det kan vere spennande å høyre om Wiborg har ei forklaring på det kuttet.

Tobias Drevland Lund (R) [15:44:53]: La meg først takke interpellanten for å løfte et viktig tema.

Kampen mot antisemittisme er en kontinuerlig kamp, som fortsatt må tas igjen og igjen. Holocaustsensiterets befolkningsundersøkelse fra mai 2024 viser at antisemittiske holdninger i den norske befolkningen øker etter flere år med nedgang. 11,5 pst. av de spurte har utpregede fordommer mot jøder, mot 9,3 pst. i 2022. Vi har også sett stygge eksempler på at jødiske gravplasser har blitt skjendet, at jøder føler trang til å skjule smykker, tatoveringer eller andre symboler, og at flere oppgir at de rett og slett føler seg utrygge i Norge. Dette er veldig alvorlig, og det viser at vi som storsamfunn hele tiden må bekjempe og på det sterkeste ta avstand fra alle former for antisemittisme, slik at alle jøder skal kunne leve et fritt og trygt liv i Norge.

Derfor har Rødt på Stortinget kommet med flere forslag om, og ment, at alle skoleelever f.eks. skal få mu-

ligheten til å besøke konsentrasjonsleirer i løpet av skolegangen. Vi må lære av historien, slik at historien ikke skal gjenta seg. Å dra på slike studieturer er lærerikt og viktig for å opplyse dagens unge som vokser opp, om de grusomhetene jøder og andre minoritetsgrupper ble utsatt for under holocaust. Dette er en del av vår felles historie som vi aldri må glemme, og det er en del av hva vi som storsamfunn bør gjøre for å lære barna som vokser opp, om historien, og gjøre dem i stand til aktivt å bekjempe antisemittismen og alle former for rasisme. Jeg håper regjeringen vil gjøre hva de kan for å sette alle skolene i landet i stand til å tilby slike turer, og jeg vil også gjerne høre statsrådets tanker om det.

Rødt har også fremmet flere forslag på Stortinget for å bekjempe antisemittisme. Vi har bl.a. foreslått at politiet prioriterer arbeid mot antisemittisme, og å sikre at politiet får økt kompetanse på hvordan man bekjemper antisemittisme. I en tidligere sak vi behandlet i vår, var Rødt med på å danne flertall for et forslag om å trappe opp satsingen på Dembra, herunder Dembra i lærerutdanningene, noe jeg også ser regjeringen følger opp i sin handlingsplan mot antisemittisme.

Antisemittiske fordommer må bekjempes i hele samfunnet. Det er kjent at antisemittiske og negative holdninger mot jøder er noe som finnes i mange ulike miljøer. De viktigste verktøyene samfunnet har for å bekjempe dette, er økt kunnskap, bevissthet og dialog. Respekt for ulike meninger skal vi alltid ha, men antisemittisme og rasisme skal bekjempes i alle samfunnslag og miljøer, og vi skal ikke ha toleranse for det.

Derfor er det interessant å lese i rapporten fra Proba, som interpellanten fra Fremskrittspartiet viser til, at det foreslås flere ulike tiltak. Det er bl.a. at det gis støtte til dialogmøter og forum for dialog og kontakt mellom forskjellige trossamfunn, inkludert etablerte dialogstrukturer som Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn – noe jeg også opplever at statsråden løftet opp i sitt innlegg her i stad. Det vurderes også å identifisere forskjellige målgrupper i operasjonaliseringen av tiltak for å sikre at innsatsen treffer der det er størst behov, og hvorvidt Israel–Palestina-konflikten kan tematiseres og nevnes eksplisitt i tiltak. Det er spesielt nærliggende å se til informasjons- og formidlingstiltak for å fremme god forståelse av konflikten og en styrket innsats for at jøder generelt ikke oppfattes som representanter for Israel og den israelske statens politikk. Det siste er spesielt viktig, for det er ikke slik at jøder i Norge skal måtte stå til ansvar for hva staten Israel til enhver tid foretar seg.

Mitt spørsmål til statsråden – og jeg håper han kan klargjøre det mot slutten her – er hvordan han vil følge opp disse konkrete anbefalingene som Proba samfunnsanalyse kommer med. Han har allerede vært inne på noe av det, men jeg skulle ha likt å se mer forklaring rundt det.

Vi skal aldri gi oss i kampen mot antisemittismen. Den kampen må som sagt foregå i alle deler av samfunnet, og den må foregå i alle partier, både til venstre, til høyre og i sentrum. Vi må virkelig gjøre alt vi kan for å følge opp konkrete tiltak som gjør at alle jøder i dette landet, i Norge, skal kunne leve sitt liv i trygghet.

Erlend Wiborg (FrP) [15:49:28]: Jeg vil først berømme Rødt for å delta i debatten og være krystallklare. Det burde selvfølgelig være en selvfølge, men jeg registrerer at det tidligere i dag har vært flere debatter knyttet til Midtøsten. Da var denne talerstolen hyppig besøkt av politikere fra Kristelig Folkeparti, Sosialistisk Venstreparti, Høyre, Arbeiderpartiet og Venstre, men når vi diskuterer antisemittisme, når vi diskuterer at norske borgere føler på en utrygghet, at norske borgere er utsatt for en betydelig sikkerhetsrisiko, møter de ikke engang opp for å diskutere dette store samfunnsproblemet antisemittisme er. Det skuffer meg stort at Kristelig Folkeparti, Sosialistisk Venstreparti, Høyre, Arbeiderpartiet og Venstre ikke prioriterer å delta i en debatt som er så viktig som denne.

Jeg takker statsråden for svarene, men jeg reagerer fortsatt på at han sier at det er ille om noen jøder får stygge ord rettet mot seg. Ja, selvfølgelig, stygge ord er aldri bra, men den antisemittismen jøder utsettes for nå, i Europa og i Norge, er langt verre enn stygge ord. Det er snakk om foreldre som er redde for å sende barna sine på skolen og i barnehagen. Det er ikke uten grunn at jødiske bygg og mål i Norge er noen av de best beskyttede målene vi har.

Vi har en leder av Palestinakomiteen som etter 7. oktober i fjor uttalte at hun kategoriserte drapene – på uskyldige babyer, barn, kvinner og menn, kidnappingene og hele massakren – som å være utført av motstandskjempere, det var spektakulært, og det var frigjørende. Det er uakseptabel språkbruk. Jeg tror det er viktig at hele det politiske Norge – uavhengig av hva man mener om forskjellige konflikter i Midtøsten eller andre steder – slår det fast og faktisk prioriterer å delta i en debatt i Stortinget som er så viktig for mange jøder som bor blant oss, som er nordmenn. De fortjener at vi ikke bare kommer med fagre ord, men konkret handling.

Jeg vil også oppfordre statsråden til å lese Fremskrittspartiets alternative budsjettforslag. Da hadde han fått med seg at Fremskrittspartiet dobler tilskuddet til

skoleturer, sånn at enda flere barn skal kunne få reise til gamle konsentrasjonsleirer og se hvor ille dette kan gå.

Statsråd Erling Sande [15:52:48]: La meg fyrst gjere det klart at antisemittiske haldningar og ytringar ikkje har nokon plass i vårt samfunn. Eg meiner eg var tydeleg på det også i mitt førre innlegg, så det trur eg representanten Wiborg har fått med seg.

La meg runde av denne debatten med å seie at eg er glad for at Framstegspartiet er engasjert i innsatsen mot antisemittisme. Det bør vi alle vere. Vi har hatt ein debatt her i dag som rettar merksemda mot eit viktig felles mål, nemleg å førebyggje og motverke antisemittisme i Noreg. Det er ei ekstremt viktig sak. Der deler eg representanten Wiborg sitt syn. Det kunne godt ha vore fleire engasjerte i denne debatten, men samtidig føler eg meg veldig trygg på at dei haldningane som er spegla av oss som har delteke i debatten, har brei støtte – heldigvis – på tvers av parti i denne salen.

Den nye handlingsplanen har tiltak. Han har 22 tiltak som skal nå både majoritetsbefolkninga og ulike minoritetar her i landet. Målet til regjeringa er å nå breitt ut, spesielt til barn og unge, uavhengig av etnisk og religiøs bakgrunn.

Representanten Drevland Lund tok opp det som går på støtte til turar til konsentrasjonsleirar. Det er eit viktig tiltak, og det er også nemnt i planen. Den støtteordninga er der i dag, men vi skal også gjennomgå ho frå regjeringa si side. Det er turar som gjev dei som får delta på dei, ein veldig viktig ballast i livet og så til dei grader viser korleis ting kan utvikle seg dersom antisemittiske haldningar får spreie om seg.

Auka antisemittisme rammar ikkje berre jødane, det rammar oss alle. Vi har alle eit ansvar for å stå opp mot antisemittisme når vi ser det kjem til uttrykk på gata, i skulegarden, på internett, i sosiale medium. Vi som er sentrale politikarar i regjeringa og på Stortinget, har eit særskilt ansvar. Vi treng debatt og ei brei oppslutning om handlingsplanen frå alle partia på Stortinget for å få ein slagkraftig innsats mot antisemittisme her i landet vårt.

Presidenten [15:55:10]: Dermed er debatten i sak nr. 7 ferdig, og dermed er også dagens sakskart ferdig behandlet.

Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

